

Хүндэтэ уншагшад!
**ЗАХИЛАЙ ШЭНЭ
СЭНГҮҮД**

Байгша оной апрелин 1-һээ республикын Хэлхэз холбооной албан уншагшадта газетэ хүргэлгын шэнэ сэнгүүдые тогтообо. Ушарынь гэхэдэ, Налогово шэнэ кодексын 40-дэхи статьягай ёһоор, предприняти, эмхи бүхэн 20 процентһээ дээшэ хүнгэлэлтэ хэжэ эрхгүй байна. Гэбшье Федерална почтowo албанай Буряад Республикадахи управлени «Буряад үнэн» газетын республикын хэмжээтэр үндэһэн хэлэн дээрээ гансаараа хэблэгдэдэг ушарые хараада абажа, захилай үедэ 20 процент хүнгэлэлтэ ходоодоо хэрэглэхэ гэдэн шиидхэбэри абаа. Харин редакциин каталожино сэн хуушаараа үлэнхэй.

Тиин «Буряад үнэн» газетэ болон журналнуудыемгай апрелин 1-һээ 2000 оной II хахадта уншагшаднай доро үгтэһэн сэнгүүдээр захиха аргатай:

1. «Буряад үнэн» («Дүхэриг» болон «Бизнес Олзотой» хамта) — 77 түх. 88 мүн. Индекс — 50901.
2. «Буряад үнэн — Дүхэриг» — 58 түх. 50 мүн. Индекс — 73877.
3. «Бизнес Олзо» — 52 түх. 50 мүн. Индекс — 31111.
4. «Спорт—Тамир» — 74 түх. 40 мүн. Индекс — 31113.
5. Ухибүүдэй «Одон» журнал — 36 түх. Индекс — 73879.
6. Уран зохёолой, олонийтын «Морин Хуур» журнал (буяад хэлэн дээр) — 63 түх. Индекс — 73878.
7. Уран зохёолой, олонийтын «Вершины» журнал (орон хэлэн дээр) — 63 түх. Индекс — 73883.

Ажаглалта: Захилай сэнгүүд почтын сэнгэй хамта үгтэнэ.
«Буряад үнэн» газетын редколлеги.

Аласай холбоон-2000

**«НАНАНАЙМ ЭГЭЭЛ НАЙХАН ХАНА —
БУРЯАД ОРОНДО»**

Ная ороной нишлэл Москва хото албанай хэрэгээр ошоходоо, Россия Федерациин Федерациин хэрэгүүдэй болон Үндэһэтэй министрствын дэргэдэхи үндэһэтэй хэрэгүүдэй талаар Департаментын хүтэлбэрилэгшын орлогшо З.Ю.ЦЫРЕНОВАТАЙ уулзажа, танилсаха азатай байбаб. Росси гүрэнэй засагай дээдын зургаанда олон эхэлдэ амжалтатайгаар хүдэлжэ байһан нотагайигаа басаганай намтараар, зохёохы ажал ябуулгаар һонирхоһони гайхалгүй.

**ЗОНОЙ ТҮЛӨӨ
ЯБАХА ЗОЛТОЙ**

Буряад оронһоо асарһан мэндээ дамжуулан, сөнхир хүжэ хадагаар золгон ёһолходом, Зоя Юмцараевна талархалаа мэдүүлэн баярлаа бэлэй.

«Буряад үнэн» түлөөлэгшэб гэхэдэтай, тон баярлааб. Юуб гээдэ, хайрата түрэлхидийн хуби заяан энэ сонинтой холбоотой Абамни - Юмцарай Цыренович Цыренов таһагые даагшаар, эжымни - Жалмасу Дамбаевна корректорээр

любви кочевников», «Эгигээрэй намда» гэдэн зүжэгүүдые республикын олонийтэ һонирхон хараа бэлэй. 1967 ондо Зоя университетэ улаан дипломтойгоор дүүргэдэ, Бурядай радио, телевиденидэ хүдэлхөөр уригдаа хэн.

Тэрэ үеһе наһанайм эгээ жаргалтай хана гээд сэнгэдэгби. «Ая ганга» гэдэн дамжуулаа бэлдэдэг һэм. Кино-булэгтэйгөө бүхы республикые ото һэтэ ябаабди. Нэгэтэ хүдөө шота та биныхан басаганай: «Та, тетя, Ая ганга гүт?» гэжэ угаа хөөрхөнөөр асууһыень

баһааа хүбэлгэн, ондоохон юм хэн. Гарахая байһан газетын хуудалнуудые баряад, редакци типографи хоёрой хоорондо нилээп лэ шардайса гүйһэн байха. Нүхэрни - Юмцарай Цыренович редакциин партини таһагые даагшаар хүдэлөө. Нүхэд олоцтой байһан юм: Гармажап Санжиев, Сергей Будаев, Цыден Галсанов, Владимир Лубсанов, Содном Ханджапов... Долгор Жугдурова - хуушанай журналист, Надмит Цыренова, Варя Анханова корректорүүд хүдэлхэбди. Редакторнууд тэрэ үедэ олоор нэлэгдэг һэн. Даши Лубсанов, Цырен Очиров, Бадарма Очиров, Даша Лопсанов, Сергей Будаев, Раднажаб Бимбаев, Цыден Цибудеев... «Байгал» журнадаһые нэгэ жэл хүдэлөө. Намасу Батожабай удаан ажалым тушажа абанан юм. Хоёр хубуутэй, нэгэ басаганай болоо һэмди. Владимир хубуумни эндээ, Буряадтаа баһал Департаментын хүтэлбэрилэгшын орлогшо юм (хүн зоһише ажаалаар хангаха талаар гүрэнэй федерална албанай Департамент, автор). Баясхалап хубуумни граждэн оборонин подполковник. Юмцарай амиды мэндэ ябаа һаа, аһанар, зэргээр хаража, нилээп һаһаа танилгэлэн һууха бэлэй даа...

дүшоод онуудһаа эхижэ, арба гаран жэлэй туршада хүдэлһэн юм. Ленинэй үйлсэдэхи бишыхан гэр соо редакци байрладаг һэн. Эрээдүйн эхэ зохоолоһые эндэ багадаа хараһанби. Тэрэ үедэ цодитгичгаар хүдэлжэ байһан Дашарабдан Батожабайн үгэдэ орондонь уншажа үгэдэг бэлэйб. Студент Чимит-Рыгзэн Намжилов баһал алдуу залгаша һэн. Редактор Бадарма Аюшевни Очиров - дохолоһиго хүп гэжэ һаһааб, намайе шоглон магтаха: «Энэхэн Зоядоо салин хүдлэ түлэдэг болоб». «Үнэн» өлкодо Саһан хүүхэн боложо шаададаг һэм...

Зоя Цыренова Улаан-Үдэн 3-дахы нургуули түгсэхэһэн юм. Ниһийн ажабаһадаа дэриһэн һэн: дружинин советэй түрүүдэгшэ, комсомолой эмхин секретарь ябаа. Нургуулиа дүүргэн сасуу республикын телевидениин студия режиссёрой туһалагшаар, удаан режиссёрой ассистентээр хүдэлөө. 1962 ондо наһанайнгаа нүхэр Рем Гавриловтай МГУ-гай журналистикын факультетэ һурахаар оробо. Нэгдэхи курс дүүргэн сасуу залуу бүлэ хубуутэй болоо. Нураха үедэнь хубууһые эжынь - Жалмасу Дамбаевна харалсажа томо болгосон юм. Хубууһидэ Булад гэжэ нэрэ үгөө һэн. Булад Гаврилов мүнөө Росси гүрэн соо, илангаа Буряадта, Халмагта мэдэжэ драматург болоһон гээшэ. «Шамбалын орон, хаһаһи?», «Техника

мартадаггүйб. Ажална, хүндэмүүшэ, гайхалтай намтартай хүнүүдтэй танилсаха золтой байһанби. Мухар-Шэбэрэй аймагта тракторист мэргэжэлтэй Варфоломесва хүшөө машинэ халуухан хилэмтэйгээр утгажа байха. «Үглөөгүүр эртэ, полидо гарахада, хэды гоёб. Агаар тунгалаг, амилжа ханахаар бэшэ. Тэрэ оройдо жэргэмэл жэргэхэ. Жаргьт бултадаа гэжэ байһандал... Эдэ бүгэдэһөө сэдхэлһини байраар халип уяришаха. Үргэн полидоо мэндэ» үшөө дахин мэдүүлээд, түмэр хүлэгтэйгөө жолоодо лабан һуухан даа», - гэжэ хөөрхөдэнь, үглөөгүүр адмихан бодоосод, таряаланда ошолсодог һэмди. Тэрэ хабар, тэрэ агаар мүнөөһые болотор — сэдхэдэм. Социалис Ажалай Героннууд Иванов, Гучинов, Бусад олон тухай фильмүүдые буулгадаг һэмди. Бурядай студи Бүхэсоюзна телевидениээр харуулагдаха хоёр фильм бэлдэ бэлэй. Эндэ минии ажалай хубита бии һэн, - гэжэ дулааханаар дурсана.

Зоя Юмцараевнигай гуйлтаар Улаан-Үдэдэ Владимир хубуунтэйгээр суг ажаһуудаг Жалмасу Дамбаевна эжыдэнь хүрөө һэм. 81 наһагай сагааһан партигай сарюухан хүшөө намайе баяртайгаар угтажа байба. «Басагантай уулзажа эртэ ха юмта дин, ягэ һайн юм. Недондо ерээһые һаһы, һанашоод лэ байнаб. Зоям

мартадаггүйб. Ажална, хүндэмүүшэ, гайхалтай намтартай хүнүүдтэй танилсаха золтой байһанби. Мухар-Шэбэрэй аймагта тракторист мэргэжэлтэй Варфоломесва хүшөө машинэ халуухан хилэмтэйгээр утгажа байха. «Үглөөгүүр эртэ, полидо гарахада, хэды гоёб. Агаар тунгалаг, амилжа ханахаар бэшэ. Тэрэ оройдо жэргэмэл жэргэхэ. Жаргьт бултадаа гэжэ байһандал... Эдэ бүгэдэһөө сэдхэлһини байраар халип уяришаха. Үргэн полидоо мэндэ» үшөө дахин мэдүүлээд, түмэр хүлэгтэйгөө жолоодо лабан һуухан даа», - гэжэ хөөрхөдэнь, үглөөгүүр адмихан бодоосод, таряаланда ошолсодог һэмди. Тэрэ хабар, тэрэ агаар мүнөөһые болотор — сэдхэдэм. Социалис Ажалай Героннууд Иванов, Гучинов, Бусад олон тухай фильмүүдые буулгадаг һэмди. Бурядай студи Бүхэсоюзна телевидениээр харуулагдаха хоёр фильм бэлдэ бэлэй. Эндэ минии ажалай хубита бии һэн, - гэжэ дулааханаар дурсана.

Зоя Юмцараевнигай гуйлтаар Улаан-Үдэдэ Владимир хубуунтэйгээр суг ажаһуудаг Жалмасу Дамбаевна эжыдэнь хүрөө һэм. 81 наһагай сагааһан партигай сарюухан хүшөө намайе баяртайгаар угтажа байба. «Басагантай уулзажа эртэ ха юмта дин, ягэ һайн юм. Недондо ерээһые һаһы, һанашоод лэ байнаб. Зоям

Жалмасу Дамбаевна Зоя басаган, Рем хүрэн, Булад зээ тухайгаа дулааханаар дурдана. «Эндэлһээ Москва нурахаһа ошонон дүүнэриингэ хүүгэдые Зоямни харалсажа, туһалжа байдаг юм. Хүүхэмни гүрэнэй эхэ ажадаа урагшатай байн ябангал даа. Зоной түлөө ябахадаа, золтой гэдэг гүб даа...» - гэжэ эжын урихан сэдхэлһээ энхэрэн хэлээ бэлэй.

Галина ДАШЕЕВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Ю.Ц. Цыренов Жалмасу Дамбаевна Намганга, Зоя басаганга, Владимир хубуунтэй; бага үндэһэ яһананай асуудалнуудаар Европин Советэй эксперт З.Ю.Цыренова Бухарест хотодо зүблөндэ хабаадагшадтай суг. Гэр бүлын архивһаа. (Үргэлжэлэһынь 3-дахы ииурта).

Бурятский театр драмы
6 апреля 19.00

«СЭДЬХЭТЭЙ ХҮГЖЭТ»

Вечер бурятских композиторов

В программе принимают участие лауреаты республиканских конкурсов эстрадной песни Эрдэни БАТСУХ, Баир БАТОДОРЖИЕВ, Цырен ШОЙЖОНИМЛЕВ, Булат ГОМБОЕВ, гр. «УЕТЭН» и др.

Анонс!..

ВНЕРВНЕ В БУРЯТИИ
13 апреля 19.00

Продюсерский центр эстрады «ГРАНТ»

гранд-шоу

«ХИТ-ПАРАД-2000»

Лучшие песни Бурятии!..
В помещении театра Бурятской драмы

ВНИМАНИЕ!
ДОРОГИЕ ЗЕМЛЯКИ-БАРГУЗИНЦЫ!
Приглашаем вас на концерт Байкальского народного театра, который состоится 5 апреля с.г. в Бурятском драматическом театре.

Христиан шажанай Нангин Судар - Библи оршуулгын бүлэг Буряад орондо хүдэлмэрилжэ эхилхээр 7 нара болобо. Нангин Судар оршуулгын Буряадай проектын бүлэге шажан мургэл шэнжэлэгшэ, философиин эрдэмэй доктор Томас Каут (Германи) хүтэлбэрилнэ. Буряадай бүлэгэй залаан хүтэлбэри-

НАНГИН СУДАР — БУРЯАД ХЭЛЭН ДЭЭРЭ...

лэгшөөр А.Д.Жалсараев томилогдонхой. Бүлэгэй бүридэлдэ дүршэлтэй оршуулагшад, эрдэмтэд, журналистнууд ороно. Бүлэгэй гэшүүд долоон хоногтоо нэгэ дахин сугларжа, эртэ урдын Зүүн болон Дунда-Зүүн Зүгүүдэй арадуудай түүхэтэй танилсана, оршуулгын онол шадабаринуудта хурахааа

гадна, Нангин Сударта хабаатай асуудалуудаар үгэ булалдаата хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ. Арадуудай эртэ урдын ажабайдалай сэсэн мэргэн хургаал дээрэ зохиогдон Нангин Сударай зарим хубинь бүмбэрсэг дэлхэйн 6 мянган хэлэнэй 2 мянгандань оршуулагдаһан түүхэтэй. Зүгөөр тэдэнэй 400 хэлэн дээрэ бүрин

хүсэдөөр оршуулагдаһан байхат юм. Мүнөө үедэ Россия Федерациин 42 яһатанай хэлэн дээрэ Нангин Судар оршуулгын бүлэгүүд хүдэлмэрилнэ. Наяар Буряадай оршуулгын бүлэгэй гэшүүд хуралсалай семинарта хабаадахаяа Санкт-Петербург мордохонь. Далай ХУБИТУЕВ.

Президенту Республики Бурятия ПОТАПОВУ Л.В.

ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО

ветеранов Великой Отечественной войны

ТОВАРИЩ ПРЕЗИДЕНТ!

17 марта с.г. на площади «Славы» жилищного массива ЛВРЗ, произошло очередное кощунство. Выразилось оно в том, что люди, потерявшие человеческий облик, сняли воровским методом с мемориального комплекса диоралевые плиты с выгравированными на них именами бывших работников ЛВРЗ, которые пали в боях на фронтах Великой Отечественной войны, отдав свои жизни за Родину. Имена 512-ти погибших воинов Красной Армии стали «товаром» для дельцов-воров, сдавших мемориальные плиты на приемные пункты цветных металлов, для последующей отправки за границу. Этот позорный грабёж осуществляется уже длительное время. Ограблены все могилы на кладбищах, снимаются километрами электрические провода, кабеля связи. Практически, этот беспредел происходит при попустительстве властей, которые закрыли глаза на растаскивание достояния государства, народа.

В канун 55-летия Победы Советского народа в Великой Отечественной войне, это кощунство еще раз наглядно подтверждает «прелести» рыночной экономики и демократического ельцинского «рая». Все святое, связанное с людской памятью, загажено и разрушено. Площадь «Славы», которая была создана в память о погибших воинах ЛВРЗ, превращена в базарную площадку с многочисленными прилавками и киосками, стоянкой частного транспорта, грязью и мусором, сборищем воров и наркоманов.

Мы, ветераны Великой Отечественной войны ЛВРЗ, в количестве 212-ти человек, от имени живых и мертвых, вправе потребовать от Вас, Президента Бурятии, Указа правоохранительным органам МВД и Прокуратуры, районной администрации, чтобы найти и должным образом наказать кощунствующих воров, не откладывая следствие в долгий ящик. Требуем потому, так как знаем, что правоохранительные органы и местная власть, очень вяло реагируют на эти криминальные явления. Примеров тому много. Достаточно вспомнить, «разгром» Музея Истории ЛВРЗ, где все было разворовано, а воров как-будто и не было.

Пора немедленно ликвидировать эту «лавочку» по приему цветных металлов и др., прекратить сплавлять за границу все, что было создано в основном нашим поколением советских людей. Эти уродливые проявления рыночной экономики больно бьют по сердцам нашего народа, развращают сознание молодого поколения.

Мы требуем принятия немедленных и эффективных мер по наведению порядка.

Шишов А.З., Меркушев Г.Д., Смагин В.С., Смирнов А.В., Поздеев Б.З., Никитин Ю.С., Хомутников В.М., Харциенко С.К., Андреев И.Н., Рогачев Е.И., Качин Ю.Ф. и др. Всего: 87 подписей.

ХҮҮГЭДЭЙ НОМОЙ ҺАЙНДЭР

Мартын 24-дэ «Ульгэр» театрай байшан соо хүүгэдэй номой долоон хоногтой баяр болобо. Харагшадай, эдир уншагдай урда Буряадай Уран зохиолшодой холбооной түрүүлэгшэ, «Буряад үнэн» газетын ахамад редактор Ардан Ангархаев, хүүгэдэй уран зохиолшо Алексей Анготкин тайзан дээрэ уригдажа, номой өхэ үүргэ тухай үгэ хэлэнэ байна. Тэрэшлэн Улаан-Үдэ хотын 9-дэхи хургуулийн хурагша Катя Ильина, 17-дохи хургуулийн шабинар анха түрүүшынгээ, нөөл зохидохон шүлэгүүдые уншажа, хүн зоние өхэтэ баярлуулаа. Үхибүүдтэ хонирхолтой зүжэг харуулагдаба.

«1941 он мартагдахагүй, 1945 он ходоодо мүнхэ» гэнэн нэрэтэй номой выставкэ бэлдэгдээ, мүн үхибүүдэй хэһэн оригамиин найхан бүтээлнүүдэй выставкэ эмхидхэжэ, эндэ сугларагдай халуун анхарал татаа.

Б.Абидуевай нэрэмжэтэ хүүгэдэй республиканска библиотекейн, эдиршүүлэй уран бэлигэй ордоной, Улаан-Үдэ хотын Советскэ районой эдиршүүлэй байшангай ажалшад гол үүргэ бэлүүлжэ, хонирхолтой номуудай һайндэр үнгэргэбэ.

Соёлма БАЙМИНОВА.

ДҮРБЭН ТЕАТРАЙХИД - ДҮҮРЭН БЭЛИГЭЭ

Байгша оной мартын 27-до болоһон Театрай уласхоорондын үдэртэ хотын артистнууд Н.Бестужевай нэрэмжэтэ гүрэнэй ород драмын театрта хотымнай 4 театрай түдөөлэгшэд олоороо сугларжа, зохиохы ажалынгаа дунгүүдые согсолжо, амжалта туйлаһан нүхэдтөө дипломуудые, мүн гэнэн шангуудые барюулаһан, саашанхи хараа зорилгонуудаа тодорхойлоһоо гадна, театр бүхэнэй түдөөлэгшэд шог зугаата номернуудые харуулаа. Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ гүрэнэй буряад драмын академическэ театрай артистнуудай шог зугаата канустиик эрхим сэгилэтэдэ хүртэжэ, тусхай шанла хүртөө. Мэргэжэлтэ энэ һайндэртэ Буряадай үндэһэн циркын ододой - клоунууд Бата Дапжалов, Зоригто Гижижни-маевай, уян пугархай Баярма Зодбоевагай, Аня Хабеевагай, Эмин Цыдендамбаевагай номернууд нэрэмэ алыга ташалгаар утгагдаба.

Буряад Республикын соёлой министрэй орлогшо А.С.Пискунов зохиохы ажалдаа амжалта туйлаһан Буряадай гүрэнэй опере болон баледэй академическэ театрай, дуу, хатарай «Байгал» ансамблин бүлэг залуу артистнуудта «Буряад Республикын габыата артист» гэнэн үнэмшэлгүүдые нэрэмэ алыга ташалга доро барюулаа. Россия Федерациин арадай артистка Лариса Егорова Зүүн

Сибирин гүрэнэй соёлой болог искусствын академиин театральна факультедэй буряад студийн 3-даху курсын оюутан Надежда Мунгонова хоер үдэшин ябасые шадамар бэрхээр хүтэлбэрилөө.

Далай ХУБИТУЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Амаршалгын үе. А.ЖИЛИНЭЙ фото.

ЗАВОДУУД ҮНДҮХЭНЬ

Улаан-Үдын шэлэй завод олон жэлэй туршада өөрынгөө шухала продукция үйлэдбэрлэхөө болёод байгаа. Харин байгша онһоо эндэ архи болон бусад үндэһэн шэл амхартануудые бүтээжэ эхилхэнь. Шэл амхарта ойро тойроншые хэгдэдэггүй. Сибирин архи нэрэдэг хэдэн заводууд, тэрэ тоодо манай «Ливона», «Байкалфарм» гэгшэд, шэл амхарта олоор захиһан байна. Хэрэглэмжин тухайлагдаһан хэмжээн арбаад миллион болоно. Шэлэй завод тиймэһээ ходоодо ажалтай байха гэжэ хараалагдана. Мүнөө үедэ тус заводто шэнэ гүйлэдбэрин тусхай цех, онһон түхээрлэгнүүд бэлэдхэгдэнэ.

Прибор бүтээлгын завод мүн лэ шахардуу байдалһаа гарахань хаш. Оборонын министрствын зүгһөө зэбсэгтэ техникын нарин приборнуудые бүтээжэ захил ороод, тус завод үйлэдбэриез нэргэжэ эхилбэ.

Хорёод вертоледуудые худалдажа абаха гэнэн Малайзи гүрэнэй захилые Улаан-Үдын авиазавод бэлүүлжэ байна. Гадна энэ заводто экраноплан гэнэн нийдэлгын шэнэ түхэлэй самолет мүнөө туршалга гарана.

Николай НАМСАРАЕВ.

ТУБЕРКУЛЕЗТОЙ ТЭМСЭЛЭЙ ГАБШАГАЙ ҺАРА

Апрелин 1-һээ 30 болотор туберкулез үбшэнтэй тэмсэлэй габшагай нара үнгэргэгдэхэнь. Һүүдшын 10 жэл соо туберкулез үбшэн ехээр нүжэрбэ. Эдүүрые хамгаалгын бүхэдэлхэйн эмхи 1995 ондо уушханай ханяадан үбшэниие хүн түрэлтэнэй асуудал гэжэ тоолоһон байна.

Статистикын ёһоор, манай республикада туберкулезтой хүн зон жэл бүри олоһорно. Үнгэрһэн жэлые 1998 онтой сасуулаад харабал, уушханай ханяадада нэрбэгдэхэн хүнүүдэй тоо 15 процентээр дэһшэлээ. Харин энэ үбшэндэ нэрбэгдэхэн зоной дунда наһа баралга аяар 71 процентээр нэмэхэн байна.

Аюулта үбшэнтэй тэмсэхын тула Буряад орондо ехэ тэгшын ажал ябуулагдаһа дэһшэ. Энэ хугасаа соо олон тоото хэмжээ ябууланууд, тэрэ тоодо нэргылэмжин ажал эмхидхэгдэхээр хараалагдана.

ИЛААТАДА ЗОРЮУЛАГДАХА

Агууехэ Илалтын 55 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Улаан-Үдэ хотын захиргаан дайн тухай литературно- поэтическэ уран зохиолнуудай конкурс эмхидхэбэ.

Энэ конкурсно хабаадаха уран зохиол бүтээлшэдые ништын, уран байханай эмхинүүд, предприятинууд нэрлэхэ болоно. Бүхы бүтээлнүүд олоной анхаралда мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ дуралхагдахат юм.

Улаан-Үдэ хотын мэргэй орлогшо Владимир Прокопьев түрүүтэй 17 хүнһөө бүридлэн жюри уран зохиолнуудые хаража сэгнэхэ. Энэ конкурсно һүүдшын 5 жэл соо бэлэгдлэн, хэблэгдлэн зохиолнууд хабаадаха болоно гээд хэлэхэ хэрэгтэй. Конкурсдо хабаадаха дургайннууд бүтээлнүүдээ апрелин 20 болотор нимэ хаягаар эльгэхэ аргатай.

670000, г. Улаан-Үдэ, ул. Ленина, 17, Центральная городская библиотека им. И.Каланикова.

РОССИ ДОТООРО 7-ДОХИ

Наяхан Россия ниислээ Москва хотодо «Карьера» гэнэн сэтгүүл 1999 оной Россия эрхим 100 дээдэ хургуулинуудай бүридэл хэблэбэ. Тус бүридэл соо Буряадай гүрэнэй университет 23-даху хуурида байна. Харин классическа дээдэ хургуулинуудай дунда 7-доху хуури ээллэ. Энэ хоёр бүридэл соо М.В.Ломоносовой нэрэмжэтэ Москвагай гүрэнэй университет түрүүлэ.

Байгуулагдаһаар 5 жэлэйнгээ оёе тэмдэглэжэ байһан Буряадай гүрэнэй университетэй амжалта хадаа тус хуралсалай гуламтын хүтэлбэрилэгшэдэй, багшанарай, оюутагай амжалта гээшэ. Түрэл университетээрээ омогорхохоороо омогорхонобди.

Борис БАЛДАНОВ.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан мэдээсэнэ:

ЛВРЗ ЭРШЭЭЭ АБАНА

Мартын 24-дэ Президент Леонид Потапов локомотивагон заһабарилгын заводто ошобо.

Буряад ороной толгойлогшын ажаалай намтар эндэһээ эхилхэн тула тус заводто тэрэ онсоор хандадаг юм.

Мүнөө үедэ ЛВРЗ бодото дээрээ хоёрдохөө мүндэлжэ байнхай. Предприятиие Зам харилсаанай министрствын мэдэлдэ үгэлхэнэй, заводой хүтэлбэрини нэлэгдэхэнэй һүүдээр захилнууд бин боложо захалаһхай. ЛВРЗ олон миллион үрнүүдээрээ тоосоод, ерээдүй тээшэ найдамтайгаар харана. Байгша ондо 44 миллион түхэриг ашаг олзо абтахаар түсэблэгдэнэ. Хүдэлмэришэдэй тоошые саг үргэлжэ нэмэнэ: декабрь нара хүртээр үшөө 800 хүн ажалда нэмэгдэжэ абтаха, 2001 оной эхилхэ тээшэ ЛВРЗ-дэ 7 мянга гаран хүн хүдэлдэг болохо.

Заһабарилгын хэмжээн гэгбэл, захилашад ЛВРЗ-дэ яһала хүрэхөөр бин: түмэр замтай техникын паркын үншнэй шэнэлэгдэхгүй тула Россия түмэр харгынуудта заводой үзүүддэг аша туһанууд хэрэгтэй байһаар.

Предприятиие монополис байдалтай Зам харилсаанай министрствод дэмдэджүүлэе гэнэн шүүмжэлхы наһануудай буруу байһые Леонид Потапов баримтагайгаар харуулаа. Энэ хадаа үйлэдбэрини хүсэнуудые ашаглаха гансахын арга зам байгаа бшуу. Республика энэлхээ имагтад шүүгээ: мүнөө ЛВРЗ эршэээ абжаа, республиканска бюджеттэ горштой нэмэри оруулаа.

БЮДЖЕДТЭ НЭМЭРИ

Бюджетые нэмэхын, худалдаа наймаанай, мүн абтаха ёһотой олзо оршодо тохогодог ниитэ палогтой оросые дэһшэдүүдхын тула республикын Правительство тэдэниие ехээр суглуулхатаалаар хэдэн хэмжээнүүдые зохион хараалаа.

Жэһшэнь, худалдаа наймаанай палог, ажал ябуулгын зарим түхэлнүүдһээ абтаха ёһотой ниитэ палог суглуулха даабаринуудые нара бүри дүүргэхэ гэжэ шотагай өһөддэн хүтэлбэрини зургаануудга шууд зууршалагдаа. Олын хэрэг эрхилэгшэдые хушалтатай дэлгүүрнүүдтэ оруулжа, худалдаа наймаанай газарнуудые тэндэ түхээрхэ талаар хэмжээнүүд абтаа.

Бодото мүншэ зоорини «далда» эрьсые хуулига болгохо талаар хүдэлмэриез шангадхаха гэжэ тус тус министрствонүүдгэ, албан зургаануудта дуралдагдаа. Энэ талаар абтаһан республикын Правительствын тогтоол соо худалдаа наймаанай палогые бодото мүншөөр суглуулха бодолдаа онсо анхарал хандуулагдаа.

Аласай холбоон-2000

«НАНАНАЙМ ЭГЭЭЛ НАЙХАН ХАНА - БУРЯАД ОРОНДО»

ЭБЛЭЛНИЙ МАНДАХА БОЛТОГОЙ!

— Угаагаху асуудални шотагтаицй хабаатай. Түрэл Буряатмаа туна хайра үзүүлхэйб гэлэн хүсэлтэй гэшэ гүм?

— Алтан дэлхэй дээрэ алишые тээгүүр яба - шотагтаа үлүү нангин, шотагтаа найхан газар гэжэ үгыл даа. Шотаг зоной шарай найхан гээд лэ бидэ, москвгайхид, сугтаа эблэрэн сугларжа сагаалдаг, бусадшые найндэрнүүдые тэмдгэдэг заншалтайбди. 1994 оншоо эхилээд, Департаментын конференц-залые үндэһэ яхатанай заншалта сэхэ найндэрнүүдэ үнгэргэхэдэнь үгэдэг байа гэлэн үүсхэлни дэмжэгдэ һэн. Нэн түрүүн буряадууд, удаань - еврейнууд, полягууд, удмуртнууд, бусад арадууд эндэ найндэрлэдэг болонхой.

Министерствын Хойто зүгэй, Сибириин болон Алас Дурна зүгэй арадуудай асуудалнуудаар управлениин начальнигай тушаалда томилогдоод хүдэлжэ байһан Лидия Чимитовна Нимаева шотагайхидай эблэлэй

ҮНДЭНЭТЭНЭЙ ПОЛИТИКА ҮРЭТЭЙ ГҮЭ?

1974 ондо наһанайн пүхэр Рем Кирилловиче АПН-дэ хүдэлхыень уриһан юм. Зоя Юмцарасвна МГУ-да телевидениин кафедрин аспирантурада ороо, удааньшыегүй кандидатска диссертаци хамгаалаа бэлэй. Тини тусхай зууршалгаар Үндэһэтэнэй асуудалнуудай ба эрдэм нуралсалай талаар институтда ажалда ороод, национальна хургуулинуудай хүүгэдые ород хэлэндэ нургахада, телевидениин үүргэ гэлэн темээр үргэн ажал ябуулаа. Бүхы дээрэ 100 гаран сценари-дамжуулга бэлдэжэ, бодотоор бэлүүлээ

һэн. Тувагай телевиденээр үнгэргэлэн нуралсалай - туршалгын дамжуулганууд һонирхолтой байгаа. Эндэхи хүүгэд түрэлхи хэлээ, соёлоо найнаар мэдэбшые, ород хэлэндэ нилээн ядалдадаг байгаа.

12 жэлдэ дээрэ дурсагдаһан институтда аша үрэтэйгөөр хүдэлһэн, ахамад эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ хүртээрөө ургаһан мэргэжэлтэ 1991 ондо РФ-гэй Федерациин хэргүүдэй болон Үндэһэтэнэй министрствэдэ ажалда ороо һэн. Нэгэ хэды соо ахамад мэргэжэлтээр хүдэлөөд, таһагые даагыһан, удаань департаментые хүтэлбэрилэгшын орлогшын харюу-салгата тушаалда дэбжүүлэгдэ.

Мүнөө үедэ З.Ю.Цыренова министрствын эгээл дүршэлтэй, энэ орёо үе сагта үндэһэтэнэй асуудалнуудые нарин мэргэнээр ойлгон мэдэрдэг, сагай эрхэ соо шууд даамай шийдхэбэрнүүдые абаха шадабаритай, болбосорол түгэс мэргэжэлтэдэй нэгэн болоно.

Департамент хадаа бүхы Россин түүрэг-монгол, финско-угорско арадуудай, ондоо арадууд соо бүлэглэн ажаһуудаг үндэһэтэнэй (диаспора - жэһээлбэл, украинцууд, венгрииуд, корейцууд г.м.) асуудалнуудаар ажал ябуудаг юм. Нинтын национальна хэдэн мянган эмхинүүдтэй, хүдэлөөнүүдтэй харилсаа холбоотой. Жэһээлбэл, Россин национальна нэгдэлнүүдэй Конгрессэй ямар нэгэн ороо асуудалаар хандабалнь, шийдхэхэ аргынь бэдэрлэхэ эргэ-гэтэй юм. Иймэ шийдхэбэрнүүдхэ политическэ байдал сэхэ дуудыдана бшуу.

— Зоя Юмцарасвна, эндэ хүдэлхэ үгэдтнэй Росси гүрэн соо ажаһуудаг олон ондоо үндэһэ яхатанай байдалда найн нүлоо үзүүлхэ хуулиа ямар документүүд баталан абтаһан гэшэб?

— 1996 ондо «Россин Федерациин гүрэнэй национальна политикын концепци» манай Департамент зохион табяад, Президентын Зарлигаар дам баталагдаа һэн. Эгээрэй үндэһөөр Россин 60 региондо оһһэдэн концепци абтаад, тэдэниие бэлүүлхэ оһһэдэн онсо шяажэгтэн программанууд зохиогдоо. Жэһээлбэл, Оренбургска областыдо ажаһууһадаг 24 процентий ород бэнэ, ондоо яхатан, онсолбол, немецүүд, полягууд, украинцууд г.м. болоно. Эндэ 8 хэлэн дээрэ газетнүүд гарадаг,

үндэһэн хэлэ заадаг классууд бин. Эдэ бүгэдые хараада абан, регионуудай хүтэлбэрилэгшэдые, гүйсэдхэхы, хуули зохион табидаг засагай зургаануудые этническэ бүлэгүүдтэ туһалхыень шэглүүлэбди.

Гэхэһээ гадна «Национально-соёлой автономн тухай» диаспорануудта сэхэ хабаатай Хуули зохион бэлдэ һэмди. Росси гүрэнэй Европын Советтэ шэлжэн ороходонь энэ Хуули онсо туһа нүлөөтэй байгаа. Конституционн гуримуудые хангахада, эрхэнүүдэй нормонууд энэ Хууляар хангагдаа юм.

«Депортированна арадуудые сагааруулга тухай» гэлэн Хуулида түшгэлэн, Кабардино-Балкаридахи байдалда зохиодуулан, тусхай программа зохиохо талаар 90-ээд онуудай эхээр хүдэлмэри ябуулагдаа һэн. Энэ талаар правительствена бүлэгэй комиссиин бүридэлдэ оролсоо һэм. Балкариин республика амяарынь байгуулаха гэлэн хүдэлөөе экстремистүүд захалһан байгаа. Хадалиг газартахи 26 нууринда хүрэгжэ, суглаа зарлажа, хүн зонтойнь улаан шюураараа уулзажа хөөрөлдөөбди.

Балкариууд хэр зэргээр кабардинцуудые үзэн яданаб гэжэ шяажэлжэ үзэхэдэмнай, үзэн дээрэ 20-30 лэ хүн арадай нэрһээ иймэ үүсхэл гаргажа, үймөө татаа гэжэ элирээ һэн. Хоёр үндэһэ яхатанай хоорондо яһа хаяхые оролдоһон хүдэлхүүлтэй, удаань республикын Правительствын толгойлогшодтой уулзажа хөөрөлдөөбди. Эдэ бүгэдын дүнгөөр амгалан байдалан аша туһада абтаха хэмжээнүүдэ хараалагдаа һэн.

— «Россига национальна политика үгы. Ушар шимэһээ Росси гүрэннай халажа хандаржа байна. Чечнядахи дайн энэ ушарһаа захалаа» гэжэ зарим политикүүд батална. Энээн тушаа манай наһамжа?

— Сэхыень хэлэбэл, би гүрэнэй хараа шугам баримталха алба хаагына хадаа нимэ баталамжые эрид буруушааха байнаб. Худхалая хуймаата сагые һамбаашалан, арад түмэндэ зоболон

ядарал үзүүлжэ байһан этэгээдүүдэй хара наһашалгын хойшолон ха юм. Манай Департаментын хүдэлмэрилэгшэд Россин бүхы орон булануудаар ябаһан, эрдэм мэдэсынгээ, бэлэдхэлэйнгээ зэргээр үндэһэ яхатанда нилээн дэмжэлгэ үзүүлһэн, үзүүлжэшые байдаг. Мүнөө мүнгэ зөөриин дутамаг сагта иймэ туһаламжануудай хэмжээн доошолоо, гэбшые уруу ороһон наһан үгы. Би бүри Үндэһэтэнэй асуудалнуудай ба эрдэм нуралсалай талаар институтда хүдэлхэ үедөө хэдэн дахин Чечня ошоо һэм. Нургуулинуудта үндэһэн хэлэһээ гадуур ород хэлэ заала ямар бэ-энэндэ онсо анхардаг байгаабди. Ород хэлэндэ мохоо хүн уласхоорондын харилсаан соо төөришэхэ жэшээтэй ха юм. Тэрэ үедэ уулзаһан хурагшадые, багшанарые, юрын зонийе наһаад, досоом тэсшэжүйгөөр үбдэнэ. Мүнөө тэдэнэр хаанаб, хуби заяанинь яагаад эрьсэб? Дээрэ хушалтагүй, дороо дэбдихэргүй үлэхэ гэшэ хайшааб? Өөрөө өөрөө

хүдэлмэриие нэргээн эдэбхижүүлхэ талаар нилээн оролдогто гаргана. Наһаанда тааруу найн мэдээсэлүүд хаянай шэхэ хужарлуулаад аятай. Буряад Республикын, Усть-Ордын буряад автономито округой, Агын буряад автономито округой парламентаһууд хоорондын эблэл (ассоциаци) байгуулагдаад хүдэлмэри эдэбхитэй ябуулаа гэжэ дуулаад, одоошые байрлаа һэм.

— Тус ассоциациин шийдхэбэрээр «Эблэл» гэлэн хамтын газет гаргагдажа эхилээ гэжэ үшөө нэгэ онш дуулаһуу. Манай «Буряад үнэнэй» газетно-журналина комплексн бааза дээрэ хэблэгдэнэ.

— Энэ үүсхэлэе би үзэн зүрхэһөө дэмжэхэ байнаб. Ондо ондоо территориальна хубаарида орон, амяараа ажаһуужа байһан араднай одоошые хоорондоо сэхэ харилсаха, наһаа нэшхэлээ хубаалдаха, саашанхи зоригөө хамтаран тододхоо аргатай болобо ха юм. Энэ шухала ушараар би Буряад орондо, Усть-Ордын, Агын округуудга ажаһуудаг түрэл угсаатанаа үзэн зүрхэһөө амаршалаб. Уг нэгтэн, хэлэ нэгтэн хэзээ нэгтэ арадайнаа хуби заяа хамта шийдхэхэ аргая бэдэрхэ гэжэ би хэзээдэшые этигдэг һэм. «Эблэл» сонинтой эблэрүүлхы хүсэн мандатугай гээд буряад-монгол янзаараа үрэлс даа. Манай министрствын зүгһөө ямар аргаар туһалха арга байнаб — хаража үзэхэбди, шийдхэхые оролдохобди.

— Энэ хөөрөлдөөнтэй удаа ингэжэ тобшолхоор бэлэй: Россин, СНГ-гэй, дэлхэйн алишые буланда ажаһуудаг буряад-монгол угсаатан хоорондоо сэдхэлэй, хэрэг ёһонтой, оюун ухаанай, соёл болбосоролой талаар холбоо барисаатай болохо зэргэтэй. Энэ холбооной утаһа татаха - манай хүсэлһөө, манай нэшхэлһээ сэхэ дуудыдаха. Эдэ мүрнүүдые бэшээд, Зоя Юмцарасвнагай шарайе элээр наһанаб: «Тон зүб, эблэл-эблэрэл мандаха болтогой!» гээд үндэр тушаалта шотагайманай басаган бүри мүнэн зүбшөөн, уриханаар мнэһэрнэ ха.

— Ингэжэ сэдхэлһээ сэдхэлдэ ошотон, дамжан, бүхэдэлхэйн буряад-монголшуудай харилсаан үргэдэг лэ! Галина ДАШЕЕВА, газетын тусхай корр. МОСКВА—УЛААН-ҮДЭ.

— Департаментын хүтэлбэрилэгшын орлогшо байханаа гадуур үшөө ямар тушаал зэргэтэй гэшэбта?

— Россин Федерациин бага үндэһэ яхатанай асуудалнуудаар Европтын Советэй эксперт хүм. ОБСЕ-гэй урилгаар Францида, Румынида, Словенида, Македонидо, Швейцарида, бусад гүрэнүүдтэшые болоһон зүблөөнүүдтэ хабалдалсаа һэм.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: З.Ю.Цыренова Булад хүбүүн Арюуна бэри хоёртоёо гэрлэһэн үдэрын; Страсбург хотодо болоһон зүблөөнэй үедэ; Үндэһэтэнэй асуудалаар Румынида болоһон уласхоорондын зүблөөндэ Россин гүрэнниие түлоолнэ; министрствэдэ суг хүдэлдэг таһагай начальник А.А.Узбеноватай (зүүн гарһаа нэгэдэхн, хажуудань шотагай түлоолэгшэ) Тува республикада.

Гэр бүлын архивһаа.

АГА НЮТАГ- «БУРЯАД ҮНЭН»:

Ажахынуудай хүтэлбэрлэгшэдтэй журналистнууд уулзалга үнгэргэбэ

Уулзалгын үедэ

В.Р.БАДАНОВ

В.М.ЛЫГДЫНОВ

Б.Ж.ШОЙШОНОВ

С.Н.ДАЛАЕВ

РОССИН Федераци дотор хүдөө ажахы гээшэ хаясаанай халбари болошонхой гэхэдэ, алдуу болохогүй. Энэ халбарие нэргээхэ тухай гүрэнэй тодо программа абтаагүй байһаар заанда. Янза бүрийн зарлигууд, тогтоолнууд хүдөөгэйхидэй ажабайдал хайжаруулгада хайн нүлөө үзүүлнэгүй. Тимэхээ хүдөө ажахын гэхэ гү, али агробизнесэй бэрхэшээнүүд, дары шийдхэхэ асуудалууд тоо томшоогүй. Тэдэнэй нэгэниинь гэхэдэ, кадрнуудай асуудал болоно. Тододхон хэлэхэдэ, түгэс бэлдэхэтэй, арад зониин ударидажа шадаха талаан бэлитэй гэхэ гү, али бурханай табисууртай хүтэлбэрлэгшэд үсөөн.

Байгша оной март нарада хоёр долоон хоногой туршада Агын тойрогой хорёод ажахынуудай хүтэлбэрлэгшэд Буряадай гүрэнэй хүдөө ажахын академидэ мэргэжэл дээшэлүүлгын курсануудые гараба. Агынхид нимэ нурасал түүхэдэ түрүүшынхидэ Буряадта гараба гээд тэмдэглэлтэй. Харин Буряад Республикада ажахынуудай хүтэлбэрлэгшэдэй, бухгалтернуудай, мэргэжэлтэдэй нурасал үшөө дүрбэн жэлэй саана тусхай зорилготойгоор нэбтэрүүлэгдэжэ эхилхэн юм. Мүнөө нимэ нурасалай аргагүй тухатайнь ойлгосотой.

Тобшолон хэлэхэдэ, агынхидэй 72 часай нурасал гурбан ехэ хубиһаа бүридөө. Нэгэдэхинь, технологическа гэхэ гү, али мал ажал ашаг үрэтэйгөөр эрхилхэ, ургамал зүбөөр ургуулха шэглэлтэй, хоёрдохинь - экономическа болон эрхэнүүдэй шэглэл, мүн гурбадахи хубинь социальнопсихологическа предметүүдхээ бүридөө. Хэшээлнүүдые гол түлэб дээдэ хургуулин эрдэмтэд үгэһэн байна. Тэрэһинээ гадуур тус курсын программада олон уулзалганууд, театршые ошолгон түсэбөөр хараалагдаһан байгаа.

Иимэ уулзалгануудай нэгэн «Буряад үнэн» газетын редакцида ехэ удха шанартай байба. Юуб гэхэдэ, Танай «Үнэн» газетын бүлэг журналистнууд агынхидтэй «дүхэриг шэрээ» үнгэргөө. Энэ уулзалга хүдөө ажахын академи эмхидхэгдээшье наа, уһан буряад хэлэн дээрэ дулаанаар, аятай зохидоор үнгэрөө гэжэ ханасатайгаар тэмдэг-

лэмээр. Уулзалга дээрэ пэн түрүүн буряадайнгаа үндэһэн сонин ажабайдалтай, тэрэнэй хэблэжэ байдаг газетэ, журналуудтай, номуудтай дүтөөр танилсуулжа, мүн Агын ажахынуудай ажабайдалаарнь, дүй дүршэлөөр, саашаа хүгжэхэ гол замаар хонирхоһон байһабди.

«БУРЯАД ҮНЭН» ГАЗЕТЭ – АГАДА

Агын почтын албанай мэдээнүүдээр 2000 оной түрүүшын хахад жэл соо манай газетые 40-өөд лэ айл захижа ушдаг байна. («Үнэн» газетын тираж 20 мянгада хүрэнхэй юм).

Энэ баримта түрэлхи хэлэйнмэй түригдэжэ, ёһо заншалаймнай алдагдажа байһаниие гэршэлнэ бэшэ гү? Теэд ямаршые гүрэн түрэн хүгжэхын тулада пэн түрүүн арадайнгаа түүхэдэ, эрдэм нурасалда, хэдэн мянган жэлэй ёһо заншалдаа ехэ анхаралаа хандуулдаг. Илангаяа зүүн зүгэй бата экономикотой гүрэнүүд - Япон, Урда-Корей, Хитад болон бусад урданайнгаа заншалуудые үндэрөөр сахидаг гэжэ мэдэжэ. Ёһо заншалда, шажаңда бүхы ажабайдалын үндэһэлдэг гэжэ ушдагбди. Манайшые нотагуудта тиммэл ха юм даа. Зүгөөр олон юумэмнай алдагдаа. Хэды баян бэ арадаймнай гүн сэдхэлэй баялиг! Нургаалай үгэнүүдые дурдаха дурэн хүрэнэ: аха захатанаа хүндэлэ; дэглэл захатайдаа дулаан, хүн ахатайдаа хайн; хэбтэһэн хүн хээли алдаха, ябаһан хүн яһа зууха; адаг носн абахынгаа хажууда баатар, адаг эрэ һамганайнгаа хажууда баатар; эрхые нуранхаар, бэрхые нура; хэлэнэй уга толгой орёохо, хормойн уга хүл орёохо; хүн болохо баганаа, хүлэг болохо унаганһаа; эрын хайн гэрэйнгээ газар, эхэнэрэй хайн гэрэйнгээ досоо; уһан эрьбэ дахадаг, хүн угаа дахадаг; нэрээ хухаланхаар, яһа хухара; нэрэ олохо - һананай, нэрээ хухалха - үдэрэй; ажал хүниие тэжээдэг, залхуу - гутаадаг; налгай хүн ухаатай, набтар уула модотой; эбтэй байхада, һанан дүүрэн, элүүр ябахада, бэе хүнгэн; тохир хурган аман тээшэ, тэжээмэл шоно ой тээшэ; зуун түхэригтэй байһаар, зуун нүхэдтэй байһаниинь дээрэ; харуу хүн зөөри бариха, хатуу хүн засаг бариха; танилтай хүн талын шэнээн, танилгүй хүн

альганай шэнээм; эхэнэр хайнтай эрэ бардам, эрэ хайнтай эхэнэр сарюун...

Агынхид «Буряад үнэн» газетэ 70 гаран жэл соо олоороо захиюулжа байгаа. Тэрэ заншалаа нэргээхын тула нимэ үүсхэл гаргаа наа, хайн бэлэй гээд бодобоб. Нэгэдэхээр хадаа, Агада нэгэ жэшээтэ болохо (пилотн) нотаг байгуулаха шухала. Эндэ журналистнууд, аймагай, нотагай хүтэлбэрлэгшэд болон багшанар тон эдэбхитэйгээр хүдэлхэдөө, айл бүхэндэ буряад газетэ, хүүгэдтэй бүлэ бүхэндэ «Одон» журнал захил хүүлэхэ зорилго табиха. Зүгөөр захил хүнгээлтэтэй сэнгээр хэгдэхэ ёһотой. Хоёрдохөөр, тэрэ жэшээтэ болоһон нотагайнгаа жэшээ, дүй дүршэл округойнгоо бусад нотагуудта үргэнөөр нэбтэрүүлхэ шухала.

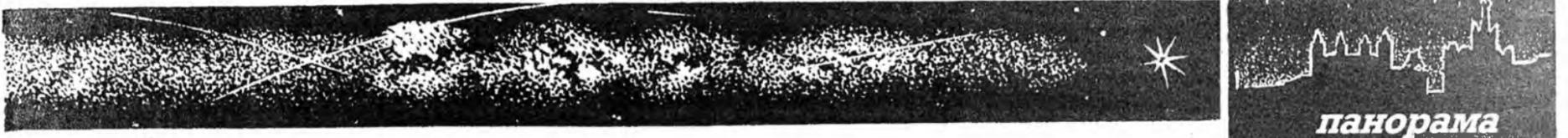
Иимэ ажал ябуулхын тула түрүүн пилотн нотагаа тодорүүлха болонобди. Гүнэй нотаг эндэ таатайгаар һанагдаха юм. Энэ нотаг бата бэхи ажахытай, соморхон тосхон, үхи хүүгэд олонтой. Тон шухалань гэхэдэ, совхозой директор В.Д.Нимаев, захиргаанай гулваа Д.Должинов, дунда хургуулин директор В.Ш.Семенов болон нотагай зон нимэ хэмжээ ябуулга заагагүй дэмжэхэ гээд һанагдана.

ГҮНЭЙН СОВХОЗО ТУХАЙ ТОБШОХОНООР

Гүнэйн совхозой директор Владимир «Дугаржапович Нимаев тус нурасал амжалтатайгаар дүүргээ. Журналистнуудтай уулзалга дээрэ бидэ ажахы тухайгаа тобшохоноор хөөрөжэ үгэхыень хандһан байһабди.

...1992-93 онуудаар Росси дотор колхоз, совхозуудай гэнтэ бутаржа, хамтынгаа зөөри, газар уһаа яаралтайгаар хубаажа эхилхэн үе бэлэй. Тэрэ үедэ Гүнэйн ажахые гушаад жэл соо хүтэлжэ байһан, Росси Федерациин хүдөө ажахын габьяата хүдэлмэрлэгшэ Бата-Мүнхэ Аюшеевич Цырендашиев хамтынгаа ажахые нэгэ доро һалан һандаргаахагүйн тула элдэб шэнэ онол аргуудые шэлэжэ, нэбтэрүүлжэ эхилхэн юм. Тийгэжэ 1993 ондо Гүнэй Забайкалийн түмэр харгын управлениин хамһабарини ажахы (подсобное хозяйство) болгогдоһон байна.

Мүнөө дээрэ Гүнэйн совхоз

панорама

АШАГ ЕХЭТЭЙ ХАРИЛСААН

В.Д.НИМАЕВ

недели бүри 1-1,5 тонно хүдөө ажыхын продукцияг гэх гү, али мяха шүлөөр, колбасагай зүйлүүдээр, хүүвэр, зөөхэйгөөр, тоноор түмэр харгын управлени, тэрэнэй мэдэлэй больницануудые, поликлиникэнүүдые, столовонуудые, хүүгэдэй сэрэнгүүдые гүйсэд хангажа байдаг. 1999 ондо 5 миллион түхэригэй продукци тушаагаа. Түмэр харгын управлени гүнзгийндэ горитой туна хүргэжэ байдаг гэжэ тэмдэглэгэй. Жэшээнь, малшад болон таряашад нарадаа 1200-1600 түхэриг дунда зэргын сални абадаг байха юм. Энээнэйнгээ 50 процентые сээр мүнгоор, нүгөө хахадыень мяхаар, тоноор болон эддэб зөөрээр тоосон абана.

ХАМТЫН ХҮСЭН ОЛЬНОТОЙ

Мүнөө дээрээ Агын округ дотор хамта 33 колхоз, совхозууд, эблэлүүд, кооперативууд, акционернэ бүлгэмүүд тоологдоно. Тэдэнһээ гадуур шотаг бүхэндэ шахуу үмсын, фермерскэ ажыхинууд бии. Зүгөөр Зүдхэлиин, Наринай-Адагай, Шандалиин фермерүүд шангахан байдалтай, хүл дээрээ юм.

Энэ хэсүү сагта хамтаараа ажаллаал хаа, амидаржа шадаха байнабди гэжэ ажыхын хүтэлбэрлэгшэд тэрэ уулзалга дээрэ хэлэнэ бэлэй.

Хамтаараа ажаллаха гэхэдээ, хуушанайнгаа колхозуудые нэргээжэ гэхэн удхатай бэшэ юм. Харин тад ондоо түхэл маягтай дэлгүүрэй харилсаанай экомикодо тааралдуулан ажыхинуудые эрхилэлгэ болон.

ҮШӨӨ ДАХИН КУРСА ТУХАЙ

Агын арбан долоон ажыхинуудай хүтэлбэрлэгшэд болон округой хүдөө ажыхын департаментын хоёр мэргэжэлтэд тус хуралсал амжалтайгаар түгсхөө. Булгандань БГСХА-гай Нэгэдэхэ проректор В.Д. Раднатаров үгэмшэлэгшүүдые барюулаа. Удаань түрүүшын иимэ курсыг дугуу дутагдалнуудые, булюу найн талануудые тэмдэглээн хөөрлэдөөн болоо. Ажыхинуудай хүтэлбэрлэгшэд курсыг найн талы гол түлэб тэмдэглээ. Түгсэхэдэнь иимэ курсануудые хирэ хирэ болоод лэ эмхидхэжэ байха тухай тобишолол хэгдээ.

Б.ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ.
Г.САМБЯЛОВАЙ фото-зурагууд.

ЗЭРЛИГ ДЭЛГҮҮРЭЙ МУНСАДА ДАЙРАГДААШЬЕ НАА...

Аргалин ажыхын, Калининай нэрэмжтэ колхоз-племзаводой түрүүлэгшэ **Б.М.Б.ЖАМСАРАНОВТАЙ** хөөрлэдэбди.

- Ажыхы хүтэлбэрлхоор үнинэй гүт?

- Үгы, оройдоол нэгэ жэл энэ тушаалда хүдлөөд байнаб. Урид ветеринарна врачай ажалтай нэм. Бурядай хүдөө ажыхын академи дүүргэһэнби.

- Дүршэл багатай хадаа хүндэшгэ байгаа ёһотой. Ажыхыдаа ямар үүлтэрэй мал үсхэбэрлэнэбди?

- Забайкалийн үүлтэрэй моридые үсхэбэрлэжэ эхилээбди. Мүнөөдөө 300 толгой тоологдоно, саашадаа адуун хүрэгөө олошоруулаха зорилготойбди. Эгээн хүсэр асуудал гэхэдэ, мүнгэнэй дутаадаг ушар. Түлишэ - тоһодолгын материал ехэ үнэтэй, сэлгүүдын нэмэжэ байна. Гадна ажыхын бүхы техникэ үнэ хуушархан, ото эбдэржэ, наад болодог. Шэнэ трактор, машина дилэжэ абаха аргагүйбди.

Федеральна бюджетһээ 180 мянган түхэригэй туһаламжа абаха болоо нэмди. Энэ мүнгөөрөө түлишэ, үрхэнэй таряа абаха хүсэлтэйбди. Һүүлэй 4-5 жэл соо ажыхымнай

таряа таряагүй. Мүнөө жэл 150 гектар тариха хүсэл байна. Али болохо аргаар хандарал гээгдэлһээ гараха гэжэ оролдонолди даа.

- Экономическа талаар үшоол бэхижээгүй хадаа нютагайнгаа зондо горитой социальна туһаламжа үзүүлхэ арайл аргагүй байна гүт даа?

- Тиймэ. Үүлтэртэ моридоймнай тоо толгой үсөөн, олзо наяр оруулахагүй. Ехэнхидээ андалдаанай гуримаар түлбэри болоод ошонол даа.

Хэды тиибэшье, нютагайнгаа наһажаал зондо, ветерануудта хаба соогоо туһаладагбди. Наһатайшуулай үдэртэ мяха хубаажэ үгэнэбди. Бусадшые элдэб ушарта аргаараал болодоно.

- **Баяр-Мүнхэ Батожаргалович, эхилһэн ажалтнай амжалташай байг, хүтэлһэн ажыхытнай хүгжэжэ байг гээд баярые хүргэнэб.**

Туяна САМБЯЛОВА хөөрлэдэб.

ДИПЛОМУУД БАРЮУЛАГДАНА

НЮТАГАА НЭРЭ СОЛОТОЙ ТҮЛӨӨЛЖЭ...

Буряад Республикадахи Агын автономито округой түлөөлэгэтэ эмхи баһал нютагайнгаа ажыхинуудай түрүүлэгшээрэе урижа, уулзалга үнгэргэһэн байна.

Уулзалга дээрэ энэ эмхин түлөөлэгшэ, «Алхана» гэхэн эблэлэй түрүүлэгшэ Б.Д.Аюшеев, орлогшонь В.Б.Дашнев, эблэлэй гэлүүд Д.Б.Дамдинов, А.Ц.Гомбоев А.Р.Базархандаев, Б.Б.Намсараев гэгшэд эмхи эблэл хөөргөө танилсуулжа, хэжэ байһан ажал тухайгаа хөөржэ үгэһэн байна.

Баир Дашидондокович Аюшеев эмхи тухайгаа нигэжэ хөөрбэ:

- Манай «Алхана» эблэл бии болоһоор үшинэй. Эблэл толгойлжо байхадаа, Агын автономито округой түлөөлгын эмхи бии болгохо гэжэ наһаа нэм. Энэ асуудалаар Агын округой захиргаанай толгойлогшо Б.Б.Жамсуева хандахадмнай, ехэ халуунаар дэмжэжэ, туна хүргэһэниинь сэлгэһэнгүй. Эмхинийн гоё байһан «Дарханийвестстрой» гэхэн бүлгэм барижа үгэһэн юм. «Бизнес-Центр Ага» гэжэ худалдаа найманай бүлгэмүүдые холбодог түб юм. Харилсаа холбоотойгоор хүдэлжэ, нютагайнгаа нэрэ соло дээшэн үргэжэ ябая! - гээд хөөрөөгөө дүүргэ.

Биологийн эрдэмтэй доктор Б.Б.Намсараев ехэ һонирхолтой ажал ябуулдаг байһанаа хөөрөө. Агын газар, уна нууриудые, илангаяа аршаан булагуудые шэнжэлдэг байна.

Уулзалгын түгсэхэдэ нютагайннай бэлитгэй, бэрхэ хүбүүд, басагад концерт-нааде элгээжэ, айлашадаа баярлуулаа.

Ц.НАДЦАЛОВА.

ЗАЛУУ НҮРЭГНАЙ – ЗОРИГ НАЙДАЛНАЙ

«Түхэрэн шэрээгэй» үгэдэ ургажэ ябаа залуу үетэнэй хүмүүжэл тухай, тойрогой хургуулинуудай байра байдал, залуушуулые ажалаар хангалга болон бусадшые асуудалнуудаар ханамжатай хөөрлэдөөн болоо:

Догойн ажыхын түрүүлэгшэ **Б.Б.ОЧИРОВ** нигэжэ хөөрбэ:

- Ага шотагта булгадаа дунда хургуулинууд юм. Хургуулинуудай дэргэдэхэ интерпадуудта олон үхибүүд байрладаг. Догойдомнай 480 хүүгэд хургуулида һурана. Жэл бүри гушаад эдиршүүл дүүргэжэ гараад, олонхинь хуралсалаа үргэлжэлүүлдэг. Дээдэ болон мэргэжэлэй дунда хургуулинуудтай нягта холбоо тогтоонхойбди. Жэшээлбэл, Могойтодо Улаан-Удын хоёр дээдэ хургуулин - ВСГУТ болон БГСХА-гай филиалууд нээгдэнхэй. Мүн Ага дээрэ Шэтын багшанарай университетэй филиал хүдэлнэ. Гадна Томскын радиоэлектроникые хүтэлбэрлэхэ мэргэжэлтэдэй университет (ТУСУР) Могойтодо хургуули бүхэнһөө абитуриентнуудые шэлэн абадаг.

Москвагай, Санкт-Петербургын, Томскын болон бусад хотонуудай дээдэ хургуулинуудтай хэлсээ баталһанай үндэһөөр, нютагаймнай бэлитгэй бэрхэ хүбүүд, басагад эдэ хотонуудай университет болон академида орожо,

дуратай мэргэжэлээ шудалха аргатай юм.

Гүнзэгы эрдэм мэдээсэ үгэхын тула оролдохогоо гадна хүүгэдэй бэсын тамир найжаруулха, хүдэржүүлхэ хэрэгтэ саг үргэлжын анхарал хаңдуулабди. Хүүгэдэй болон эдиршүүлэй спортивна хургуулинуудта тойрогой, шотаг бүхэнэй захиргаанууд, ажыхинуудай хүтэлбэри ходоодоо туһалдаг. Урда-Агын каратэгий хургуули, мүн барилдаанай, һур харбалгын хургуулинууд холуур суурханхай.

Мэргэжэлтэй болоһон залуушуулай шотагаа бусахадань, ажалаар хангаха, түбхицүүлхэ гэжэ оролдодогбди. Мүн тойрогһоо гадуур, холо газарта хүдэлхэ болоһон нютагайнгаа залуу мэргэжэлтэдтэ баһал туна хүргэдэгбди.

Ургажэ ябаа улаан бургааһадтаа иимэ анхаралтайгаар, дэмжэлгэ ехэтэйгээр хандадаг байһаниинь саашадаа ехэ дэмбэрэлтэй гээд наһааар. Аха зоной аша туйһе, этигэл найдалые залуу үетэн харюулхал байха.

Т.САМБЯЛОВА.

(Окончание. Начало в №11 за 23.03.2000 г.)

Также, как и родители **Б.Ринчино**, его земляки - шарахундуевцы славно трудились в послевоенные годы в сельском хозяйстве Читинской области. За проявленные успехи и за достижения значительных показателей в животноводстве края присвоено звание «Героя Социалистического Труда» Указами Верховного Совета СССР: Юндунову Дамше (с.Цагаан-Уула), Болотову Михаилу и Догдомову Б. (совхоз «Красный великан»), Юндуновой Цымжид (совхоз «Комсомолец»). Их предки были выходцами из местности Делюн и Нерча нерчинских хамниган в бассейне реки Шилка.

Кроме них, агинский бурят, Герой Социалистического Труда Бальжинма **Мажнев** - выходец из долины речки Турга Оловянинского района, где проживали хамниганы из родов улят и хара, шара намят. Но он не желает признавать свое происхождение из хамниган.

Ущемление достоинства отважного советского воина обиду испытал Семен Данилович Номокопов, один из храбрейших снайперов на советско-германском и забайкальском фронтах войны в 1941-1945 гг., уничтоживший 360 фашистов и около 10 японцев - в итоге 370 противников. Храбрый снайпер С.Д.Номокопов представлялся командующим фронтом на присвоение звания Героя Советского Союза в Верховный Совет СССР.

А бюрократы из канцелярии Верховного Совета засчитали, что С.Д.Номокопов является тунгусом-охотником и ему достойно вручение ордена Ленина. К тому же С.Д.Номокопов был награжден 5 орденами и многими медалями, а позже юбилейными медалями. Ему присвоено звание «Почетный солдат Забайкальского военного округа». Он родился в 1900 г. и умер в 1973 году в с.Зугалай Агинского автономного округа. Теперь его потомки гордятся славой храброго снайпера на фронтах войны и трудовыми подвигами послевоенных лет. Предки его происходят из нерчинских хамниган.

Также храбро сражались на фронтах войны полковники в отставке Ц.Ж.Жапов (из с.Токчин) и к.и.п. Д.Д.Максаров (из с. Узон) и многие др.

В послевоенные и последующие годы мирного времени наряду с передовыми тружениками сельского хозяйства и промышленности страны подрастало творчески мыслящее поколение из бурят, в т.ч. ононских хамниган, в области литературы, культуры, науки. В числе их: поэт-песенник Чимит-Рэгзэн **Намжилов**, родившийся в июне 1926 г. в улусе Тарбагатай Дульдургинского района Агинского округа. Он работал журналистом в газете, на радио и телевидении, собкором ТАСС в Монголии и главным редактором в книжном издательстве и т.д. Всего издано

около 30 книг и в содружестве с композиторами написано более сорока песен, такие как: «Белокрылый голубь», «С какого улуса твоя любимая» и др. За многогранный труд поэта-песенника, журналиста, переводчика книг и т.д. ему присвоены

даурами, ойратами, бурятскими племенами и другими выходцами из Восточной Монголии. Им написано свыше 80 научных трудов, из них 10 книг. Работал в БНЦ СО РАН. Участник Великой Отечественной войны. Ему присвоено звание «Заслуженный деятель науки РБ».

Шагдаров Лубсан Доржиевич родился в с. Чиндалей Дульдургинского района в октябре 1930 года. Воспитал сына и дочь. Он с братом Базарсада из рода тугчин хамниган. По окончании пединститута в Улан-Удэ поступил в аспирантуру в Ленинграде и защитил диссертацию на кандидата, а

ПРОСЛАВИВШИЕСЯ ОНОНСКИЕ ХАМНИГАНЫ РАЗНЫХ ПОКОЛЕНИЙ

звания заслуженного деятеля культуры РБ и РФ, и «Народный поэт Бурятии». Воспитал 2-х дочерей и 2-х сыновей, один из которых к.ф.н. Умер в мае 1990г.

Дамдин Шаралович **Яхунаев** родился в улусе Тарбагатай Дульдургинского района оселью 1929 г. После окончания Казанской консерватории был приглашен директором музыкального училища им. Чайковского, где учился и проработал 10 лет. Затем работал директором академического театра оперы и балета и заместителем министра культуры РБ. За 20 лет успешно работал над созданием нового репертуара, поднятием бурятского профессионального уровня работников искусства, воспитанием молодых и талантливых артистов. За успешное решение сложных вопросов театрального искусства в Бурятии ему присвоено звание заслуженного деятеля искусства РБ и РФ. Награжден орденом Дружбы народов, золотой медалью ВДНХ, многими медалями и почетной грамотой Президиума Верховного Совета Бурятской республики.

Кроме того, он обладал талантом композитора и сочинил много бурятских песен. Умер в феврале 1989 г.

Аюшиев Аюржан Дылырович - бурят-хамниган (по матери) родился в с. Узон Дульдургинского района. В 1954г. окончил Иркутский институт народного хозяйства. В 1958 и 1979 гг. защитил диссертации на степень кандидата и доктора экономических наук по теме «Проблемы финансов производственных объединений отрасли (на примере угольной промышленности СССР)». Им опубликовано более 80 научных трудов. Профессор, работает в Иркутском институте экономики. В 1995 г. избран членом-корреспондентом Академии наук высшей школы, а в 1996 г. - действительным членом Международной Академии наук высшей школы. Награжден орденом МНР «Полярная звезда», является заслуженным экономистом РФ, заслуженным деятелем науки РБ.

Дамдинов Дашиинма Галданович родился в 1925 г. в с. Токчин Дульдургинского района. В 1958 г. окончил филологический факультет Бурятского пединститута. В 1967 г. защитил диссертацию на степень кандидата, а в 1995 г. - доктора филологических наук по теме: «Язык ононских хамниган (историко-лингвистическое исследование)». «Видный ученый-монголовед в Республике Бурятии и за ее пределами. Впервые им научно обосновано происхождение ононских хамниган, как одного из племен киданей-монголов наравне с

С.НОМОКОНОВ

Ч.Р.НАМЖИЛОВ

Д.ЯХУНАЕВ

А.АЮШИЕВ

затем - доктора наук, работает главным научным сотрудником в ИМБИТ БНЦ СО РАН. Написал свыше 110 работ, из них 12 монографий. Заслуженный деятель науки РБ.

Базарон Эльберт Гомбожапович родился в Москве в марте 1931 г., бурят-хамниган (по матери из рода узон). Воспитал 2-х дочерей. Он доктор наук, написал свыше 90 работ, из них 8 монографий, часть которых переиздана за рубежом - во Франции, Греции, Польше, Китае, Индии... Награжден бронзовой медалью ВДНХ в 1990 г. за книгу «Вайдурья-Омбо - трактат тибетской медицины» и «Золотой звездой» Международного центра г. Кембридж за книгу «Тибетская медицина» и там же присвоено ему звание «Человек года» за 1996 год. Избран действительным членом Международной академии информации. Заслуженный деятель науки РБ.

Жамьянов Чимитдоржи Жамьянович родился в с. Гулэй Агинского района в 1932 г. Он из рода тугчин хамниган. После Челябинского сельхозинститута прошел аспирантуру и защитил диссертацию на кандидата технических наук. Он работал механиком и главным механиком в Цокто-Хангильском и Агинском РТС и председателем колхоза в Урда-Аге Агинского района. По приглашению Курганского сельхозинститута выехал в город Курган, где в процессе работы защитил докторскую диссертацию и присвоено ему звание профессора. Теперь он находится на пенсии, живет в с. Агинское Агинского округа.

Жамсаранова Сэсэгма Дашиевна родилась в с. Гулэй Агинского района в январе 1949г. Предки ее из рода тугчин. Окончила Агинскую среднюю школу с золотой медалью в 1966г. Продолжила учебу в МГУ, в аспирантуре. Там же защитила кандидатскую диссертацию в 1975 г. и докторскую - в 1994 г. Доктор биологических наук, профессор, зав. кафедрой биоорганической химии ВСГУ в г. Улан-Удэ. Заслуженный деятель науки РБ.

Жалсараев Дашидондог Жалсараевич родился в Уртуй Могойтуйского района в марте 1927 г. и умер в 1973. Трудовую деятельность начал артистом бурятского театра. Воспитал 2-х сыновей. Окончил Ленинградский театральный институт им. А.Н.Островского в 1958 году и затем аспирантуру. Работал в Бурдарае им. Х.Намсараева и Восточно-Сибирском институте культуры.

Кроме того, он обладал талантом композитора, поэта-песенника и певца. До сих пор песни с его мелодией и текстом поются в народе: «Нютагай домог», «Хошишой дуун» и др. Заслуженный артист РБ.

Д.Г.ДАМДИНОВ

Э.Г.БАЗАРОН

Дашиева Буда-Ханда Дашиевна родилась в с. Гулэй Агинского района в 1936 г. Предки ее из рода гунэй. По окончании музыкального училища в Улан-Удэ работала солисткой в ансамбле песни и танца «Байкал» Бурятской филармонии. При ансамбле раскрылся ее природный талант. Певунья с проникновенным голосом пользовалась неизменной популярностью и симпатией широкой публики, помнят ее до сего времени. Присвоено звание «Заслуженный работник культуры Бурятской АССР». Воспитала сына и дочку.

Рыгдылова Бальжина Базаргуруевна родилась в с. Токчин Дульдургинского района в октябре 1955 г. Предки ее из рода тугчин. Училась в культпросветучилище г. Читы и Восточно-Сибирском институте культуры в г. Улан-Удэ. Воспитала сына и дочку. Работая в Доме культуры в селе Агинское, хореографической школе искусства и ансамбле детской хореографии «Баяр», достигла больших успехов. Ее питомцы - лауреаты в телевизионном конкурсе «Веселые нотки» в Москве, Всесоюзном фестивале детского народного творчества в лагере «Артек» и т.д. За творческие успехи и развитие детского мастерства в искусстве присвоено звание «Заслуженный работник культуры РФ».

Завершая, хочется сказать, что нами охвачены не все прославленные воины ВОВ, труженики сельского хозяйства и промышленности, других отраслей деятельности. Отдельные земляки из-за своей скромности не пожелали, чтобы о них писали в газете, например, **Дашицыренов** Даши Дамбаевич - «Заслуженный строитель РФ», **Цэдэшиев** Санжмитаб Элдыпович - «Заслуженный врач РБ», **Пурбуева** Дулма Тобосевна - «Заслуженная артистка РБ» и многие другие.

А.ДАМДИНОВ, ветеран войны и труда.

Агуу Илалтыг

55 жэлэй ойе угтуулан

Эгээлэй бэшэб гэхэдэ, түрэлхидни совет таряашад ябаа. Манай аба, эжынэр нотагтаа колхоз тогтоожо, бэе бэе мүлжэлгэнөө мултархан түүхэтэй. Урданай буряадай эхэ болоһон зургаан зүйл хамаг амганаһан туһын тулада, тэрэ тоодо хамаг хүнэй туһада гэжэ мүргөөд, үмсынгөө ажал хэхэдэнь,

дээрэ бөөмэйлжэ намайе үргэһэн, эрхэлүүжэ оодом болгоһон эжы, абамни? Аба, эжымни үшг үгы! Надмид абгаймни баһа мордоһой (1968). Гэхэтэй хамта манай түрэлхидэй хэһэн ажал, тэмсэл минин хосороогүй! Түүхэдэ мүр сараа үлөөгөө!

Гарахаяа байгаа дүрбэн һууринтай түхэрээн тоогоор нээгдэхэ мянган жэлые

Юрын намтар тухай

ОЛОНОЙ НЮДЭНДЭ ОБЁОРОГДОНГҮЙ...

Үгэрһэн үе сагууг тухай бодомжолжо үзэхэдэ, хүнүүдэй, илангаяа һайнаар таниха гү, мэдэхэ болоһон нотагтайхидэй хуби заяанууд элдэб байшадаг. Зариман ажал хүдэлмэриг оролдоһонгоо аша үрые бэээрэ мэдэржэ сэдхэхээ ханадаг, үгэн зүб сэгтэлтень харахадаа, һанаагаа амардаг. Тиихэдэ нүгөө зариманинь олоной нүдэндэ эхээр обёорогдонгүй, хэхэ ажалаа үгэн сэхээр хээшье һаа, үе сагайһаа эрхээр аалихан абяагүй ябажал ябадаг гү, али сэдхэхэ соохи хүсэл зорилгосо гүйсэд бэелүүлжэ үргдшгүй, эртүүр «ябашадаг» гэшэ ха гэсэ һанахаар байдаг. Энэһээ уламжалан дүү Сэдэбтэйнай сугтаа наадага, һургуулига һуража үндэһэн Дарижаб Цыдыпов тухай эндэ дурасхаал болгон хөөрэхэе һанаһаб.

ДЭМБЭРЭЛТЭЙ ХУБИ ЗАЯАН

(Аба, эжын наһанай ябадал тухай үэ)

(Үргэлжэлэ. Эхининь мартын 16-най, 23-най дугаарнуудта).

Тэрэл 1946 онойнгоо намар манайхин Мааратагтаа зоогооды. Эжы нэгэрхэйн хүнэй фермэдэ һаалишанаар ороо. Аба Мааратагтаа үхэрэй бэлэй гү, али хонингой гү, бригадын бригадирар үшөө гурбан жэл хүдэлөө. Б.С.Семеновой партиин Яруунын райкомой нэгдэхэи секретарь боложо ерэнэн 1949 ондо аба Маараттын малаан үгшэ тэжээл бүрихэдэнь, хубаанша фуражир боложо ороод, баһа гурбан жэл хүдэлөө. «Бато Семенович залуу, эхэ ноён хүн аад, намда һүрнин куб гаргахые онлоготойгоор заажа үгөө», - гэжэ аба гэртээ хөөржэ ерээ агша һэн. Баабай яруу хүн байгаа. Залуудаа үбэл ойдо һүхөөр модо отолхо үедөө халуудаад, дэгдээ тайлажа хаяад хүдэлөө хүм, тиихэдөө хүнтэ абажа, нимэ бүхэтэр болоһоной гэжэ хөөрһэн һэн. Фуражир ябахандаа, шамдаа, наран орохон гэхэ. Һүрнин куб эхэл паряхар гаргахы гэжэ оролдохо. «Рудеткс» зүбөөр бари, - гэжэ заңдарха, «Һооя, үбэ бариба гүш?» - гэжэ байжа дабтаха, тухашарха даа.

үмсынгөө зөөри үдэхэдэнь, хамтада туһа, хамтын баяжалга боложо үгдэггүй байгаа. Манай уг гарбалда нагаса баабайн баабай, Эгэлтын дасанай тахиша Зугын Рабдан хоёр һамгатай баян буряад ябаһан байна бшуу даа. Зарса хэжэ байһан басагаһа хоёрдохы, бага һамган болгожо абанан. Нагаса баабай энэ бага һамганһаны гараһан. Эхэ һамганинь хубуутэй болобоһди гэжэ хэмгүй баярлаһан юм байха. Хожомоо хубуутэйнь нэгэ-нэгэ алдаар таһа сабшаад худалдадаг байһан арбан алда угатай һүри Рабдан өөрөө гараар сабшажа һүрлөө гэхэ гүбди? Энэ хүлэһинийн буряадуудай хэһэн ажал гэжэ эли. Олонини заража, ганса нэгэ хүнэй баяжалга хамаг зондо хүртэһэн туһа бэшэ болоно. Баян буряадууд 10%, үгытэйнь - 90% байһан бололотой. Буряад совет таряшанай хамаг амганаһан, хамаг хүнэй туһын тулада гэжэ мүргөөд, колхоздо хүдэлжэ, хамтын ажал хэхэдэ, хамтын зөөри үдэхэдэ, хамтада туһа, хамтын баяжалга болоно. Буддын шажантай буряад хүнэй наһанан хэрэг түрүүшынхисэ номой ёһоор бүтөө. Энэ гайхамшагтай туйласта хадаа манай эхэ, сэргэлтэе эгээлэй бэшэ зон болгожо, дээрэ үргэнэ. Хүн түрэнэй наһанайһаа хэрэг бүтэһэн болгоно! Юрын маһа буряад коммунизм байгуулагша ябаа! Дэмбэрэлтэй, атаархама һайхан хуби заяан даа!

бүмбэрсэг дэлхэйн хүн зон хүлэһэн! Нэн түрүүн 2000 оной Майн 9 тобойжо харагдана. Илалтын үдэр! 1941-1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай германска фашизмые дийлэһэн түүхэтэ Илалтын 55 жэлэй ой! Холын 1945 оной Майн 9-дэ фашистнуудай уурхай болохо Берлин хотодо, рейхстагай оройдо һамгаһуулан Илалтын Улаан Тугаяар Сибириин уудам соо оршоһон нэгэ (зуу, мянган) колхоз хоёртой хоорондо нүдэндэ харагдахагүй холбоо бии байгаа. Бүхы молотовойхид, тэрэ тоодо минин эжы, абые оруулалсаад, хангирынхид, дайнай ара талада туйлаһан баатар ажалаараа Агууехэ Илалтые шэрээлэһэн гэшэ ха юм! Гэхэтэй хамта 2000 оной зун манай «Победа» колхозой тогтоһоор 70 жэлэй ой гүйсэхэ. Бүхы ноёдынхид өөрингөө түрүүлгшэ Дамон Базарович Дамбасвай хүтэлбэри доройнгоо үндэр хэмжээндэ угтаха гэжэ түхээрэй. Ой тэмдэглэгэ баһаа аба, эжынэр бөөмнэй шалтагаална. Буддын шажантай болохо манай түрэлхидэй «Үгэн ажал» гэжэ колхоз тогтоогоогүй һаа, имэ ой тэмдэглэхэ ушар гарахагүй байгаа. Колхознай нотагтаа бодоһон социализм, коммунизм болоно гэжэ бү мартаха. Буддын шажантай 2500, тэрэ тоодо буряад угсаатан 250 жэлэй турша дотор хамаг амганаһа, хамаг хүндэ туһа хүргэхэ гэжэ үргэ, мүргэ хэжэ ябана. Тээ зонтой байдал урда, хуушан хэбэрлэл үлэхэ юм. Хайшан гэжэ хамаг хүндэ туһа хүргэхэ гэшэб? Юу хээ һаа, ганса нэгэн хүн бэшэ, бүхы хүн зон жэгдэ баян, жаргалтай болохоб? Хүнэй хүниие мүлжэлгые үгы хэлгэ, үгыгэй баян хоёр ангиие усадалга хамаг хүндэ хүргэһэн ёһотой туһа болоно гүбэ! Энэһи хэрэг дээрнэ бээлүүлжэ түүхэтэ хуби заяан шэнэ ажабайдал зохион табигша бүхы совет, нэн түрүүн агууехэ орой совет арадай ээм дээрэ буулан байна. Дэлхэйн цивилизаци соо түрүүшынхисэ СССР дотор бодоһондоһон коммунист общество хадаа XX зуун жэлэй гол үйлэ хэрэг боложо, түүхэдэ һуурига эзэлэ! Хоридохи зуун жэл боложо тохороо. Мүнөө манай орой дотор коммунизм дийлдээд байһан үетэй. Энэ саг зуурын хэрэг. Хорин нэгдэхэи зуун жэл соо үргэн эхэ Россияда коммунизм дахин тэхэрнжэ, һуурига эзэлэхэ юм байха.

Мүнөө «демокрадууд» Совет засагта дайнай жэлүүдтэ колхозой таряашадые мингээр хүдэлгөөт, мүлжөөт гэлэн зэмэ тохолодог. Зэргэлжэ хүдэлжэ ябаһан Хангирын 12 һаалишанай зариман эхэ, нүгөөдүүднь бага ажалта үдэр олодог һааб даа. Энэ тэд һаалишанай һаалишанаа мүлжэлгэ болодоггүй, болохо үндэһэн үгы байгаа. Гадна засаг түрэ бүхы һаалишадта, бүхы колхозой таряашадта хэһэн ажалтайн хүлэ дутуу түлэдэг байгаа. Энэ ганса нэгэ хүниие бэшэ, харин бүхы гүрнине баяжуулан мүлжэлгэ байгаа. һаалишадтай түдбэригүйгөөр наһан һүн колхозтой жасада орожо, дам саашаа гүрнэдэ тушаагдадаг, гүрнине тэдхэдэг байгаа. Дутуу түлэдэг байһан таряашадан хүлэһэн нэмэлтэ танк, самолёдууд боложо, дайсаниие сохиһон гүбэ. Манай эжы, абанар энэһээ һайн мэдэжэ ябаа. Дайнай жэлүүдтэ Хангирын гурбан хүнэй фермэдэ 12 һаалишан жэлдэ 200 тойрон һаамхай үнэе барижа байгаа. Мүнөө (1999 оной октябрь һара) Хангирада 4 һаалишангай, 60 һаамхай үнэетэй гансал Үхэрини хүнэй фермэ үлэххэй! Эндэ «Победа» колхозой түрүүдэгшын, Хангирын һаалишадтай номһантайн харын зэргэ гэм зэмэ үгы юм! Энэ хадаа «демокрадууд-слыцистнуудай» хүдөөдэ хэжэ байһан «реформын» үрэ дүн гэшэ!

Миний үхибүүн, бага наһан зүүн тээгүүрээ Зүүн Хүндлгөөр, баруун тээгээ Баруун Хүндлгөөр, хойто зүгтөө Набтуулые оруулалсаад, Московско тракт хүртээр, урдаа Удын голоор хилэ татаһан, нэгэр шугыдаа жэмэстэй, заганаһа, заганаһгүй нууриуудгай, хадануудгаа хуһа, шэнэһэн, нарһан модотой, хабтагани халиуран байдаг түхэрэи Хангира нотаг соогоо үгэрһэн юм бэлэй! Хүд нүсөөгөөр гүйһэн халуун дайдам хэды һайхан даа! Алим бэ тэрэ ханамни? Алим бэ хоёр алган

Дарижаб Сэдэб дүүһээ нэгэ жэл урид, 1930 оной майн 5-да түрэнэн дансатай. Эгээл тэрэ үедэ Шарайд омогой Жалсарайн Сэдэбтэн Ага нотагай Баруун-Аргалида, дээгүүр - Асуултын хүндидэ буусалжа байһан ха. Тиихэдэ Аргалида хамтын ажал тогтожо эхилһэн, хүшэршэг үе байгаа һэн. Тээд хойшодоошье эдир бага Дарижабай хуби заяан үе сагуудай эрхээр онсо тэниглэн байгаагүй - Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайны эхилгэдэ яад хүшэр хүндэ үе саг ерээ бэлэй. Тиймэ тула Дарижабшье эхин һургуулида һурахын хажуугаар бага наһандаа бухал шэрэхэ болоод, колхозой бусад элдэб шанга ажалнуудта ябадаг болоһон, даараха хүрэхые, гэдэһээ үлдэхые үзэһэн байна бшуу. Магад, тиихэдэл эдир залуу хубуунэй хүүгэн наһан ба хүсэл бодолгыне бээжэжэ эхилһэн байгаа аалам...

Дарижаб Цыдыповэй саашанхи харгы зам партиин мэдэлэй шэнэ үе сагай эрхэдэ ороо бэлэй. Тийгэжэ партиин эльгээһэн газарта хүдэлхэ ёһотой болоо һэн ха. Институт дүүргэмсээрээ Могойтын районой Үрөөнэйн МТС-эй ахмад агрономоор хүдэлбэ. Залуу мэргэжэлтын ажал хүдэлмэринь урагшатай байжа, зондо хүндэтэй болобо. Тарян ажалда һайн үр дүн туйлажа, 1955 ондо ВДНХ-гай гуулин медаль ба мүнгэн шанда хүртэһэн, харин 1957 ондо «Шэнэ ба атар газар ашагланһанай түлөө» медалаар шагнагдаһан байна.

Тээд хүн бүхэнэй харгы зам хододоо сэхэ байдаггүй ха юм даа, гол замаа олобог гэн гэхээ һаатажа, хажуу тээшээ гараха баатай болодог ушарнууд тохөөлдохо... Имэ ушар 1958 ондо Дарижабташье тохөөлдоһон байха юм. Хайрата эсгэнгээ бээин муудахада, тэрэ дүршэнэн ажалаа орхижо, түрэл нотагаа бусаха баатай болоо һэн ха. Гэбэшье нотагтаа миин байгаагүй, түрүүн агрономоор, тийгээд колхозой түрүүлэгшээр табигданан байна. Эндэшье зоной найдабари ба өөрын харюусалга нарин нягтаар сахигдаха ёһотой байгаа ха юм даа. Тиймэһээл район соо тон залуу түрүүлэгшэ Дарижабайшье үбшэн бээе гамнангүй, үүр-сүүрээр бодожо, үдэшэ орой болотор тарян ба мал дээгүүр эрьен ябажа, зоной ажал эмхидхэдэг байһаниие гайхалгүй. Тэрэ нотаг, зонойнгоо ажабайдал һайжаруулха зорилгоор ороһо таряанай шэнэ тоог, Соёлой байшан, хоёр дабхар хонтоор (захиргаанай гэр), тарян ажалыхид болон малшадай байха байрын гэрнүүд ба хони малай далай-байрануудай барилгануудые бүтээлгэһэн, 8 жэлэй һургуулин һуури табуулжа, барилгын материалнуудые бэлдүүлһэн байха юм. Эдэ бүгэдэ хүтэлбэрилэгшэ хүнэй үгэн сэхэ

оролдолгын тодо гэршэ болоно бэшэ аал! Мүн 1958 ондо «Ажалай габыагай түлөө» медалаар болон Хүндэлэлэй олон грамотануудаар шагнагдаһан, нотагай, район ба округой Советүүдэй депутатаар һунгагдаһан ябадалнууд дэмы бэшэл!

Зүгөөр Дарижаб Цыдыпов үе сагуудай эрхээр «үлээһэн» тээшэн хийдэн ябаха хүн бэшэ һэн. Тэрэ холын хараатай, түсэб зорилготой ябаһан гээд ойлгохоор бэлэй. 1965 оной апрель һараһаа Буряадай хүдөө ажахын институтдай аспирант боложо, хүдөө ажахыда аша туһатай хэрэг ябуулга гэхэн эрдэм шэнжэлэлгын эхи табиһан байха. Тээд урагшаа орон хэлэхэдэ, үбшэнэй шалтагаанаар энэ түсэб зорилгон дүүргэгдэжэ үрдигдөөгүй харамтай даа...

Гэхэтэй хамта, түсэб зорилгоёо бээлүүлэн дүүргэхэ арга, сагыншье хоморһэн аабза. Юундэб гэхэдэ, 1965, 68, 71, 76 онуудта нотагтаа агрономоор, партина эмхин секретаряар, колхозой түрүүлэгшээр нэтэ хүдэлһэн байна бшуу. Тээд «тэрэ тушаа муугаар хүдэлөө» гүүлээгүй, харин ажалай медалаар, Хүндэлэлэй грамотанууд ба дипломуудаар шагнагдаһан байна.

Хэншье һаа, нотагтаа нотагта дамжан, элдэб үе сагуудай эрхээр зоние шарайшалан, зан абари ба янза хэбэрлэ мэдүүлэн хүдэлхэ гэхэн табисууртай байдаг ха. Дарижабшье Аргалиин һүүлээр Шулуутай эльгээгдэжэ, ахмад агрономоор, түрүүлэгшын орлогшоор хүдэлөө һэн. Тийхэ зуураашье бүхы юумэндэ һаналаа табижа, наһажаалшые, залуушье зондо туһалха сэнэгтэй ябаа. Энэнь шулуутайнхидай урда тэрэнэй үлөөһэн һайн һайхан дурасхаал болон байхал.

Тээд эдэ үгэнүүдэй һүүлээр дүүргэлтын сэг (точка) табихын аргагүй. Ушар юуб гэбэл, «гансал сусал гал болохогүй, ганса хүн хүн болохогүй» гэхэн арадай сээсэн үгэ толгойдо ороодхино. Тэрээгээр бодоходо, Дарижаб гонзогор бэе ябаагүй, харин хани нүхэртэй, хайрлаха, үргэхэ хүүгэдтэй байһан гээ. Хани нүхэрынэ - бага наһандаа үншэржэ, үзэхые үзэһэн, гушаад жэл соо Аргали, Шулуутайда багшаар хүдэлһэн, «Арадай гэгээрэлэй отличник» Цыбенова Долгор Цыбеновна мүн. Үнэниие мэдэхэдэмни, Дарижаб Долгор хоёр наһан соогоо ажалай хойноһоо оролдожо, хажуугаарнь үбшэнтэй тэмсэжэ ябаһан зон байбал даа. Гэбэшье Долгор Цыбеновна Дарижаб нүхэрэйнгөө һайхан дурасхаалые арюун нагганаар сахижа, багша, врач мэргэжэлтэй басагад, хубууд Римма, Раиса, Бата, Баясхалан гэгшэдээрээ омогорхон, Ага нотаг ба арад зонийнгоо ашата буян эдлэлсэжэ ябана гэжэ һанахада, урматай байнал даа!

Арсалан ЖАМБАЛОН.

Эрдэни БАЛЬЖИНИМАЕВ.

«Сансарын хүргэ» гэхэн зурагын Санкт-Петербургын Казаиска хүмүүдэд хадагалаатай байдаг. Лыбемин дасанда хүдэлхыень уридаг хэн. Нүүдэнь 1935 ондо Осор Будаевич сүлэлгэдэ ябуулагдажа, тэндэ наһа бараһан юм даа.

1970 ондо Парижда үнэргэгдэһэн юм. 1990 гаран онуудаар Санкт-Петербургда, Хальмагша, Улаан-Үдэдэ өөрынгөө мүнэгэ зөөрөжэ выставкэлүүдые эмхидхэжэ, эсэгынгээ ажалнуудыё олондо харуулан байна.

Нимацырен Данзановна абынгаа 105 жэлэй ойгоор юу хэхэ хүсэлэнтэйбта? Түсэб зорилгоёо тобшохоноор хоорэжэ үгыт.

БУРХАНАЙ ДҮРЭ ЗУРАДАГ ЛАМЫН 105 ЖЭЛЭЙ ОЙ

Бурханай дүрэ зурадаг лама-философ Данзан Дондоковой түрэнһөөр 105 жэлэй ой апрель нарада тэмдэглэгдэхэ. Энэ ойдо зориулагдан, Данзан Дондоковой нэрэмжэтэ жаса байгуулагдаба. Жасыё байгуулагша Нимацырен Дондокова искусствовед, уран зураашын басаган, эсэгынгээ бүтээжэ үрдэгүй ажалыень үргэлжүүлнэ.

Арбан табан наһанһаа абадаа туһалжа, шабинь болоһон байна. Тэрэшэлэн хүүшын жэлнүүдтэ эсэгэтээ хамта хүдэлөө, танкын ёһо заншал найн мэдэхэ болоһон гээшэ. Нургуули хударта нуража, искусствовед мэргэжэлтэй хадаа, эсэгынгээ аза талаангыень, нэрэ сольыень сэгнэжэ, муһоо арад зондоо мэдээжэ болгон танилсуулаха хүсэлэнтэй. Энэ жаса хадаа сүлэлгэдэ гараһан эрдэмтэдыё, бусадшыё хүнүүдыё тэдэнэй ажал ябуулгатай танилсуулаха, нэрыень мүнхэрүүлхэ зорилготой юм.

философ, гаджа гараһан бэрхэ скульптор гээд сууда гараһан байдаг. Энэ багшада баабайминь модоор һилэжэ, скульптура бүтээлгын онсо шилжэлүүдтэ нураһан, нүүдэнь Цыбиковэй хүтэлбэри дор олон бэлигтэй дархашуулай Майдару Бурханай 80 тохой үндэртэй хүрэг бүтээлсэһэн юм. Сугтаа хэһэн олон хүдэлмэринүүдын 30-аад онууд болоһон дасануудыё шэмэглэһэн түүхэтэй. Тэрэ үенүүдээр дасануудыё хандаргажа, эдэ бүхы шэмэглэлүүдыё үгы хэһыень ехэ халагламаар байдаг даа, тишхэдэ эсэгыннэ зураһан захата бурхануудай ехэнхынь хосороо хэн.

Танай аба, Данзан Дондоковой тэрэ хүдгөөтэ үеын саанхан хубин заяан тухай хоорэжэ үгыт.

1936 онһоо эхилжэ, Буряад шотатгамнай ламанарыё хюдахыень хюдажа, сүлэлгэдэ ябуулжа эхилхэдэнь, эсэгыннэ үрдэжэ, найн дураараа Красноярск руу ойшоод, арбаад жэл соо тэндэ ажалнууһан юм.

1946 ондо бусажа, 1950 ондо 55 наһатайдаа миннэ эжы Лумбунова Елховойтой гэр бүл боложо, түбхэнһэн юм даа.

Нүүдэй жэлнүүдтэ олон уран ажал бүтээжэ гү?

1960-70-аад онуудаар ехэ амжалтатай хүдэлжэ, Ивалгын, Агын дасануудта, мүн хальмаг нүхэдэй гуйлтаар олон хүдэлмэри бүтээжэ үгэһэн юм. Зуу гаран хүдэлмэринүүдын Агын, Хальмагай, Тувагай, Монголой дасан дугануудта байдаг.

1972 ондо Ивалгын дасан хайлажа, эгээл найн 40 гаран бүтээлнүүдын хосорһон юм.

Эсэгыннэ нэрыё олон эрдэмтэд, философүүд, искусствоведүүд найн мэдэхэ хэн. Зуун зүгэй шилжэлгэшэ мэдээжэ эрдэмтэн Н.Ю.Рерих, мүн хари гүрэнэй олон эрдэмтэд ажал хүдэлмэреэрин, намтаранарын һонирхогог байһан юм.

«ХХ-ХХ зуун жэлнүүдтэ Буряад арадай заншалта искусство» гэхэн выставкэ

бүтээлнүүдтэ выставкэ эмхидхэхэдэ. Мүнөө ном гаргаха зорилго хараалааг байһабди. «Хашалганда ороһон Буряадай санаартай» гэхэн ном хоёр хубиһаа бүридэхэ. Эдэ номууд содоо сүлэлгэдэ ябаһан ламанар, ородой санаартай тухай мэдэлнүүдыё оруулаха манай уялга. Кино буулгагшадтай баримтата фильм зохиоһобди.

«Буряадай Бүддын шажанай искусство» гэхэн альбом гаргаха хүсэлэнтэйбди. Эдэ бүхы ажалдамнай мүнүн ехэ хэрэгтэй болохо. Энэ хүшэр сагта мүнэгэ хүн бэлээр үгэхэеэ болонхой, тиимэшыё наань,

түрүү бодолтой, урид ханаатай зои найн дураараа туһалха бээ гээд найдагана. Тэрэшэлэн Буряад орондоннай сүлэлгэдэ ороһон зои олон гэжэ булганда мэдээжэ. Энэ ушарһаа бидэ Та бүгэдэньгэ хандгажа, сүлэлгэдэ ябаһан танил зонингоо фотографуи, документнүүдыё, хөөрөөшөл буулгажа манда эмгээжэдтэнай болохо.

Иймэ хаягаар: 670013, Улан-Удэ, а/я 5287, Нимацырен Данзановне Дондоковой.

Жасын реквизиит:
Региональнэй общественнэй благотворительнэй фонд имени Данзана Дондокова ИНН 0323111100.

Расчетный счет: № 40703810381030000072 в КБ «Сибирское ОВК», ОАО г.Улан-Удэ, БИК 048142797, к/с 30101810100000000797.

Нимацырен Данзановна, танай түсэб Зорилготнай бүтэхэ гэжэ найдая.

Соёлма БАЙМИНОВА хоорэлдэбэ. ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Зураашын бүтээлнүүд.

Агуу Илалтын 55 жэлэй оёе угтуулан

ЮРЫН СЭРЭГШЭ ТУХАЙ ДУРДАЛГА

Бадма Тармаев бага балһар наһандаанше, нургуулин жэлнүүдтэнь сэрэгтэй алба хаагша, ябаган сэрэгтэй подразделениин командир болохоб гэжэ наһандаанше оруулдаггүй байгаа. Дайн сэрэгтэнь сэрэгтэй албантай ажабайдалаа холбохо, сапер-минерой мэргэжэл шудалха эрилтэ табыа. Мэргэжэлтэй экономист болохо тэрэ хүсэлтэй байһан юм. Бэлдхэлэй факультеттэ, дээдэ нургуулидаанше нураха үедөө үдэлэндөө тоо бүридхэгшөөр, гал түлигшөөр, шэрдэгшээр хүдэлжэ, мүнэгэ оложо үрдидэг хэн.

Тэрэ олон үхибүүдтэй бүлэдэ түрэнһэн тула бага наһанһаа эхилжэ хара ажал хэжэ нураһан байгаа. Эпэнэ оюутан ябахаданш хэрэгтэй болохо ха юм. Тиимэһээ нуража байгаад, тэрэ өөрынгөө тэдхэдэг байгаа. Эсэгын багданш наһа бараһан юм. Гэр бүлэдөө эгээл ахань байһан тула эхэдэ туһалжа, бүхы ажал хэжэ нураа. Нүбэлгэн, зоригтой Бадма ажабайдалһаа ушарһан ямаршыё бэрхэшлэхэ зүрхэ алдадаггүй хэн.

1941 ондо Эрхүүгэй финансово-экономическа институттай оюутан Бадма Тармаев нургуулиаа дүүргэхэ ёһотой байгаа, тээд дайн наалта хээ. Тэрэ яаралтайгаар сэрэгтэй-инженеригэ училищи дүүргэжэ, взводой командиртай нэрэ зэргэтэй болоод, сэрэгтэ мордохон бэлэй.

Харьков хото шадар дайин байлдаанда манай шотагай хубуун өөрынгөө подразделитэй дайсанай сэрэгтэй шагна тэмсэл ябуулаа. Дайсандыё дүтын зайда асараад, тэрэнэй хүтэлдэг взводой сэрэгшэд буудажэ эхилһэн байна. Дайсанай 10 сэрэгшэд тэрэ байлдаанда алуулаа бэлэй. Взводой командир өөрөө 3 мэргэн буудалгаар дайсанай бронемашина тудахаданш, тэрэнгэ гал аһаһан байна. Мүн тэрэнэй экинэжэ үгы хэгдээ. Тиигэжэ Харьков шадар дайсадай долтоологыё тогтоолсожо, гэдэргэнь сохилсоһон юм.

Дайнай үедэ Бадма Тармаевай ажабайдалда нимэрхүү ушарнууд али болоо наабдаа. Взводые, удаанш ротыё толгойлжо, Б.Тармаев Сталинград шадар фапис сэрэгшэдтэй тулалдаанда хабаадаһан байна. Удаанш Курска дүхэригтэй тулалдаанда, Днепр, Висла мүнэнүүдыё гаталһан дайин байлдаануудта, Сапдомирска плацдармыё дайсадаһаа сүлөөлэлгэдэ хабаадалсаһан намтартай.

Дайн байлдаануудай үедэ сапёрнуудай командир шархатаһан байна. Эмнэлүүдээд, тэрэ дахинаа фронт мордоо. Ротын сэрэгшэдтэй командир ябаа. Убэл зунгүй, халуун хүйтэн гэнгүй, үдэр хүниггүй Тармаевай ротын сапёрнууд хоодоо фронтын түрүү зэргэдэ ябажа, хүүргэлүүдыё, блиндажуудыё бариха, харгынуудыё, тала газарнуудыё мипонүүдхээ сүлөөлхэ ажалда хам оролсожо, командованиин даабари жөншдэггүй дүүргэдэг байгаа.

СССР-эй оборонын дапсануудай материалнуудһаа бидэ сапёрнуудай подразделениин командиртай баатаршалганууд тухай мэдээ абтабди. 1943 оной ноябрийн 30-най шагналай хуудалһанда Тармаев Эсэгэ ороноо хамгаалһан 2-дохин шатын орденуор шагнагдаһан гэжэ бэшгэдэнхэй. Мүн ээ эндэ ингэжэ хэлэгдэнэ: «1943 оной ноябрийн 5-най хүни сэрэгтэй ябуулануудай үедэ артиллерийн болон миномедуудай шагна буудалга дор Гориянка гэжэ уһан дээгүүр хүүргэ барилгыё хүтэлжэ, 69-дэхи онһожоруулагдамал бригадын танкнуудай тэрэн дээгүүр гаралгыё саг соонь хангаһан байна. Величи шадар Невки гол дээгүүр 1943 оной ноябрийн 6-да гараса саг соонь заһабарила хангажа, 69-дэхи онһожоруулагдамал бригадын танкнуудай нүгөө эрьсэдэ һаадгүй гараха хэрэг мүн ээ бүтээлсэһэн байгаа. Б.Тармаев ротынгоо сэрэгшэдтэй хамта Кожанки дэрэбэл ба Кожанка станци эзэлжэ, дайсанай шагна 2 долтоолого гэдэргэнь сохилһон, тиигэжэ эндэхи дайин байлдаантай амжалта хангаа. Энэ тулалдаантай

үедэ 20 фашистнууд алууһан, 14-иниинь плендэ абтаһан байна...» Румыншын газар дээрэ болоһон дайин байлдаануудай үедэ 1944 оной апрель нарада тэрэ шархатаа хэн.

Эхэдэ ба дүүнэртээ бэлһэн бэшгэдэн нэгэ хэдэ баримта дурдая: «Гартаа буу барихан сагтаа дайсадыё хюдахоб, эдүүр энхэ ябагы, эжыгээ гамнагы, дайнай дүүрэхэдэ, гэртээ бусахаб...»

Госпитальдо эмшлүүлһэнэйнгээ удаа Бадма Алексеевич дахинаа дайин байлдаануудта хабаадаа. Тэрэ ротыё толгойлжо, Германийн газарта дайлаалдаа, Одер мүнэн шадар болоһон тулалдаанда хабаадаа. 1945 оной февраль-март нарадуудта тэрэнэй хүтэлбэри дор сапёрнууд ба минернууд дайсанай ара талаһаа долтооложо, хэдэн хүүргэлүүдыё һандаргаһан, харгынуудта, сэрэгтэй объектуудтэ миннэүүдыё тодхоһон, хэдэн эшелонуудыё урбадууһан байна. 1945 оной мартын 13-да хэблэгдэһэн «Вперед на запад» гэхэн газетэдэ сапёрнуудай баатаршалгануудта зориулагдан «Сэрэгтэй 2 орденуудай кавалер, гвардийн ахалагша лейтенант Бадма Тармаевай ротын хэрэгүүд ба хүнүүд» гэхэн статья толилогдоһон байдаг.

1945 оной апрелин 12-то эхэдэ бэшгэдэн хүүшын бэшгэдэн хэдэн мүнүүдыё дурдая: «...Шархануудын һэндэжэ зобоно. Дахин госпитальдо хэбтүүлхээ наһана, гэрбынь би арсааб. Медсанбадта хэбтэнбэ, таягаар ябажа нуража байна. Урма баяртай. Нүүшын байлдаануудта бэлдэжэ байнаб. Заабол тэдэнгэ хабаадахаб». Энэ бэшгэ бэшгэдэ, 6 үдэрэй үнэрөөд байхада, 1945 оной апрелин 18-да Бадма Алексеевич Шпрей мүнэнэнь гаталха дайин байлдаануудта хабаадажа, баатарай үхэдөөр унаһан байна. Инженерно-миннэ ротын командиртай орлоноо эхэдэнь дайшахы шагналнуудыёнь элбэгхэдэ, уйдхар гануудалаа мэдүүлэлсээ хэн. Тнихэдээ тэрэ ингэжэ мэдээлсээ бэлэй: «Медсанбадһаа тагтай заңдаа гараад, Шпрей мүнэнэнь гаталха дайин байлдаанда ротыё ударидаа».

Эхэн хубууншынгээ шагналнуудыё гамтайгаар торгон нулаад соо ороогоод, комод соогоо хадагалаа. Амн наһангатаа хахасаһан хубууншынгээ түлөө пенсн абахаа тэрэ таһа арсаа. Түрэнһэн эхээ тэдхэхэ арга надалтай 2 хубууншынб, 2 сакагатайб гэжэ тэрэ мэдүүлсээ.

Бадма Тармаевай эхэ Булахан Боркиновна 97 наһа хүрэнһэн байна. 90 наһатай болохоодо, тэрэ хубууншынгээ дурасхаал хангажа, пенсн абаха хэрэг зүбшөөһэн юм. Боохоной районой И.С.Багтахиновой нэрэмжэтэ колхоздо, баатар сэрэгшын түрэнһэн шотатта, мрамор самбар дээрэ дайнда амн наһаа алдаһан сэрэгшэдтэй нэрэнүүд һиналгдэнхэй. Тэрэ тоодо Бадма Алексеевич Тармаевай нэрэ эндэ оруулагданхай.

Тэрэ Германийн Баченец дэрэбэлдэ хүдөөлүүлэгдэнхэй. Б.А.Тармаев Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай 1-дэхи ба 2-дохин шатын орденуудаар, «Шэн зоригтой түлөө», «Сталинградые хамгаалһанай түлөө» медальнуудаар шагнагдаһанхэй.

Эхэ оройнгоо амгалан байдалай түлөө амн наһаа алдаһан сэрэгшэд тухай дурасхаал, тэдэнэй баатаршалга манай сэдхэдэ хэтэ мүнхэ байха.

И.БАЛУРОВ,
Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадагша.

3 ПОНЕДЕЛЬНИК

ОРТ
07.00 Телеканал «Доброе утро»
10.00 Новости
10.15 «Нежный яд». Сериал
11.15 Приглашает Концертная студия Останкино. Евгений Матвеев
12.10 Веселые истории в журнале «Ералаш»
12.30 Сериал «Новые приключения Синдбада»
13.00 Новости
13.15 Телеканал «Добрый день»
14.00 Прощальная гастроль в приключенческой комедии «Полицейская академия: миссия в Москве»
15.30 Программа «Вместе»
16.00 Новости
16.20 «Невероятные приключения Джони Квеста». М/с
16.45 Что да как
17.00 Звездный час
17.25 До шестнадцати и старше
18.00 «Нежный яд». Сериал
19.00 Новости
19.20 Гибель Гагарина. Факты и версии
19.50 «Ералаш»
20.00 Новая жизнь Шерлока Холмса
20.40 Погода
20.45 Премьера сериала «Воспоминания о Шерлоке Холмсе»
21.45 «Спокойной ночи, малыши!» с Валентиной Леонтьевой
22.00 Время
22.40 Юрий Никулин. Программа «Белый попугай»
23.25 «Взгляд». Избранное. 1995 - 2000
00.10 Новости
00.35 Время футбола
01.05 Матадор
02.00 Ночной детектив. «Майк Хаммер: Убийство по картам»
RTP
07.00 08.00 09.00 10.00 ВЕСТИ. ДОБРОЕ УТРО. РОССИЯ! СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ. ТЕЛЕСПЕЦНАЗ: «Дежурная часть»
10.30 «Квантовая медицина». «Арена-спорт»
10.40 Тележурнал.
11.00 «Гомеопатия и здоровье».
11.20 «Цыганка»
12.10 «Санта-Барбара»
13.00 РУССКОЕ ЛОТО. «Слондайк». Мультфильм.
14.00 ВЕСТИ.
14.30 «Город женщин»
15.05 «Черная жемчужина»
15.55 «Дикий ангел»
16.40 «Планета Земля».
17.35 «Магазин на диване».
БУРЯТСКОЕ ТВ
18.00 БГТРК детям. Мультфильм.
18.10 К 55-летию Победы. «Песни, пришедшие с войны»
18.15 Хирургия новых технологий в Бурятии. (К 60-летию

Е. Цыбикова)
18.25 Город У. Дуэт из Иркутска «Белый остров»
18.50 Гороскоп. (Спонсор программы АО «АМТА»)
18.55 Клип-риэлт
19.00 Байгал
19.15 «Буряад орон»
19.45 Гороскоп. (Спонсор программы АО «АМТА»)
19.50 «Панорама». Информационно-аналитическая программа
20.10 Клип-риэлт. Все о купле-продаже недвижимости г.Улан-Удэ
20.15 Реклама Рек-тайм
20.20 Республиканские новости Рек-тайм
20.50
РОССИЯ
21.00 ВЕСТИ.
21.45 ВРЕМЯ КИНО. МИРОВОЙ БЕСТСЕЛЛЕР. Ричард Дрейфус в лирической комедии «Наказание любовью». (США).
23.45 «Футбол + ТВ» с А.Вайнштейном. Тележурнал.
00.00 ВЕСТИ.
00.30 «Футбол + ТВ» с А.Вайнштейном. Тележурнал.
01.15 ТЕЛЕСПЕЦНАЗ: «Дежурная часть».
01.30 «Магазин на диване».
ТИВИКОМ
08.50 «Диалог» А. Кушнарева
09.00 «Верность любви», сериал
10.00 Телемаркет
10.20 Недвижимость
10.30 «За гранью возможного», сериал
11.35 «Си Квест»
13.30 Телемагазин
14.30 «Сеньора», сериал
15.30 «Незабываемая», сериал
16.30 «Планета монстров»
17.00 «Приключения Швейцарской семьи Робинсон», сериал
17.30 «Из жизни женщины»
18.00 «Я люблю Люси», сериал
18.30 Прогноз погоды
18.35 Телемаркет
18.50 Музыкальные поздравления
19.20 Календарь работ от А. Кушнарева
19.30 «За гранью возможного», сериал
20.30 Сейчас
20.40 «Автоэкспресс»
21.10 Прогноз погоды
21.15 Телемаркет
21.25 Недвижимость
21.30 «Хочу в тюрьму», комедия
23.45 Сейчас
23.55 Прогноз погоды и Глобальные новости
00.05 «Лучшие матчи НХЛ». «Питтсбург Пингвинз». «Вашингтон Кэпиталз».
01.15 «Страсти по Соловьеву», ток-шоу
АРИГУС
11.00 Формула успеха. Нон-стоп лист

11.20 Клево!
11.45 День за днем
13.40 Дорожный патруль. Сводка за неделю
14.00 Новости
14.10 Х/ф «Фантастический отряд»
15.40 Погода
15.45 ТР КСК ЗММК
16.00 Новости
16.05 Телемагазин
16.15 Скандалы недели
16.45 Катастрофы недели
17.35 ТР КСК ЗММК
17.45 Телемагазин
18.00 Цитадель
18.05 Победоносный голос верующего
18.35 Автомаркет
18.40 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» представляет
18.45 Музыкальный подарок
19.20 ТР КСК ЗММК
19.30 Восточный экспресс
19.45 Метеопрогноз
19.50 Формула успеха. Нон-стоп лист
20.10 Дорожный патруль. Расследование
20.30 Т/с «Никто, кроме тебя»
21.20 Знакомые незнакомки
22.05 Автомаркет
22.10 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» представляет
22.15 ТР КСК ЗММК
22.30 Восточный экспресс
22.45 Метеопрогноз
22.50 Формула успеха. Нон-стоп лист

23.10 Т/с «Профессионалы», 2 с
00.10 Дорожный патруль.
ПРОФИЛАКТИКА
НТВ
08.00 «Сегодня»
08.20 «Интересное кино»
08.25 «Криминал»
08.40 «Большие деньги»
08.45 «Карданный вал»
09.00 «Сегодня»
09.15 Мультфильм «Криминал»
09.25 «Карданный вал»
09.35 «Впрок»
09.45 Мир кино. «Она написала убийство» /США/
09.55 Мультфильм «Старая лестница»
11.00 «Сегодня»
11.25 «Вчера в Итогах»
12.45 «Куклы»
13.00 «Сегодня»
13.25 «Старый телевизор» вспоминает
15.00 «Сегодня»
15.25 К р и м и н а л . «Чистосердечно» признание»
15.50 Сериал. «Улицы разбитых фонарей-II». «Рождество»
16.50 «Интересное кино»
17.00 «Сегодня»
17.35 «Герой дня без галстука»
18.25 «Служба спасения»
18.40 «Впрок»

18.50 «Криминал»
19.05 Премьера НТВ. Джобет Уильямс и Джон Херт в детективе «Клиент» /США/
20.00 Час сериала. Пета Уилсон в фильме «Ее звали Никита» /Канада-США/
21.00 «Сегодня»
21.35 «Футбольный клуб»
22.25 «Совершенно секретно. Информация к размышлению»
23.25 «Итого» с Виктором Шендеровичем
00.00 «Сегодня»
00.40 Герой дня
01.00 Мир кино. Эдд Харрис. Дэвид Суше и Роксана Харт в детективе. «Последний невинный» /США/
РАДИО
6.12 Передача из цикла «Салют, Победа» (на бур. языке)
6.37 Актуальное интервью
6.50-7.00 Информация, объявления.
7.12 Объявления
7.20 Программа «АНФАС»
7.40-8.00 Радиостудия «Биракан»
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей «Короткой строкой»
19.12 Республиканские известия (на бур. языке).
19.27 Объявления
19.30 Республиканские известия (на рус. языке).
19.45 - 20.00 Передача из фондов радио.

ОПТОВО-РОЗНИЧНЫЙ ЦЕНТР «БАЙКАЛ»
Лицензия 245-ОК от 5.09.97 г.
Бельевой трикотаж детск., взросл., г. Москва, низкие цены, мужское теплое белье: кальсоны, трико х/б, детское, взрослое, рейтузы п/ш, детские и взрослые, г. Москва от 69 руб., колготки п/ш, 3 видов, леггенсы, Москва, Смоленск от 48 руб., колготки х/б, Москва, Смоленск от 36 руб., колготки эластик, женские, Москва, Смоленск от 12 руб., колготки х/б детские (все размеры), Москва от 15 руб., носки х/б, п/ш детские, мужские, Санкт-Петербург от 4,9 руб., сапоги суконные, Омск, дет., жен. и муж., с мехом от 156 руб., обувь комнатная мужская, женская (низкие цены)
ботинки и ботиночки кож. на девочк, г.Новосибирск -- от 409 руб., кроссовки детские, взрослые г.Москва, г. Кимры от 145 руб., сапоги кирзовые г.Москва от 218 руб., туфли школьные кож. на мальчиков, г.Новосибирск -- от 298 руб., туфли мужские кожаные, г. Омск, г. Новосибирск от 396 руб.,
Ул. Сахьяновой, ба, остановка «ПОШ», геологический институт, вход с обратной стороны, тел. 33-43-86. Без выходных. Ул. Гагарина, 37, тел. 26-30-87 (напротив м-на «Юбилейный»).

ЗАУДИНСКИЙ МЕЛЬКОМБИНАТ
ЗАКУПИТ ДОРОГО
продовольственную, фуражную пшеницу - 2р. 80 к. ячмень - 2 р. 60 к., гречиху - 4р., овес - 1 р. 60 к., розис - 2 р.
33-32-46,
ТЕЛ: 33-27-38, 33-30-86
Обращаться: РБ, г. Улан-Удэ, ул. Пищевая, 1 «А».

ИМЕЮ ГРУЗ
в Иркутскую, Читинскую области, Саха-Якутию, ишу попутный автотранспорт
Тел. дисп.: 21-62-62

ПРОДАЮ:
Участок в Тулунже, 15 соток. Тел.: 26-30-54.
3-комн. благ. кв., солнеч., теплая, телефон, 1-ый этаж, кирп. дом, окна зарешеченн., р-н «Октябрь» и 14, 40 школ,

ремонт сделан. Тел. 26-62-65 дом. с 10-14, 21-23 ч. Тел. посредника 26-26-01.
Отрезы, шторы тюлевые, портьерные (новые, б/у). Тел. 37-44-40.

РЕКЛАМА, ОБЪЯВЛЕНИЯ, ПОЗДРАВЛЕНИЯ. ТЕЛЕФОН РЕКЛАМНОГО ОТДЕЛА (301-2) 21-62-62, ФАКС: 21-50-96. E-mail: unen@burnet.ru.

РОССИНА ИНВЕСТ
НА ПЕРИОД ПРОВЕДЕНИЯ ВЕСЕННЕ-ПОЛЕВЫХ РАБОТ И ТЕХНИЧЕСКОГО ОСМОТРА АВТОМОБИЛЕЙ РОССИНА-ИНВЕСТ ПРЕДЛАГАЕТ:
ПОЛНЫЙ АССОРТИМЕНТ ШИН ДЛЯ АВТОМОБИЛЕЙ И СЕЛЬХОЗТЕХНИКИ.
Грузовые а/шины более 24 моделей Легковые а/шины более 70 моделей Сельхозшины 12 моделей Мотошины 7 моделей Велосишины 7 моделей
Магазин «РОССИЙСКИЕ ШИНЫ»
Розница ул. Жердева, 29 тел. 41-07-91, ул. Лимонова, 10, тел. 26-43-00, ул. Ключевая, 41, тел. 41-24-33
Оптовые поставки: проспект Автомобилистов-3 (здание таксомоторного парка) тел./факс: 34-35-66, 34-35-77
Наши преимущества
Цены снижены, возможна оплата векселями, оптовикам скидки, гарантия 6 месяцев.

ПРОДАЮ:
Двухквартирный дом, 72 кв.м., 9 соток земли, авт. отопление, баня, скважина и надворные постройки или меняю на 1-комн. благ. кв. Обр.: ул. Трубочеева 140, комн. 315.
Земельный участок 12 соток в с. Нижняя-Иволга. Тел.: 42-46-91 (с 6 до 9 ч. вечера).
Земельный участок на Верхней Березовке (за ипподромом) и бревенчатый сруб с участком за Иволгинским дацаном. Недорого. Тел. 21-00-92.

00.30 «К-2» ПРЕДСТАВЛЯЕТ: Олег Табаков и его театр в программе Владимира Оренова «Фрак народа». Часть 1-я. Продолжение.
01.00 «Круглая Дата». Владимир Социальский - 70 лет.
01.30 ТЕЛЕСПЕЦНАЗ: «Дежурная часть».
01.45 «Магазин на диване».
ТИВИКОМ
09.00 Прогноз погоды
09.05 «Верность любви», сериал
10.05 Телемаркет
10.20 Календарь работ от А. Кушнарева
10.30 Недвижимость
11.30 Прогноз погоды
11.35 «Хочу в тюрьму», х/ф
13.30 Телемагазин
14.30 Сериал «Сеньора»
15.30 «Королева сердец»
16.30 «Планета монстров», м/с
17.00 «Приключения швейцарской семьи Робинсон», сериал
17.30 «Из жизни женщины»
18.00 «Я люблю Люси», сериал
18.30 Прогноз погоды
18.35 Телемаркет
18.50 Музыкальные поздравления
19.20 Календарь работ от А. Кушнарева
19.30 «За гранью возможного», сериал
20.30 Сейчас
20.45 Телебизра
21.00 Прогноз погоды
21.05 Телемаркет
21.20 П р о г н о з п о г о д ы «Недвижимость»
21.30 Драма «Выбор оружия»
00.15 Сейчас
00.25 Прогноз погоды и Глобальные новости
00.35 «Досье инспектора Лавардена», сериал
01.35 «Страсти по Соловьеву»

21.40 Амба-ТВ
22.10 ТР КСК ЗММК
22.20 Автомаркет
22.25 «ТУМЭР МОРИН» представляет
22.30 Восточный экспресс
22.45 Метеопрогноз
23.50 Т/с «Иллюзия убийства»
23.45 Дорожный патруль
ПРОФИЛАКТИКА
НТВ
08.00 «Сегодня»
08.40 «Криминал»
08.50 «Большие деньги»
09.00 «Сегодня»
09.15 Мультфильм «Карданный вал»
09.25 «Впрок»
09.35 «Интересное кино»
09.55 «Совершенно секретно. Информация к размышлению»
11.00 «Сегодня»
11.25 Джобет Уильямс и Джон Херт в детективе «Клиент» /США/
12.10 «Футбольный клуб»
13.00 «Сегодня»
13.25 «Старый телевизор» вспоминает
15.00 «Сегодня»
15.25 «В нашу гавань заходили корабли». Программа Успенского
16.30 «Путешествия натуралиста»
17.45 Сериал. «Лоис и Кларк. Новые приключения супермена» /США/
18.25 «Интересное кино»
18.40 «Впрок»
19.50 «Криминал»
19.55 Час сериала. Детектив «Клиент» /США/
20.00 Час сериала. Пета Уилсон в фильме «Ее звали Никита» /Канада-США/
21.00 «Сегодня»
21.35 «Президент всея Руси». Фильм Евгения Киселева из цикла «Новейшая история»
22.45 «Двое»
23.40 «Фитиль»
00.00 «Сегодня»
00.35 Герой дня
00.55 «Антропология». Программа Д. Диброва
01.30 «Футбольный клуб» представляет Лигу Чемпионов
РАДИО
6.12-7.00 Программа «Утро Бурятии»
7.12 Новости «Короткой строкой». Объявления.
7.30 Передача на буддийскую тему «Номын хурдэ» - «Колесо учения»
7.12 Объявления
7.50-8.00 «Орфей» - «Вершина»
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей «Короткой строкой»
19.12 Республиканские известия (на бур. яз.)
19.27 Объявления
19.30 Республиканские известия (на рус. языке).
19.45-20.00 «Радиобиблиотека» Стихи бурятских поэтов о весне (на бур. языке).

4 ВТОРНИК
ОРТ
07.00 Телеканал «Доброе утро»
10.00 Новости
10.15 «Нежный яд». Сериал
11.15 Приглашает Концертная студия Останкино. Алиса Фрейндлих
11.55 Гибель Гагарина. Факты и версии
12.30 Сериал «Новые приключения Синдбада»
13.00 Новости
13.15 Телеканал «Добрый день»
14.00 Время великой битвы в фильме «Крестовосцы». 1-я серия
15.30 Программа «Вместе»
16.00 Новости
16.20 «Невероятные приключения Джони Квеста». М/с
16.45 Возможно все!
17.00 Юные гладиаторы в программе «Царь горы»
17.25 До шестнадцати и старше
18.00 «Нежный яд». Сериал
19.00 Новости
19.20 Гадай мелодию здесь и сейчас
20.00 Документальный детектив
20.40 Погода
20.45 Сериал «Воспоминания о Шерлоке Холмсе»
21.45 «Спокойной ночи, малыши!»

с Владимиром Ухиным
22.00 Время
22.50 Зинвий Гердт. Авторская программа Эльдара Рязанова «Лучше «Песни о главном» - I»
23.35 Новости
00.05 Юрий Герман в программе «Цивилизация»
01.35 Звезда по имени Солнце в боевике «Игла»
RTP
07.00 08.00 09.00 10.00 ВЕСТИ. ДОБРОЕ УТРО. РОССИЯ! СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ. ТЕЛЕСПЕЦНАЗ: «Дежурная часть»
07.20
07.35
09.20
10.30 «Квантовая медицина». «Арена-спорт»
11.00 Тележурнал.
11.00 «Гомеопатия и здоровье».
11.20 «Цыганка»
12.05 «Санта-Барбара»
13.00 «Серый Волк энд Красная Шапочка». Мультфильм.
13.25 «Москва - Минск».
14.00 ВЕСТИ.
14.30 «Город женщин». Информационно-развлекательный тележурнал для женщин.
15.05 «Черная жемчужина»
15.50 «Дикий ангел»
16.40 «Диалоги о животных».
17.35 «Магазин на диване».

БУРЯТСКОЕ ТВ
18.00 БГТРК детям. Мультфильм.
18.05 «Улгур». О подготовке законопроекта обобщинно-родовых хозяйства.
18.30 История в лицах. К 105-летию ламы-иконописца Даяна Дондокова.
18.55 Гороскоп (спонсор программы - АО «АМТА»)
19.00 Байгал
19.15 Эрээс. Репортаж с выставки Мэрдыеева.
19.35 Клип-риэлт
19.40 Мы и напоги.
19.55 Гороскоп. Спонсор программы - АО «АМТА».
20.00 Будни энергетиков
20.10 Клип-риэлт
20.15 Реклама Рек-тайм
20.30 Республиканские новости Рек-тайм
РОССИЯ
21.00 ВЕСТИ.
21.45 ВРЕМЯ КИНО. Михаил Державин, Михаил Коженков, Любовь Полищук и Татьяна Догилева в кинокомедии «Импотент».
23.15 «К-2» ПРЕДСТАВЛЯЕТ: Олег Табаков и его театр в программе Владимира Оренова «Фрак народа». Часть 1-я.
00.00 ВЕСТИ.

15.45 ТР КСК ЗММК
16.00 Новости
16.05 Телемагазин
16.15 Скандалы недели
16.45 Катастрофы недели
17.35 ТР КСК ЗММК
17.45 Телемагазин
18.00 Цитадель
18.05 Победоносный голос верующего
18.35 Автомаркет
18.40 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
18.45 Музыкальный подарок
19.20 ТР КСК ЗММК
19.30 Восточный экспресс
19.45 Метеопрогноз
19.50 Формула успеха. Нон-стоп лист
20.10 Алле, народ!
20.30 Т/с «Никто, кроме тебя»
21.20 Формула успеха. Нон-стоп лист

21.40 Амба-ТВ
22.10 ТР КСК ЗММК
22.20 Автомаркет
22.25 «ТУМЭР МОРИН» представляет
22.30 Восточный экспресс
22.45 Метеопрогноз
23.50 Т/с «Иллюзия убийства»
23.45 Дорожный патруль
ПРОФИЛАКТИКА
НТВ
08.00 «Сегодня»
08.40 «Криминал»
08.50 «Большие деньги»
09.00 «Сегодня»
09.15 Мультфильм «Карданный вал»
09.25 «Впрок»
09.35 «Интересное кино»
09.55 «Совершенно секретно. Информация к размышлению»
11.00 «Сегодня»
11.25 Джобет Уильямс и Джон Херт в детективе «Клиент» /США/
12.10 «Футбольный клуб»
13.00 «Сегодня»
13.25 «Старый телевизор» вспоминает
15.00 «Сегодня»
15.25 «В нашу гавань заходили корабли». Программа Успенского
16.30 «Путешествия натуралиста»
17.45 Сериал. «Лоис и Кларк. Новые приключения супермена» /США/
18.25 «Интересное кино»
18.40 «Впрок»
19.50 «Криминал»
19.55 Час сериала. Детектив «Клиент» /США/
20.00 Час сериала. Пета Уилсон в фильме «Ее звали Никита» /Канада-США/
21.00 «Сегодня»
21.35 «Президент всея Руси». Фильм Евгения Киселева из цикла «Новейшая история»
22.45 «Двое»
23.40 «Фитиль»
00.00 «Сегодня»
00.35 Герой дня
00.55 «Антропология». Программа Д. Диброва
01.30 «Футбольный клуб» представляет Лигу Чемпионов
РАДИО
6.12-7.00 Программа «Утро Бурятии»
7.12 Новости «Короткой строкой». Объявления.
7.30 Передача на буддийскую тему «Номын хурдэ» - «Колесо учения»
7.12 Объявления
7.50-8.00 «Орфей» - «Вершина»
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей «Короткой строкой»
19.12 Республиканские известия (на бур. яз.)
19.27 Объявления
19.30 Республиканские известия (на рус. языке).
19.45-20.00 «Радиобиблиотека» Стихи бурятских поэтов о весне (на бур. языке).

5 среда

ОРТ

07.00 Телеканал «Доброе утро»
10.00 Новости
10.15 «Нежный яд». Сериал
11.20 Приглашает Концертная студия Останкино. Михаил Козаков
12.15 «Ералаш»
12.30 Сериал «Новые приключения Синдбада»
13.00 Новости
13.15 Телеканал «Добрый день»
13.55 Х/ф «Крестоносцы». 2 с.
15.30 Программа «Вместе»
16.00 Новости
16.20 «Невероятные приключения Джони Квеста». М/с
16.45 Классная компания
17.00 Зов джунглей
17.25 ...До шестнадцати и старше
18.00 «Нежный яд». Сериал
19.00 Новости
19.20 Человек и закон. Досье
19.50 Здесь и сейчас
20.00 История нового времени
20.40 Погода
20.45 Сериал «Воспоминания о Шерлоке Холмсе»
21.45 «Спокойной ночи, малыши!» с Ангелиной Бовк
22.00 Время
22.50 Татьяна Дорониная. Авторская программа Эдварда Радзинского
23.40 Лучшие «Песни о главном - II»
00.40 Новости
01.05 Казанова в программе А. Гордона «Собрание заблуджений»
01.35 Триллер «Дом на холме»

РТР

07.00 08.00 09.00 10.00 ВЕСТИ. ДОБРОЕ УТРО. РОССИЯ!
07.35 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ.
09.25 ТЕЛЕСПЕЦНАЗ: «Дежурная часть».
10.30 «Квантовая медицина».
10.40 «Арена-спорт». Тележурнал.
11.00 «Гомеопатия и здоровье».
11.15 «Цыганка».
12.05 «Санта-Барбара».
13.00 ТЕЛЕСПЕЦНАЗ. МОИ ХХ ВЕК.
14.00 ВЕСТИ.
14.30 «Город женщин». Информационно-развлекательный тележурнал для женщин.
15.05 «Черная жемчужина»
15.57 «Дикий ангел»
16.40 МОЯ СЕМЬЯ.
17.35 «Магазин на диване».
18.00 Телесериал «Глухарь», 1-ая серия.
18.30 БТРК детям. «Бамбахай» Дуран тухай.
18.45 Дела деревенские. Как живешь, рыбак? О работе СПК «Кабанский рыбзавод»
19.00 Байгал

19.15 Клип-риэлт
19.20 Гороскоп (спонсор программы - АО «АМТА»)
19.25 Деловое время.
19.50 Охрана. Вневедомственная сообщает...
20.05 Гороскоп (спонсор программы - АО «АМТА»)
20.10 Клип-риэлт
20.15 Реклама
20.20 Рек-тайм
20.30 Республиканские новости
20.50 Рек-тайм

РОССИЯ

21.00 ВЕСТИ.
21.45 ВРЕМЯ КИНО. ПРЕМЬЕРА. Майкл Бин в боевике «Американские драконы» (США).
23.30 Любовь в Полищук в тележурнале «Театр + ТВ».
00.00 ВЕСТИ.
00.30 «Театр + ТВ». Продолжение.
01.05 «Кино + ТВ». Тележурнал.
02.00 ТЕЛЕСПЕЦНАЗ: «Дежурная часть».
02.15 ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА.
03.10 «Магазин на диване».

ТИВИКОМ

09.00 Прогноз погоды
09.05 «Верность любви», сериал
10.00 Телемаркет
10.15 Календарь работ от А. Кушнарева
10.20 Недвижимость
10.30 «За гранью возможного»
11.30 Прогноз погоды
11.35 Х/ф «Бегемот Гуго»
13.05 М/ф
13.30 Телемагазин
14.30 «Сеньора», сериал
15.30 «Королева сердец», сериал
16.30 «Планета монстров», м/с
17.00 «Приключения швейцарской семьи Робинсон», сериал
17.30 «Из жизни женщины»
18.00 «Я люблю Люси», сериал
18.30 Прогноз погоды
18.35 Телемаркет
18.50 Музыкальные поздравления
19.20 Календарь работ от А. Кушнарева
19.30 «За гранью возможного», сериал
20.30 Сейчас
20.45 Телебиржа
21.00 Прогноз погоды
21.05 Телемаркет
21.20 Недвижимость
21.30 Комедия «Эльвира - повелительница тьмы»
23.45 Сейчас
23.55 Прогноз погоды и глобальные новости
00.05 «Досье инспектора Лавардена», сериал
01.05 «Страсти по Соловьеву»
11.00 Т/с «Дежурная аптека»
11.30 Формула успеха. Нон-стоп лист
14.10 День за днем
13.45 Дорожный патруль
14.00 Новости
14.10 Х/ф «Правила игры»

16.00 Новости
16.05 Т/с «Пси-фактор»
17.00 Погода
17.05 Т/с «Иллюзия убийства»
17.50 ТР КСК ЗММК
18.00 Цитадель
18.05 Победоносный голос верующего
18.35 Автомаркет
18.40 «ТУМЭР MORIN» предлагает
18.45 Музыкальный подарок
19.20 ТР КСК ЗММК
19.30 Восточный экспресс
19.45 Метеопрогноз
19.50 Формула успеха. Нон-стоп лист
20.10 Алле, народ!
20.30 Т/с «Никто, кроме тебя»
21.40 Дар
22.10 ТР КСК ЗММК
22.20 Автомаркет
22.25 «ТУМЭР MORIN» предлагает
22.30 Восточный экспресс
22.45 Метеопрогноз
22.50 Т/с «Иллюзия убийства»
23.45 Дорожный патруль

ОТБ

09.00 М/ф «Космические спасатели лейтенанта Марша»
09.30 Мультфильм
10.00 Музыка на СТС
10.20 Товарный ряд
10.30 Т/с «Удивительные странствия Геракла»
11.30 Т/с «Бeverли Хиллз 90210»
12.20 Рек-парад
12.30 Т/с «Мелроуз Плейс»
13.30 Т/с «Порт - Чарльз»

14.30 Рек-парад
14.40 Музыка на СТС
15.00 Комедия на СТС: «Фантастическая девушка»
15.30 Комедия «БЛОССОМ»
16.00 Шоу-бизнес
16.30 Мультсериал «Приключения Вуди и его друзей»
17.00 Мультсериал «Каспер»
17.30 М/с «Космические спасатели лейтенанта Марша»
18.00 Т/с «Команда «А»»
19.00 Т/с «Частный детектив Магнум»
20.00 «20.00»
20.30 Клип-презент
20.50 Товарный ряд
21.00 Т/с «Зена - королева воинов»
21.50 Рек-парад
22.00 Т/с «Удивительные странствия Геракла»
23.00 Сериал «Шелковые сети»

НТВ

08.00 «Сегодня»
08.30 «Интересное кино»
08.35 «Впрок»
08.45 «Криминал»
09.00 «Сегодня»
09.15 Мультфильм
09.25 «Большие деньги»
09.30 «Криминал»
09.45 «Президент всея Руси». Фильм Евгения Киселева из цикла «Новейшая история»
11.00 «Сегодня»
11.25 Час сериала. «Клиент»
12.15 «Двое»
13.00 «Сегодня»
13.25 «Старый телевизор»

вспоминает
15.00 «Сегодня»
15.30 Наше кино. «Чужая жена и муж под кроватью»
16.45 «Среда»
17.00 «Сегодня»
17.35 «Лоис и Кларк. Новые приключения супермена»
18.25 «Интересное кино»
18.40 «Впрок»
18.50 «Криминал»
19.05 Час сериала. «Клиент»
20.00 «Её звали Никита»
21.00 «Сегодня»
21.35 «Президент всея Руси»
22.40 «Фитиль»
22.50 Футбол. Лига Чемпионов финала. 1 тайм
00.00 «Сегодня»
00.35 «Герой дня»
00.55 Футбол. Лига Чемпионов финала. 2-й тайм

РАДИО

6.12 - 7.00 Программа «Утро Бурятии»
7.12 Новости «Короткой строкой», объявления
7.30 Программа «Выбор»
7.45-8.00 Передача «Тоонто ногаг».
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей «Короткой строкой»
19.12 Республиканские известия (на бур. яз.)
19.27 Объявления
19.30 Республиканские известия (на рус. яз.)
19.45-20.00 Передача из цикла «Голоса века» (на бур.яз.)

УВАЖАЕМЫЕ ЖИТЕЛИ ГОРОДА!
ПАРИКМАХЕРСКАЯ
по ул. Терешковой, 5
Ждет Вас с 10:00ч. до 20:00ч.
Обед с 12:00ч. до 12:30ч.
Пенсионерам, студентам, детям - скидки.
Добро пожаловать! Св-во Ю №7311

Вам нужна реклама на небывалую аудиторию?
Радиостанция
3 канал проводного радио
ПУЛЬС РАДИО FM 103,3 Mhz УКВ 66,53 Мгц
вещание по второму каналу радио, эфирное вещание на Улан-Удэ, пригороды.
Реклама на «Пульс Радио» - это беспроигрышный вариант!

Тел.: 34-95-38. Ольгу Ивановну (в раб. время).
МЕНЯЮ:
2-комн. кв. в Нерюнгри (Якутия) на 1-комн кв. или дом с участком в Улан-Удэ.
Тел.: 21-13-06 раб., 41-95-77 дом.
ЗИЛ-130 б/у. 1978 г. в. на трактор «Беларусь», б/у. Обр.: 671195, п. Селендума, ул. Мелягина 25-1.
КУПЛЮ:
Монеты и купюры СССР 1921-1991гг. Каталог высылается. От Вас: конв. с о/а+купон б/о+это объявление Обр.: 140203, Москв. обл. г. Воскресенск-3, а/я 40-м.

РЕКЛАМА, ОБЪЯВЛЕНИЯ, ПОЗДРАВЛЕНИЯ. ТЕЛЕФОН РЕКЛАМНОГО ОТДЕЛА (301-2) 21-62-62, ФАКС: 21-50-96. E-mail: unen@burnet.ru.

ОАО «Улан-Удэнский судостроительный завод»
предлагает:
СЕЛЬХОЗАГРЕГАТЫ:
*Роторный вычесыватель сорняков;
*Каток-выравниватель КВ-4;
*Сейлка точного высева;
*Культиватор КПЭ-3,8 М с катками-выравнивателями КВ-4.
ЗАПАСНЫЕ ЧАСТИ К МАШИНАМ:
*Сенокосилки;
*Зерноуборочные комбайны Енисей-1200;
*Кормоуборочные комбайны;
*Трактора «Беларусь»; ДТ-75, Т-150; К-701;
*Грабли, сеялки;
*Копровозы, стогометатели.
ЦЕНЫ ДОГОВОРНЫЕ
Разработка документации, изготовление и техническое сопровождение по образцам и желанию заказчика.
Оплата за поставленную продукцию производится в различной форме по согласованию сторон.
ОАО «Улан-Удэнский судостроительный завод» - завод Вашего успеха!
АДРЕС: 671000. Россия, Бурятия, Улан-Удэ, ул.Корабельная, 32.
(3012) 21-33-55 - Служба маркетинга и сбыта.
(3012) 21-96-62 - Факс.

ПРОДАЮ:
Пиджаки льняные, прибалтийские (раз. 46), блузки, платья шелк. (раз.46), юбки (новые, б/у, раз. 48).
Тел. 37-44-40.
***
Портфель-папку с ручкой, твердый, для бумаг, дипломат (немного б/у).
Тел.: 37-44-40.
***
Фотоаппарат «Смена», фотопринадлежности.
Радиоприемник переносной. Недорого. Зеркала.
Вспышку. Красный цвет. Женск. зим. пальто 56 р., зим. женск. сапоги 39 р., учебники 5-8кл., атласы по истории и географии.

10.30 19.30 Сериал «За гранью возможного».
11.35 «Эльвира - повелительница тьмы».
13.30 Телемагазин.
14.30 «Сеньора».
15.30 «Королева сердец».
16.30 «Планета монстров».
17.00 «Приключения швейцарской семьи Робинсон».
17.30 Из жизни женщины.
18.00 «Я люблю Люси».
18.50 Музыкальные поздравления.
20.30 23.50 Сейчас.
20.40 Радар-спорт.
21.30 Боевик «Наемный убийца».
00.10 Сериал «Досье инспектора Лавардена».
01.10 «Страсти по Соловьеву».
11.00 Т/с «Дежурная аптека»
11.30 Формула успеха. Нон-стоп лист
13.30 День за днем
13.45 Дорожный патруль
14.10 Приключенческий фильм «Хогвортс»
15.57 ТР КСК ЗММК
16.00 Новости
16.05 Т/с «Пси-фактор»
17.00 Погода
17.05 Т/с «Иллюзия убийства»
17.50 ТР КСК ЗММК
18.00 Цитадель
18.05 Победоносный голос верующего
18.35 Автомаркет
18.40 Т/с «ТУМЭР MORIN» предлагает
18.45 Армия любимчиков
18.05 Музыкальный подарок
19.30 Восточный экспресс
19.45 Метеопрогноз
19.50 Формула успеха. Нон-стоп лист
20.10 Алле, народ!
20.30 Т/с «Никто, кроме тебя»
21.20 Я сама
22.20 Автомаркет
22.25 Т/с «ТУМЭР MORIN» представляет
22.30 Восточный экспресс
22.45 Метеопрогноз
22.50 Формула успеха. Нон-стоп лист
23.10 Т/с «Иллюзия убийства»
00.05 Дорожный патруль
17.00 Мультсериал «Каспер»
17.30 Клип-презент
18.00 Т/с «Команда «А»»
19.00 Т/с «Частный детектив Магнум»
20.00 «20.00»
20.20 Прямой эфир: «Обратная связь»
20.50 Товарный ряд
21.00 Т/с «Зена-королева воинов»
21.50 Рек-парад
22.00 Т/с «Удивительные странствия Геракла»
23.00 Сериал «Шелковые сети»
НТВ
08.00 «Сегодня»
08.30 «Карданный вал»
08.35 «Криминал»
08.50 «Впрок»
09.00 «Сегодня»
09.15 Мультфильм
09.25 «Большие деньги»
09.30 «Криминал»
09.45 «Президент всея Руси»
11.25 Час сериала. Детектив «Клиент» /США/
12.15 «Дневник Лиги Чемпионов»
13.00 «Сегодня»
13.25 «Старый телевизор»
вспоминает: «Неизвестная война»
15.00 «Сегодня»
15.25 Наше кино. «Инспектор ГАИ»
16.50 «Фитиль»
17.00 «Сегодня»
17.35 «Лоис и Кларк. Новые приключения супермена»
18.25 «Большие деньги»
18.40 «Впрок»
18.50 «Криминал»
19.05 Час сериала. Детектив «Клиент» /США/
20.00 Телеигра «О. счастличик!»
21.00 «Сегодня»
21.35 «Президент всея Руси»
22.40 «Экстремальные ситуации». Программа Н.Фоменко
23.35 «Свидетель века». Программа Владимира Карамузы
00.00 «Сегодня»
00.35 «Герой дня»
00.55 Футбол. Лига Чемпионов. 1/4 финала

РАДИО

6.12 - 7.00 Программа «Утро Бурятии»
7.12 Новости «Короткой строкой», объявления
7.30 «В эфире - министерство социальной защиты»
7.35 Православная программа «Благовест»
7.40 - 8.00 Разговор на актуальную тему
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей «Короткой строкой»
19.12 Республиканские известия (на бур. яз.)
19.27 Объявления
19.30 Республиканские известия (на рус. яз.)
19.45-20.00 Актуальное интервью.

6 четверг
ОРТ
07.00 Телеканал «Доброе утро»
10.00 Новости
10.15 «Нежный яд». Сериал
11.15 Приглашает Концертная студия Останкино. Вия Артмане
12.10 «Ералаш»
12.30 Сериал «Новые приключения Синдбада»
13.00 Новости
13.15 Телеканал «Добрый день»
13.50 Мультсвсан
14.15 Честь и Родина в фильме «Пан Володьевский». 1-я серия
15.30 Программа «Вместе»
16.00 Новости
16.20 «Невероятные приключения Джони Квеста». М/с
16.45 Семь бед - один ответ
17.00 Программа «100%»
17.25 ...До шестнадцати и старше
18.00 «Нежный яд». Сериал
19.00 Новости
19.20 Атланта - Сидней. Репортаж продолжается.
19.50 Здесь и сейчас
20.00 Командировка на войну
20.40 Погода
20.45 Сериал «Воспоминания о Шерлоке Холмсе»
21.45 «Спокойной ночи, малыши!» с Татьяной Веденеевой
22.00 Время
22.50 Владимир Ивашов в программе Леонида Филатова
23.40 Лучшие «Песни о главном - III»
00.40 Новости
01.10 Александр Довженко в программе «Вестники»
01.40 Х/ф «Золотое дно»
РТР
07.00 08.00 09.00 10.00 ВЕСТИ. ДОБРОЕ УТРО. РОССИЯ!
07.35 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ.
09.25 ТЕЛЕСПЕЦНАЗ: «Дежурная часть».
10.30 «Квантовая медицина».
10.40 «Арена-спорт». Тележурнал.
11.00 «Гомеопатия и здоровье».
11.15 «Цыганка». Телесериал
12.05 «Санта-Барбара».
13.00 ТЕЛЕСПЕЦНАЗ. МОИ ХХ ВЕК.
14.00 ВЕСТИ.
14.30 «Город женщин».
15.05 «Черная жемчужина»
15.57 «Дикий ангел»
16.40 Новая «Старая квартира».
17.35 «Магазин на диване».
13.00 БТРК - детям. «3, 4...»
13.15 Дулма Ванчиковагай дүрбэн өөрчө.
13.30 К. 55-летию Победы. «История в лицах». Джида в годы Отечественной войны.

18.55 Гороскоп. (спонсор программы - АО «АМТА»)
19.00 Байгал
19.15 Клип-риэлт
19.20 Хонхын жэнгирээн холын Захаминда.
19.45 Гороскоп. (спонсор программы - АО «АМТА»)
19.50 Мир женщины.
20.10 Клип-риэлт
20.15 Реклама
20.20 Рек-тайм
20.30 Республиканские новости
20.50 Рек-тайм
РОССИЯ
21.00 ВЕСТИ.
21.45 ВРЕМЯ КИНО. «Отражение».
23.35 «Александр Буйнов. Мужчина на сцене и в жизни...»
00.00 ВЕСТИ.
00.30 «Александр Буйнов. Мужчина на сцене и в жизни...». Продолжение.
01.40 ТЕЛЕСПЕЦНАЗ: «Дежурная часть».
01.55 «Магазин на диване».
ТИВИКОМ
9.00 11.30 18.30, 21.10, 24.00 Прогноз погоды.
09.05 «Верность любви».
10.00 18.35 21.15 Телемаркет.
10.15 19.20 Календарь работ от А.Кушнарева.
10.20 Недвижимость.

7 пятница

ОРТ
07.00 Телеканал «Доброе утро»
10.00 Новости
10.15 «Нежный яд». Сериал
11.15 Приглашает Концертная студия Останкино. Никита Михалков

19.35 «И дым Отечества...» С.М. Николаев, доктор медицинских наук, профессор.
19.50 К 70-летию Д.Кыштымовой, заслуженной артистки России.
20.05 Гороскоп
20.10 Клип-риэлт
20.15 Реклама
20.20 Рек-тайм
20.30 Республиканские новости
20.50 Рек-тайм

Восточный экспресс
19.30 Метеопрогноз
19.45 Формула успеха. Нон-стоп лист
19.50
20.10 Алле, народ!
20.30 Т/с «Никто, кроме тебя»
21.20 Формула успеха. Нон-стоп лист

спасатели лейтенанта Марша
18.00 Т/с «Команда А»
19.00 Т/с «Частный детектив Магнум»
19.50 Рек-парад
20.00 «20:00»
20.25 Товарный ряд
20.30 Клип-презент
21.00 Т/с «Зена-королева воинов»
21.50 Рек-парад
22.00 КОМЕДИЯ НА СТС: «ДЖЕНТЛЬМЕНЫ УДАЧИ»

Новые приключения супермена /США/
18.25 «Большие деньги»
18.40 «Впрок»
18.50 «Криминал»
19.00 «Сегодня»
19.30 Час сериала «Клиент»
20.20 «Криминальная Россия». «Автосервис на крови»
21.00 «Сегодня»
21.40 «Президент всея Руси»
22.45 «Независимое расследование с Н. Николаевым»

РЕКЛАМА, ОБЪЯВЛЕНИЯ, ПОЗДРАВЛЕНИЯ. ТЕЛЕФОН РЕКЛАМНОГО ОТДЕЛА (301-2) 21-62-62, ФАКС: 21-50-96. E-mail: unen@burnet.ru.

ВНИМАНИЮ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ПРЕДПРИЯТИЙ И ОРГАНИЗАЦИЙ

Правительство РБ проводит конкурс «Лидер экономики РБ». Для участия в конкурсе приглашаются предприятия всех форм собственности и независимо от величины предприятий. Конкурс проводится по экономическим показателям финансово-хозяйственной деятельности предприятий за 1999 год. По итогам конкурса проводится отбор-рейтинг наиболее эффективных компаний и предприятий республики, в том числе:
Золотая элита - предприятия, занявшие 1-10 места.
Серебряная элита - предприятия, занявшие 11-20 места.
Бронзовая элита - предприятия, занявшие 21-30 места.

11.30 Мультфильм.
12.00 Игра «Сокровища Паго-Паго».
13.30 Служба спасения животных.
14.00 «Час Дискавери: Нил - река богов».
14.55 Соник.
15.00 Европейский футбол на ТНТ.

10.20 Рек-парад
10.30 КОМЕДИЯ НА СТС: «ДЖЕНТЛЬМЕНЫ УДАЧИ»
12.50 Рек-парад
13.00 Телемарафон «Возрождение», посвященный восстановлению Свято-Одигитриевского собора.
Телефон: 26-24-77.

Мы ждем вас!
Эффективное лечение и отдых. Врачи высшей и I категорий. Удобные, благоустроенные палаты. Лечебное 4-хразовое питание. Современное медицинское оборудование.
ПАНСИОНАТ С ЛЕЧЕНИЕМ «ВЕРХНЯЯ БЕРЕЗОВКА»
Лечение органов дыхания вне обострения, бронхиальной астмы, неосложненных сердечно-сосудистых, урологических, акушерско-гинекологических заболеваний, больных в астено-невротическом состоянии, стоматологические услуги, зубопротезирование.
Услуги кабинета массажа, лечебной физкультуры, атлетической гимнастики, мануальной терапии, консультация тибетолога.
Обращаться 34-43-44 по телефону: 34-45-75

РАЗНОЕ:
Высокодоходная работа по местожительству по контракту. Заявка, купон б/о, конверт с о/а, чистый конверт.
Обр.: 670033, г. Улан-Удэ, а/я 2831 (Б)
Утерянный студенческий билет, выданный БГУ Папановой Туяне, считать недействительным.
КУПЛЮ:
Процессор Пентиум-200 ММХ, -166 ММХ
Пейджер 045 аб. 1457

ОРТ
09.00 Новости
09.15 Слово пастыря. Митрополит Кирилл
09.30 «Оскар» для капитана Кусто. «Мир без солнца»
10.25 «Ералаш»
10.40 Играй, гармонь любимая!
11.10 Смак
11.30 А.Пугачева, М.Жванецкий, В.Леонтьев, М.Задорнов, Ф.Киркоров, С.Ротару и другие в программе «С днем рождения, ОРТ!»

22.40 Песня года. Избранное. 1995 - 2000
00.20 Владимир Познер представляет...
01.20 Коллекция Первого канала. «Какими мы были»
09.00 «Осторожно, жука!» М/ф
09.15 «Рок-н-ролл для принцесс». Фильм-сказка. 1-я серия.
10.30 «Почта РТР»
11.00 ДОБРОЕ УТРО, СТРАНА!
11.35 «Сто к одному». Телеигра.
12.25 САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР.
12.55 «Друзья». Комедийный телесериал (США).
13.20 «Эх, дороги...»
13.35 «Золотой ключ». Квартирная лотерея.
14.00 ВЕСТИ.
14.20 ФЕДЕРАЦИЯ.
БУРЯТСКОЕ ТВ
15.10 БГТРК - детям. Мультфильм.
15.30 Телесериал «Глухарь» 2 и 3 серии.
16.30 Гороскоп. (спонсор программы АО «АМТА»)
16.35 Клип-риэлт
16.40 Алена Чирикова, дипломант Межрегионального конкурса патриотической песни в

г.Красноярске.
16.50 Памяти Владимира Липатова.
17.05 Ассорти. Рецепты, конкурсы, викторины.
17.15 Клип-риэлт (спонсор программы АО «АМТА»)
17.20 Гороскоп.
17.25 Примите поздравления
18.55 Реклама
РОССИЯ
19.00 МОЯ СЕМЬЯ.
20.05 «Два рояля»
21.00 ВЕСТИ.
21.40 «АНШЛАГ» и Ко.
22.50 ВРЕМЯ КИНО. ФИЛЬМ НЕДЕЛИ. Алексей Нилов и Сергей Варчук в боевике «Меченые».
01.10 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. Триллер «Непристойное поведение» (США).
ТИВИКОМ
09.25, 19.00 Прогноз погоды.
09.30 Автоэкспресс.
10.00, 19.05 Телемаркет.
10.15 Календарь работ от Анатолия Кушнарева.
10.20 Недвижимость.
10.30 М/с «Новые приключения гномов».
11.00 «Тайный мир Алекс Мак-2».

10.00 Формула успеха. Нон-стоп лист
10.20 Шоу Бенни Хилла
11.15 Место встречи с А.Шараповой
11.45 Х/ф «Безумная шестерка»
13.25 Дорожный патруль
13.40 Мультфильмы
14.20 Диск-канал
14.50 Программа БИС
15.20 ТР КСК ЗММК
15.30 Как стать звездой
16.00 Знак качества
16.35 Алле, народ!
17.00 Пальчики оближешь
17.30 Жизнь в слове
18.00 Музыкальный подарок
18.35 Автомаркет
18.40 «ТУМЭР МОРИН» представляет
18.45 Без вопросов
19.15 Новости
19.25 Погода
19.30 Формула успеха. Нон-стоп лист
19.50 ТР КСК ЗММК
20.00 Наши любимые животные
20.30 Своя игра
21.00 СВ-шоу Сборная команда КВН Санкт-Петербурга
21.55 Формула успеха. Нон-стоп лист
22.15 Автомаркет
22.20 «ТУМЭР МОРИН» предлагает
22.25 Диск-канал. Максидром
23.00 Т/с «Вавилон-5»
23.50 Х/ф «Время под огнем»
01.40 Плейбой
ОТБ
09.00 М/ф «Джимми суперчервяк»
09.30 М/ф «Чудовищная сила»
10.00 «Новости»

09.00 «Президент всея Руси», 4-я серия, заключительная
10.10 «Миго - инопланетянин»
10.35 Мультфильмы «Хочу bodаться!», «Фальшивая нота»
11.00 «Сегодня»
11.40 Криминал. «Чистосердечное признание»
12.10 Телеигра «О, счастличик!»
13.00 «Сегодня»
13.25 Наше кино. «Шельменко - денчик»
15.05 Телеигра «Ключи от форта Байяр»/Франция/
16.45 Мультфильм «Контакт»
17.00 «Сегодня»
17.25 «Большие деньги»
17.55 «Независимое расследование с Николаем Николаевым»
18.40 Профессия - репортер
18.55 Дог-шоу. «Я и моя собака»
19.30 «Без рецепта»
20.00 Сериал по выходным. «Она написала убийство» /США/
21.00 «Сегодня»
21.25 «Свидетель века». Программа Владимира Кара-Мурзы
21.40 «Один день». Программа К.Набутова
22.10 Сериал. «Улицы разбитых фонарей-II», 21 серия «Собака Сталина»
23.05 Телеигра «О, счастличик!»
00.00 «Сегодня»
00.35 Мир кино. Роджер Мур в боевике «Джеймс Бонд-агент 007». «Осьминожка»/США/
03.00 Теннис. Кубок Дэвиса. Сборная Испании - Сборная России
РАДИО
7.12-8.00 «Вчера. Сегодня. Завтра»
8.10 Программа «Утро Бурятии»
8.45-9.00 «К 55-летию Великой Победы» Радиорассказ о Музее боевой славы школы-интерната №2 г. Улан-Удэ.
12.10-13.00 Музыкальная волна радио Бурятия: «Молодая муза»
19.00 Радиожурнал «Степные мелодии».

8 суббота

9 воскресенье

ОРТ

09.00 Новости
09.10 Армейский магазин
09.40 Мультатбука
10.25 Утренняя звезда
11.10 «Непутевые заметки» Дм. Крылова
11.30 Пока все дома
12.00 «Проект: Альф»
13.40 Черная маска для Алена Делона в фильме «Зорро»
15.40 История одного шедевра. Русский музей
16.00 Новости
16.10 Умницы и умники
16.35 Большой Дисней представляет: «Робин Гуд»
18.00 «Серебряный шар». Подлинная история Е. Фурцевой
19.00 Новости
19.15 Смехопанорама
20.00 «Золотая серия». «Бриллиантовая рука»
22.00 Авторская программа Сергея Доренко
22.55 Погода
23.00 Жан-Клод Ван Дамм в боевике «Некуда бежать»
00.45 Линия кино. «Счастье»

РТР

09.00 «Папа, мама, я - спортивная семья»
09.55 «Служу Отечеству!»
10.20 «Устами младенца». Телеигра.
10.45 «Теремок». Мультфильм.
10.55 ДОБРОЕ УТРО, СТРАНА!
11.30 «АНШЛАГ» и Ко.
12.30 «Городок» Из раннего
13.00 РУССКОЕ ЛОТО.
13.40 «Путешествие муравья». «Крот-садовод». М/ф
14.00 ВЕСТИ.
14.20 ПАРЛАМЕНТСКИЙ ЧАС.
15.10 Новая «Старая квартира».
16.10 ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ.
17.10 «Тайны тысячелетия» с Арменом Джигарханяном
18.00 «Пресс-клуб»
19.00 «Перед ЗЕРКАЛОМ».
19.10 КИНОТЕАТР «РОССИЯ». «Дэйв» (США).
21.00 ЗЕРКАЛО.
22.00 МИРОВОЙ КИНОПРОЕКТ - 2000. «Библия». Х/ф «Авраам». 1-я серия.

23.35 «Песни нашего века - II». Передача из Московского Дворца молодежи.
01.15 РЕАЛЬНОЕ КИНО. «Любовь слепа»

ТИВИКОМ

09.25 Прогноз погоды.
09.30 Пират-атака.
10.00, 19.00 Телемаркет.
10.15 Календарь работ от А. Кушнарера.
10.20, 21.20 Недвижимость.
10.30 М/с «Новые приключения гномов».
11.00 «Тайный мир Алекс Мак-2».
11.30 Мультфильм.
12.00 Игра «Сокровища Паго-Паго».
13.30 Мир дикой природы.
14.00 Актуально-насушно.
14.30 Док. фильм «Тайна Одессы».
14.55 Сонник.
15.00 Суперхоккей. Неделя НХЛ.
15.30 Мировой футбол.
16.00 Сериал «Доктор Элинор Бромвелл».
17.00 Муз. поздравления.
17.30 Шоу «Телебои».
18.00 «Я люблю Люси».
18.30 Мы и наш город.
19.20 Диалог А. Кушнарера.
19.30 «За гранью возможного».
20.30 «Сиквест».
21.30 «Д.Д.Д. Досье детектива Дубровского».
22.40 Глобальные новости.
22.45 Однажды вечером.
23.50 Титаны рестлинга на TNT.
00.50 Стриж и другие...
01.25 «Скрытой камерой».

АРИГ УС

10.00 Х/ф «Ключ без права передачи»
11.40 Формула успеха. Нон-стоп лист
12.00 Радиохит
13.05 Дорожный патруль. Расследование
13.30 «Приключения Шерлока Холмса. «Постоянный пациент»
14.30 Т/с «Профессионалы», 2 с
15.25 Ле-Ге-Ге
16.00 Star Старт
16.30 АМБА-ТВ
17.00 Погода
17.05 Док. сериал «Красная полоса». «Мишка-интеллигент»
17.35 Благая весть
18.05 Дар

18.30 Музыкальный подарок
19.10 Клево!
19.35 Формула успеха. Нон-стоп лист
19.55 Скандалы недели
20.25 Бсевич «Быстрые деньги»
22.10 Формула успеха. Нон-стоп лист
22.30 Вы-очевидец
23.25 Х/ф «Криминальное время»

ОТБ

09.00 М/с «Ох уж эти детки»
09.30 М/ф «Назад в будущее»
10.00 М/ф «Американский хвост»
10.30 «Улица Сезам»
11.00 КБ «ЛЕГОНАФТ»
11.20 Рек-парад
11.30 КИНО-КАФЕ НА СТС: «ПОДОЗРЕВАЕМЫЙ»
13.50 Рек-парад
14.00 Клуб «Здоровая семья»
14.30 Комедия на СТС: «БЛОССОМ»
15.00 Т/с «Молодость Геракла»
15.30 Т/с «Северная сторона»
16.20 Рек-парад
16.30 КИНО НА СТС: «СЕЗОН ОХОТЫ». 3 СЕРИЯ
18.00 Магия моды
18.25 Товарный ряд
18.30 Шоу-бизнес

19.00 Клип-презент
19.30 Т/с «Молодость Геракла»
19.55 Рек-парад
20.00 Комедия на СТС: «Большой ремонт»
21.00 Х/ф «Путешествия в параллельные миры»
21.50 Рек-парад
22.00 КИНО-КАФЕ НА СТС: «ОСТРОВ». США

НТВ

09.00 Сериал. «Улицы разбитых фонарей-II», 21 серия «Собака Сталина»
10.00 М/ф «Сказка про лень»
10.10 Телеигра «О, счастливики!»
11.00 «Сегодня»
11.40 «В нашу гавань заходили корабли»
12.40 Профессия-репортер. Игорь Воеводин «Возвращение «Красного Октября»
13.00 «Сегодня»
13.20 «Служба спасения»
13.50 «Путешествия натуралиста»
14.20 «Полундра». Семейная игра
14.50 Наше кино. «Однажды двадцать лет спустя»
16.15 «Женский взгляд» Оксаны

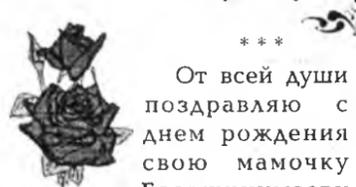
Пушкиной
16.45 М/ф «Живая игрушка»
17.00 «Сегодня»
17.30 «Большие родители»
18.05 Документальный сериал «Холодная война» /США/
18.55 Сериал по выходным. «Она написала убийство» /США/
20.00 «Итоги»
21.05 «Куклы»
21.20 Сериал. «Улицы разбитых фонарей-II», «Заказчик»
22.25 «Итого» с Виктором Шендеровичем
22.45 Мир кино. «Разоблачение»
01.05 Теннис. Кубок Дэвиса. Сборная Испании - Сборная России

РАДИО

7.12 - Информация, объявления.
7.20-8.00 Программа «Слышу песни, сказки и легенды»
8.10-9.00 Литературно-художественная программа «Алтаргана»
9.10 - 10.00 - «Эдиршүүл» - программа для детей
12.00-13.00 Программа для молодежи «Воскресный полдень»: «Две недели»; программа «Юность Республики».

С годовщиной свадьбы поздравляю **Жанчиновых Жимбэ и Сэсэгму**. Желаю вам семейного благополучия, счастья, успехов в делах, любви, здоровья и мирного неба над головой.

С поздр.: Б.Туяна.

От всей души поздравляю с днем рождения свою мамочку **Бальжинмаеву Цыпелму Цырендоржиевну**.

Год прибавился к десятку,
Это вовсе не беда
Жизнь проходит без оглядки
И вливается в года.
Важно быть всегда здоровой,
И неважно сколько лет,
С днем рождения поздравляю
И сердечный шлю привет!
С/п.: доченька.

С днем рождения поздравляю **Цыренова Батора Чимитдоржиевича**.

Желаю счастья, радость, дружбу, смех.
Во всех делах большой успех, здоровья, доброту
И семейной жизни теплоту.
С пож.: Б.Т.Б.

Ареную микроавтобус с маршрутом. Тел.: 37-66-81

ОАО «УЛАН-УДЭНСКИЙ СУДОСТРОИТЕЛЬНЫЙ ЗАВОД» ПРЕДЛАГАЕТ:

Выпускаемый заводом культиватор КПЭ-3,8М разработан на основе серийного культиватора КПЭ-3,8.

Модернизация культиватора произведена для возможности (и необходимости) установки катков-выравнивателей КВ-4.

Культиватор рыхлит почву и подрезает сорняки, катки-выравниватели измельчают почву, выравнивают поверхность поля, вычесывают сорняки и разбрасывают их на поверхности поля, при этом стебли сорняков плющатся вдоль стебля, что не дает им в дальнейшем прорасти. На глубине 3-4см. создается уплотненный влагоберегающий слой, что обеспечивает при дальнейшем посеве стабильную глубину заделки семян (что исключает выгоны).

Применение культиватора КПЭ-3,8М с КВ-4 позволяет отказаться от дискования и боронования полей. По данным ОПКТБ Сиб ИМЭ (г. Новосибирск) и Западной Сибири от этих операций отказались. Очистка полей от сорняков по данным опытной эксплуатации в Бурятии достигает 95-98%.

Эффективность применения КПЭ-3,8М с КВ-4 повышает урожайность полей на 2-щ. с гектара (данные по шпинелю).

Характеристика:
Ширина захвата - 4м.
Глубина обработки - 80-150мм.
Рабочая скорость - 6-10км/ч.
Производительность до 3га в час.

Применение культиватора КПЭ-3,8 с КВ-4, учитывая высокую эффективность при вычесывании сорняков, выравнивании поверхности поля, отказе дискования и боронования снижает затраты в 2-3 раза по сравнению с существующими технологиями.

Цены договорные

678000, Россия, Бурятия, г.Улан-Удэ, ул.Корабельная, 32.
Контактные телефоны: (3012) 21-33-55 служба маркетинга и сбыта; (8012) 21-96-62 факс.

Издательский отдел газеты «Буряад үнэн» принимает заказы на изготовление цветных и черно-белых буклетов, пригласительных билетов, прайс-листов, агитационных листовок, брошюр и книг.
Тел.: 21-55-97, 21-66-76.

КУПОН БЕСПЛАТНОГО ОБЪЯВЛЕНИЯ

Наш адрес: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Каландаршивили, 23, каб. 28, т. 21-62-62

"Бизнес Олзо"

Рубрика _____
Текст (не более 25 слов) _____

Ваш адрес (тел.) для ответа _____

ВНИМАНИЮ ХУДОЖНИКОВ-ДИЗАЙНЕРОВ
Правительство РБ объявляет конкурс по созданию диплома «Лидер экономики РБ» и почетного знака (статуетка, кубок или др.).
Эскизы подавать до 15.04.2000г. в Министерстве экономики, каб.306, тел.: 21-22-62. Победителю конкурса - денежная премия в размере 5000 руб.

Хит-парад - 2000

Бурятская государственная телерадиокомпания

Газета «Буряад үнэн»

Продюсерский центр эстрады «ГРАНТ»

Место	Название песни	Исполнитель
Сидящий о себе	ФИО _____ возраст _____	Домашний адрес _____

Об условиях конкурса узнать в газете «Буряад үнэн», «Духэриг» за 27.01.2000 г.

Вырезать и заполнить купон, отправить по адресу: 670000 г.Улан-Удэ ул. Каландаршивили 23, редакция газеты «Буряад үнэн».

Дорогой Евгений Александрович!
Пусть проходят годы - не беда,
Твои года - твоё богатство!
Будь молодым душою всегда,
Пусть обходят тебя ненастья.
Улыбнись веселей - это твой юбилей!
Много радостных солнечных дней
Мы тебе от души пожелаем,
С золотым веком тебя поздравляем!
Желаем счастья, долгих лет,
Удачи, любви, творческих побед,
Здоровья, бодрости и смеха,
Во всех делах твоих успеха!
Дочь, жена, мама,
родственники Орбодоевых.

ХҮҮГЭДЭЙ ХҮДЭЛӨӨН ДЭЛГЭРЭГ ЛЭ!

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ
М.И. СЕМЁНОВТО, АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ДЕПУТАДУУДАТ НЭЭМЭЛ БЭШЭГ

МАНДАН гарахаяа байгша хорин нэгдүгээр зуун жэл үнгэржэ ябаа хоридугаар зуунаа дутуугүй олон зуридөөнүүдтэй ба бэрхшээлүүдтэй, хүн зоний ажамидархань бэлэн бэшэ байха гэжэ түүхшэд, олон түүхэлэй үзэл баримталдаг абаралшад бэшэнэ.

Энхэ найхан Эхэ байгаалидаа энэрхы сэдхэлтэйгээр хандадаг, эжынэр, абанарайнгаа, элинсэг хулинсагуудайнгаа эртэ урда сагнаа маша паринаар сахин абажа ябахан найн найхан ёһо гуримуудыг уг дамжан абаад, улам саашадань, сагай эрилтэнүүдтэй тааралдуулан бадаруулха шадабаритай, хуулинүүдаа наринаар сахин бэелүүдэг, түрэ засагаа хүндэ ехэтэй болгодог - эгээл иимэ хүнүүдтэ ажабайдалайнгаа тон харюусалгатай, орёо жолооо гарахаяа байгша зуун ба мянган жэлүүдтэ барюулха бээбди гэнэн дэмбэрэл ехэтэ сог зали бадаруулагша зорилгыг хүтэлбэри болгон, депутат бүхэн ажаллана бээ гэжэ найдадаг, этигэдэг байһанаа мэдүүлнэб.

Арбан мянган хүнүүдтэ тоолол гаргахата, Россия Федерацийн дээдэ хургуулинүүдта ородог хүбүүд, басагадай тоо жэл ошохо тума олошорно.

Гараха зуунай эхиндэ бэелүүлэгдэхээр хараалагдаһан эрдэм нуралсал хүгжөөхэ доктрина зохёогдоо. Эдэ бүгдэ тон найн, баясамаар, омогорхомоор.

Ерээдүйн хүнүүдыг дүрбэн тэгшээр хурган хүмүүжүүлхэ холын хараата замууд тодорхойлогдожо байна.

Нуралсал хүмүүжүүлгэ хоёрһоо дүрбэн тэгшэ хүн бүридэн хүгжэдэг гэшэ. Нүүдэй арбан жэлэй худхалая хуймаа соогуур хурагшадые хүмүүжүүлхэ тон харюусалгатай, орёо нарин хүдэлмэри орхиндошоо. Ондоогоор хэлэбэл, вакуум бии болобо. Хүниие энэрхы найхан сэдхэлтэйгээр, ёһо гуримуудыг сахидагаар хүмүүжүүлхэ национальна политика бии болоодүй байһаар. Энэ ехэ алдуугай муу хойшолонгуудай тон ехэ аюултай байһыень хаража, үзэжэ байһабди: маша нарин аригуун сэдхэлтэн үсөөрнэ, харин хорото сэдхэлтэн, хомхой муухагууд олошорно.

Хоридохи зуунай эхиндэ мүндрэлөөд, дэлхэйн олон гүрэнүүдтэ дэлгэржэ тараһан найн найхан юумэнүүдэй нэгэн скаутска хүдэлөөн гэжэ педагогическа нээлтэ, орошолон хэлэбэл, открытис болодог. Хүүгэдэй, эдиршүүлэй энэ

хүдэлөөнэй гол удхыень тобшохоноор тайлбарилбал, иимэ: оршон тойронхи юртэмсэ дэлхэйгээ ухаалан мэдэдэг болохо, юумэнүүдыг ажаглан шэнжэлжэ хураха, харюусага ехэтэй, энэрхы сэдхэлтэй болохо, бусадта нүхэрэй ёһоор туһа хүргэхэ, ходоодоо урма зориг бадаранхай ябаха. Дэлхэйн олон арадуудай хэлэн дээрэ, тэрэ тоодо ород хэлэн дээрэ, скаутска хүдэлөөн тухай олон ном хэблэгдэхэй.

Зүблэлтэ засагай жэлүүдтэ манай орон дотор пионерүүдэй ба комсомолой эмхинүүдэй аша үрэ ехэтэйгээр хүмүүжүүлхы ажал хэдэг байһаниинь мэдээжэ.

Би хадаа золтой одон доро түрэнэн хүн байгаа. Яруушын аймагай Гүндэн долоон жэлэй хургуулида пионер боложо тангариг абаад байгари, совхознай олон хэһэгтэй хэблэмэл номин гаргадаг болоо нэн. Тэрэнэй редактораар томилогдоһон уран

ПИОНЕР - ШЭНЭ ЗАМ БЭДЭРЭГШЭ

зохёолшо

Жамьян Бадаанжабон

«Булаг» гэжэ уран найханай кружок пионерүүдэй дунда эмхидхэ нэн. Бидэ, пионерүүд, «Эрхим нуралсалай түлөө» гэжэ нэрэтэй ханын номин гоё найханаар шэмэглээд, удха найнтайгаар гаргадаг байгаади.

ВЛКСМ-эй Яруушын райкомдо хүдэлжэ байһан залуу уран зохёолшо Жамсо Тумунов манай гаргаһан газтэнүүдыг абаад, бүхэроссин пионерүүдэй харалга-конкурсдо Москва абаашаа бэлэй. Тэрэ үедэ РСФСР-эй гэгээрэлэй наркоматта хүдэлжэ байһан Н.К. Крупскаяда манай гаргаһан ханын номин ехээр найшаагдаад, аймагай түб Нархатада пионерүүдэй байшан бариха мүнэ» шан болгон номолон байгаа. Тэрэ байшан түргэн баригдажа, хүмүүжүүлхы ехэ үүргэ үхибүүдэй дунда бэелүүлнэ байдаг.

1937 оной зун эгээн түрүүшынхэ республика дотор үнгэргэгдэхэн пионерүүдэй олимпиадада Ц.Митыпов, З.Цыдыпов, А.Николаева, Д.Ж. Дацдарова болон бусадтай Улаан-Үдэ ержэ хабаадаа бэлэйб. Хүнүүдтэ бэлнүүн бодол, нигүүлэхы сэдхэл бадаруулха дэмбэрэлтэ хэрэг хуби заяанайм гол зорилго болоо нэн. Советскэ Союзай журналистуудай нэгдэхэ съездын, Бүхэсоюзна «Знание» бүлгэмэй IV съездын, мүн энэ бүлгэмэй РСФСР-эй III ба IV съездүүдэй делегат болгожо манай

хураһан ушарнууд нийтын эмхинүүдэй намда бадаргаһан унтаршагүй үүсхэлэй аша туһа гээд сэгнэдэгби. Мүнөөшье ямаршье түлбэригүйгөөр нийтын гурбан даалгабаринуудыг тэрэнэй тоодо республикынгаа Президентын зарлигаар томилогдоһон нэгэ даалгабари дүүргэдэгби.

Пионер гэжэ (pioneer) англи үгэ туршалгануудыг ба шэнжэлгэнүүдыг хэдэг, ямар нэгэ хэрэг бүтээхын тулада шэнэ зам бэдэрэгшэ гэнэн удхатай үгэ юм. Татарстан Республикада хүүгэдэй ба эдиршүүлэй хүдэлөөн хүгжөөгдэхөөр. Гансал нэрэн ондоо болгогдонхой: «Татарстанай уг залгагшад» гээд нэрлэгдэдэг.

Мэдээсэл тараадаг дайда мүнөө сагта интернациональна болгогдонхой. Энэмнай найтайшье, муутайшье хэрэг. Нүүдэй арбаад жэлэй туршада манай оройной хүн зоние бага балшар наһанһаань эхилээд, хорото сэдхэлтэй муу муухай хобдог хомхон бодолтой болгохо гэжэ баруунай номлол үдэр хүни агладгүйгөөр оролдоно. Хара тамхи татахаһаа эхилээд, элдэб эсын хүсэрхэлгэ хэрэглэдэг ушарнуудай олошоролго энэ хорото номлолой хойшолонгууд болоно.

Хүдэлмэригүй хүнүүдэй олошоролго баһал аюултай. Профсоюзудай эмхигүй элдэбын жэжэхэн акционернэ коллективүүдтэ ажал үгэгшэ дура зоргоороо ашаадаг болонхой. Ажалай кодекс хүдэлхээ болонхой. Эгээл иимэ онсо орёо байдалай тогтоод, оюун бодолой кризисэй хүжэржэл байһан сагта хүмүүжүүлгын хүдэлмэригэ найжаруулха гэшэ тон шухала хэрэг.

Шэнэлэн хубилгаа хэрэг бэелүүлнэбди гэжэ наахаралдаад, оройнонгоо ажахыг, ухаан бодол хүгжөөхэ аригуун зорилготой бүхы ажалье хандаажа хаяһан түбэй, засаг баряшад үхибүүдыг ба эдиршүүлые хүмүүжүүлхэ хүдэлмэригэ хонирхохоёо болёо гэжэ батаар ойгоһон Захаминай багшанар, түрэлхид, шабинар 1996 оной майн 15-да «Закамна» гэжэ үхибүүдэй эмхи байгуулаа нэн. Эмхинь өөрын уставтай, програматай, тангаригтай. Сууда гараһан хур харбагшад - мэргэшүүлэй, барилдаашадай холын Захаминаа гарадаг болоһониинь гайхалтай бэшэ.

«Эдир фермернүүдэй» эмхи Хэжэнгэдэ хүдэлнэ. Баргажагда, Мухар-Шэбэрэй, Прибайкалин болон хамта 12 районүүдта «Гэсэрэй далинууд», «Нолонго», «Улаалзай» гэхэ мэтын олон ондоо нэрэнүүдтэй. Хүүгэдэй ба

эдиршүүлэй хүдэлөөндэ хабаадагшад техническэ, экологийн, соёлой, спортивна, уран зохёолой, уран зурагай болон бусад зүйлнүүдыг найн дураараа сүлөөтэй сагтаа шудалаад, сэбэр агаарта хада уулаар аяншалан ябажа бээс хүдэржүүлээд, найн наһаатай, нигүүлэхы найхан сэдхэлтэй хүнүүд болохо гэжэ бээс бэлдэнэ.

Нүүдэй жэлүүдтэ республика доторнай дэлгэржэ байһан энэ хүдэлөөнэй онсо найн талань гэхэдэ, хурагшадай энэ хүдэлөөн дээрэлээ, засагай газарһаа бууһан зарлигаар бэшэ, харин дороһоо, хурагшадай өһөдэһы найн дураар, үүсхэлээр, газар талһаа ямаршье баалалтагүйгөөр бии болоно. Эгээл тиимэхээ энэ хүдэлөөнэй хүмүүжүүлхы үүргэ нүлөөн ехэ, ерээдүйн дэмбэрэлтэй найхан. Энэл онсо ушар, хүбүүд, басагадай мнай шэнээр нэгэн мүндрэлжэ байһан хүдэлөөн Арадай Хуралай, бүхы депутатуудай, нийтын эмхинүүдэй, акционернэ коллективүүдэй, предприятинуудай талһаа дэмжэгдэхэ бээс гээд найдагдана.

Хүүгэдэй хүдэлөөндэ орохоодоо, залуу хүн тангариг абадаг заншал тогтонхой. Залуухан хүбүүндэ гү, али басагандэ найн наһаа, энэрхы найхан сэдхэл, абьяас зориг бадаруулмаар үсөөхэн аад, сэсэн үгэнүүдтэй тангариг хэрэгтэй.

Гадна хүдэлөөндэ хабаадахаяа найн дураараа орогшод бусадһаа нлгаруулдаг тусгаар тэмдэгүүдтэй байдаг. Тэдэн галстук эмблемэ хоёр болоно. Район бүхэндэ тиимэ тэмдэгүүдыг бэлдэхэн бэлэн бэшэ. Бүхы республика соогоо нэгэ янзын, нэгэн адли тэмдэг зохёбол, найн байгаа.

Энэ талаар иимэ дурадхал оруулаб: нэгдэхээр, галстугайн үнгэ Буряад Республикын гүрэнэй тугай үнгэтэй байг лэ, хоёрдохөөр, зүүхэ тэмдэгын республикынай герб-соёмбо болол лэ. Тиимэ тэмдэгүүдыг баталан абабал, түрэл гүрэнэй, Буряад Республикынай хүр хүлдэнь үндэр дээрэ үргэгдэхэ, политическэ үзэһыг бадаран маңдаха болоно.

Хүндэтэ Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ, депутатууд, мийн эдэ дурадхалуудыг анхаралтайгаар хаража үзэгт. Багшанар, түрэлхид, «Буряад үнэниие» уншагшад энэ орууһан дурадхалуудыг анхарха бээт гээд найдагдана.

Буян боло!
Содном-Доржо БАДМАЕВ,
БГУ-гай багша, дайнай ба ажалай ветеран, Буряад Республикын габьяата юрист, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

ЛУУ ЖЭЛ ТУХАЙ

ЗҮҮН ЗҮГЭЙ ЗУРХАЙГААР

Луу жэлдэ түрэнэн хүнүүд гол түлэб элүүр мэндээр, найн сэдхэлэй хүдэлгөөтэй, шийдэмгы, шулуун мэтэ хатуунууд гэшэ. Тэдэнэр огсом дорюун зантай, ууртайшье, зүрлюушье байжа болохо. Нанаһан баринаһаа сэхэ руун хэлэдэг, гэхэ зуура хэлээшэнь заабол үндэхэтэй байдаг.

Луу жэлтэндэ этигэжэ болоно. Тэдэнэр мүнэ зээлээр абаха, дэмы яриха дураргүй зон.

Үнэндөө тэдэнэр уян зөөлэн сэдхэлтэй. Төөриһэн байдалһаа бэлэхэнээр гаража шададаг. Тэдэнэр нэгэ гэбэл, залууханаар гэрлэдэг, үгы бол, оройдоошье гэрлэнгүй

ябадаг. Оршон тойрон байһан хүнүүдэйнгэ хайра дуралда болон хүндэдэ хүртэжэ байха шадалтай юм.

Энэ жэлдэ түрэнэн хүнүүд хулгана, могой, бишэн, тахья жэлнүүдтэ түрэгшэдтэй ехэ найн, тааража ажаһууха юрөөлтэй. Бар, морин, хонин, луу жэлнүүд найншыг бэшэ, муушыг бэшэ байна. Харин цохой жэл харша гээд Зүүн зүгэй зурхай заана.

ХИТАА ЗУРХАЙГААР

Ажамидархын талаар хүсэ шадал ехэтэй, эдэхигэй, элүүр мэндээр найн, сэхэ сэбэр зантай хүнүүд. Эдэнэр өөдгүй жэжэ аяг аша гаргажа, шашаг шарьяа зап харуулжа, хоб жэбээр орсолдожо байдаггүй, томоотой

зон. Гэхэ зуура, дипломат шэнги шадабари гаргажа шадахагүйл даа.

Хэды найхан сэдхэлтэйшье наа, гахай шэнги гэнэн бэшэ юм. Хүндэ бэлэхэнээр этигэдэг, тиимэхээ мэхэлэгдэжэшыг болохо.

Луу тон дээрэ зүрхэтэй, заримдаа шал дэмы юумэндэ наһаагаа ехээр зобожо байдаг. Тиигэбэшье бусадта эрилтэ табига шададаг. Гэхэ зуура хэтэрмэ нарин нягта, наһандаа хүрээжэ, харбайһанаа абажа шададаг.

Луу түргэн сухалтай, тосбэрээр бага, хэлэн үгэ хоёрын наһан үргэлжэ урид ябахаяа наһадаг. Тиимэшыг наань, тэдэнэй хэлэхэниие шагнаха шухала, тэдэнэр зүйтэй зүбшэл заабари үгэхэ шадалтай байдаг.

Луу жэлтэн дээгүүр бардам зантай, түрэл бүриин абьяас шадабаритай, уужам сэдхэлтэй, соёл болбосорол үндэртэй зон.

Бүхы наһан соогоо дутагдажа, ядалдажа ябадаггүй. Ямаршье ажал хэжэ ядахагүй хүнүүд. Артистшыг, сэрэгэй даргашье, ламашье байгаа бол, ялас гэмэ амжалта туйлажа шадаха. Хэрбээ тэдэнэр өөрыгөө ямар нэгэн томо хэрэгтэ зориулбал, зориндоо хүрээжэ, илалта туйлажа шадаха. Харамтайн гэхэдэ, муушыг хэрэгтэ тэдэнэр амжалта туйлажа шадаха.

Инаг дуранай талаар хэлэбэл, үргэлжэ дуратай хүнтэй байдаг. Зүгөөр өөрөө дурлаха гэшэнь, хомор лэ ха даа. Луу жэлдэ түрэнэн эхэнэрнүүд эрэшүүлэй дура

үргэлжэ буляжа, гуниглажа байдаг.

Луу жэлтэнэй эртэ гэрлэхэнь хомор. Тэдэнэр гансаараа ажаһууха дуратай. Хулгана жэлтэнтэй ажаһуубал найн. Дутуу дундаа хүсээжэ байгаад, могой жэлтэнтэй нуужа болоно.

Гэбэшье луу, бишэн жэлтэнһээ болон бусадһаа болгоомжолжо ябаха зэргэтэй.

Луу жэлтэй эрэшүүл могой жэлтэй эхэнэрнүүдыг найхашаадаг. Бар жэлтэнтэй хээдэшье амгалан тайбан байгаагүй юм. Луу жэлтэн похой жэлтэнһээ холуур байһан дээрэ.

В.ТОКТОХОЕВА,
(«Төөргийн судар» гэжэ ном сооһоо оршуулагдаба).

Это было в 1952—1953 годах, когда нам, призвникам 1949—го послевоенного, пришлось продолжить свою армейскую службу на северных рубежах нашей любимой отчизны.

Наш караван из четырех судов вышел из рейда близ города Салехард 2 августа в 14.00 часов по московскому времени. Салехард (до 1933 года - Обдорск) - это центр Ямало-Ненецкого национального округа Тюменской области. Речной порт расположен в устье реки Полуи, впадающей в Обь близ Северного полярного круга. На противоположном берегу реки Оби - железнодорожная станция Лабитнанга (на ветке линии Котлас - Воркута).

В Лабитнанге брали все необходимые для службы грузы. В этот день, 2 августа 1952 года, погода выдалась прекрасная. Небо чистое от облаков, солнце отдавало свое тепло земле как в шале, и из-за отсутствия ветра на поверхности воды не было даже гребешков, в таких случаях моряки говорят - на море полный штиль, явление редкое.

Буксировал океанский пароход с более четырехметровой посадкой «Адмирал Нахимов». За ним на буксире шла большая плоскодонная баржа «Ямал», длиной в пределах 50 и шириной более 15 метров с двумя большими трюмами. За «Ямалом» - небольшая плоскодонная баржа «Нагсменка», а на самом последнем буксире - «Хетта» (с горючими).

Все они были загружены до предела. Везли все необходимое: строительные материалы для постройки двенадцати домов, более восьмисот бочек ГСМ, два трактора ДТ-54, два катера: «Ястреб» и «Орел», на два года продукты питания, обмундирование и т.д. Хотя караван прибывает на Ямал ежегодно для пополнения его ресурсов, но на точках, сильно отдаленных от Большой Земли, берут запас еще на один год, пользуясь проверенным в жизни опытом - едешь на одни сутки, берешь продукты на двое.

Всего нас с офицерскими семьями было 30-35 человек. Вначале плыли по Оби. Обь - одна из величайших рек земного шара, ее длина в пределах 5570 км - это одна из самых длинных рек в СССР. История свидетельствует, что во время половодья ширина реки достигает около 20 км. Обь впадает в Обскую губу и выносит свои воды в Карское море.

Наш караван большую часть времени плыл по Обской губе. Ширина ее местами достигает 80 км., а общая длина 850-900 км. Плавание длилось ровно один месяц, то есть 1-го сентября достигли пужной точки. За время плавания погода на море менялась, вместе с ней и море.

Говорят: море штормит.

Самый малый шторм длится три дня, средний семь дней, а самый продолжительный - одиннадцать дней. Наш караван угодил в малый шторм. Многие очень тяжело перенесли натиск стихии, особенно женщины. В течение трех суток штормовые волны кидали суда как щепки.

Иногда волны сталкивались и уменьшались, иногда складывались, достигая гигантских размеров. Лавины волн с осклизшими белыми клыками

пены следовали одна за другой. Любая из них могла оказаться сильнее стального корпуса судна и тогда никакой маневр рулевого был бы не в состоянии предотвратить ее удар.

«Ямал» скрипел разными стальными звуками. Из-за высоких волн шедшего сзади судна совсем не было видно. Только по натяжению троса и узнавали вторую баржу «Нагсменку», что она на месте.

СЛУЖБА НА ЯМАЛЕ

Отрывок из документальной повести

В кубриках во время шторма катились, можно сказать, летели ведра, банки, бутылки и другие предметы, которые требуются для повседневной солдатской жизни, с одного угла в другой, покуда их не закрепили как следует. От качки многие заболели «морской» болезнью, что вызвало головокружение, головные боли, бессоницу, тошноту и рвоту.

На каждом судне имеется хозяин, который отвечает за все, например, на пароходе - капитан, а на баржах - шкипера. На барже «Ямал» шкипером был Карпов Павел Петрович, звали его просто Петровичем. В то время у него трудовой стаж в северных морях и океанах превышал 20 лет.

После трехдневной буйной качки ветер стал стихать и, следовательно, постепенно уменьшались амплитуды колебания волн. Но даже при полном безветрии море успокаивается лишь через сутки и более.

Когда все уладилось и вошло в нормальный ритм жизнь на «Ямале», солдаты попросили Петровича рассказать немного о своей службе. Павел Петрович начал свой рассказ как раз по свежему следу прошедшего шторма. Он спрашивает: «Вы, ребята, меня видели во время буйного шторма в кубрике, чтоб я сидел или ходил из угла в угол и охал-ахал?» Все в один голос отвечали: «Нет!» «Вот так, ребята, я постоянно находился за штурвалом у руля! Сильно переживал за судьбу нашей баржи и за всех вас! Такой шторм, который мы с вами пережили, конечно, очень коварный и опасный. Мне пришлось выстоять, примерно, таких по мощности, около 5 за двадцать лет службы. Негаром в народе говорят, что самое страшное и сильное на свете - это вода и огонь, но вода берет верх, потому что водой можно залить и потушить огонь». Все слушали с большим интересом человека бывалого и мужественного. Сколько раз его жизнь и жизнь других, находившихся рядом с ним, держались на волоске. А нам, молодым парням, было очень страшно. Среди нас были парни из сельской местности, непогобие меня, где нет даже настоящей речки, а тут море да небо, а земля не видать. Все-таки, что значит Земля - кормилица, как хорошо ходить по ней, когда под ногами прочная опора, которая держит тебя, оживает и кормит. Поэтому свою землю всегда надо защищать от врагов. Петрович продолжает свой рассказ: «Года два тому назад в Обской губе, недалеко от порта Новой, сильный шторм такую баржу, как наш «Ямал» разломал пополам, а затем разбил вдребезги. Баржа была с грузом. Волна, ребята, образуются при сильных штормах (ветрах) высотой до нескольких десятков метров, а за ними появляются

глубокие пропасти. Разбушевавшаяся стихия поднимает любое судно на гребень волны и бросает в эту пропасть, и в это время захлестывает следующая, такая же огромная волна, которая проходит поверх судна, сметая на своем пути все. Безусловно, чем судно крупнее, тем оно держится более устойчиво. Многие зависят, в таких случаях, от опытности команды, самого капитана и шкипера».

Кок - повар наш, Борис Рымарь спрашивает: «Петрович, причем тут опытность, все равно в такую погоду не поплывешь, а будешь стоять, покуда не утихомирится море».

- Ребята! Опытный капитан заранее предчувствует непогоду, по рации получает метеосводку о том, что надвигается шторм, примерно в столько баллов. И срочно готовятся мужественно и умело его встретить.

- Ни в коем случае нельзя судно ставить бокором к волне, в противном случае при сильном шторме гибель неизбежна. Капитаны судов должны ставить или направлять их носом к ветру, чтобы все волновые удары моря приходились на острие судна (на нос).

При сильных штормах такой необходимый прием выполняется с большим трудом, но тут безусловно берет вверх умение, спорность, смелость и опытность тех товарищей, кто стоит за штурвалом судна, и организованность всего личного состава.

Бывают, но очень редко, такие дни, когда на море полный штиль, стоит ясная и тихая погода, а на поверхности морской глади бегают лишь мелкие волны (гребешки). Но даже в тихую погоду поверхность неспокойна - все время находится в движении.

14 августа проснулись поздно, примерно, в одиннадцатом часу Москвы. Это мы после бессонных ночей шторма начали отсыпаться. День угас на редкость теплый, а солнце грело по летнему щедро. Когда кругом тихо и спокойно, просто любо - дорого смотреть на наш караван. На «Адмирале Нахимове» с долгоиграющей пластинки звонкий голос певицы поет трогательные для сердца слова. Помоему, она пела про «Варяг». Особенно хорошо слышно, когда морская гладь спокойна, сама поверхность воды и тишина являются хорошими проводниками для звуковых волн.

За караваном в хорошую погоду постоянные спутники - стаи чаек. Они с порядочной высоты, увидев рыбу в воде, камнем падают в воду, притом, безуспешно.

Однажды Петрович всех удивил: «Ребята, есть среди вас гармонист?» Отвечаем: «Есть, вот сидит с Вами рядом, Милкин Иван».

- «Сынок, поиграй на своем баяне и вы увидите морских зверей». Ивану пришлось спуститься в трюм за баяном и минут 15-20 поиграл, как возле нашей баржи начали появляться нерпы. Оказывается, морские обитатели тоже любят слушать музыку. Поднимают на поверхность воды головы и прислушиваются к музыке. Все мы так близко увидели милые мордашки с усиками и двумя большими навывкате глазами.

Митрофан ГЕРГЕНОВ.
(Продолжение следует).

Уншагшадаймнай туршалгануудхаа

АХА ДҮҮНЭР

Совет гүрэмни мацдан бодоһоор Жэшээгүй түргөөр урган һалбараал, Сэсэн Ленинэй һурганан бодоһоор Жаргалта байдал зондо ерээл. Агуухэ ород арад ударидажа Арбан дүрбэн зүһэнэй дүүнэрээ Аятайгаар эблүүлэн, һурган дахуулжа Агуу Илалтада асаржа шадаа.

Ууган ехэ нэгэдэхи дүүнь Украина гэжэ совет гүрэн һэн, Угалза гоё удхатай Ургасаар баян дайдаа эзэн һэн. Баялиг үргэц газар дайдаа Беларусь нэрэтэй баһа дүүнь, Бата бэхи нэгэдэл байдалтай Бэрхэ зонтой гүрэн юм. Жэмэс тарягаар жэгдэ баян Жэнхэни жаргалтай һуугад ха, Мал, адуугаар ходоодоо дүүрэн Молдави нэрэтэй нэгэниинь ха.

2. Дүлэ бадарма халуун дайдаа Дүрэ шадалаар бэрхэ алдартай, Тунгалаг сагаан хлопогоор суутай Туркмен дүүнь баһа баян һэн. Тэгшэ һанаатай Таджик дүүнь Үндэр Памирай үбдэг түшэн, Талмайран байһан талаая зохсон Үнэр баян һуунал мүнөөшье. Тянь-Шань уулын үндэрынь харбан, Иссик-Куль нуурые шадарлан, Түргэн бэрхээр ажалаа ябуулан Тэндэ Киргиз дүүнь жарган һуушал. Дунда Азидаа дайдаар баян Дүршэл ехэтэй Казах дүүнь, Шэнэ газарайнгаа шэмые эдлэн Шадаатар ехэтэй гүрэн бэлэй. Алхалан саашаа ябан үзэхэдэ, Азин дундахи табанай захда, Уран бэлитгэй, ухаа бодолтой Узбек нэрэтэй илалтаар суурхаа. Арбан табанһаа энэ табаниинь Азин дундахине эзэлэн һуунал, Аглаг баяар ажалаа хэдэгынь Аха дүүнэртээ алдар асарнал.

3. Арарат үргэн алтан дайдаа Алдарт Армийн аха дүүнь һуунал, Алорма гоё һайхан байгааляа Алим, жэмэсээр ехэ баяжуулал, Аза хубяар баян байдалтай Азербайджан солото аха дүүнь Нефть, газай ехэ нөөсэтэй Нэрэ солоор элбэг гүрэн. Гэтэн, харан гэшхэлэн ябахда, Грузин яһатанай гүрэн ушарна, Аха дүүнэрээ аятайгаар ууган Амтатый сайгаар айшадаа хүндэлэ. Үлүүтэ һайн энэ гурбаниинь Үндэр Кавказай хормой даран, Үргэн баян хизаар орондоо Үнэр баян суутай бэлэй.

4. Бариха хэхэдэ урма баяраар Бэрхэ шадалаа баранда харуулан, Ленин багшын заһан харгыгаар Лөгш гэдэгынь сэхэ ябаал. Балтийн далайн эрье шэглээд Баруун урагшаа халга ошохоодо, Лабаар хүдэлдэг лагшаң бэтэй Лабахтар дүүнь Литва нэрэтэй. Эрбээрнь далай зубшан хойшолхоодо, Этигэл ехэтэй Эстони дүүнь Эрдэм ухаанай эршэ харуулжа, Эрхим амжалта туйлажа байдаг. Эдэ гурбан аха дүүнэрые Эрбэн гойрон ябан харахада, Балтийн далайн баатарууд мэтээр Баруун хилээ сахжа һуудаг. Аюулта ехэ дайнай бөлохоодо, Ами цаһаяа агдахаһаа айһгүй, Арбан табан аха дүүнэр эбтэйгээр Арад зоноо, ажабайдалаа абараа һэн. Совет гүрэнэйм хүгжэлтын зам Нэгэ хүнэй цаһайһаа багал һэн, Нэгэдэн, эбтэйгээр хэһыемнай сэгнэхэдэ, Найдалтай ажабайдалаймнай үндэһэн бэлэй. Дэлэун дайдаа эзэд болог Дабшаабди аха дүүнэр, урагшаа Дүүрэн һанаагаар ажалаа бэелүүлэн Дүтэлжэ ябаабди баян байрадаа. Ород ахатаяа нэгэ бүлэдэ Омогорхон ажаһуугаабди эбтэйгээр. Олон мал адуутай, олзотой ажалаараа Одоол жаргахаар һэмди, аха дүүнэр. М.ГЕРГЕНОВ.

Урван үгээ

Зүблэлтийн эрдэмтэн С.В. Киселевой ударидаһан археологическа экспедици 1957 ондо СССР-эй Шэтын областин Оной райондо ажаллаһан байна. Тэрэ экспедицийн гол зорилго хадаа Чингис хаанай түрэн газары тодорхойлох болох гэнэ байгаа. Тийхэдэ С.В.Киселев иигэжэ бэшэ хэн:

Рашид-ад-Динэй «Сударын чуулганда» болон «Монголой шоуса тобшодо» хэлэгдэһэн мэдээгээр хадаа Тэмүжин Оной гол Дэлюун болдогто түрэн юм гэдэг. Тэрэ газары бэдэрэн олохо ябадал амжалтагайгаар бүгэбэ. Оной голы баруун эрьдэ элэн добоор хушагдаһан Дэлюун гэдэг газар Шэтын областин Оной районий Дээдэ Саһана нууринаа баруун тээшэ 5 километр зайтай газарта оршодог байһаниень олдоо. Элэн добоонуудын сурбалжа бэшэгтэ бэшэгдэдэг хоёрдохи үгын (болдог гэдэг үгын - Ц.Д.) тайлбари болоо.

Дэлюун болдогтой нүгөө талада, Оной саада бсэдэ оршодог Баатар уулын хоёр орбелнууд Чингисэй дурасхаалтай холбоотой юм.

Тэрэ хоёр орбелой нэгэн дээрэн «Чингис хаанай аяга» гэжэ хонхортой хада байдаг, харин нүгөөдэ дээрэн урданай буряадууд Чингисэй дурасхаалда зориулжа, тахилга хэдэг байгаа.

Энэ газарай нэрэ, тэрэниис тойрон байгаа газар оройной, домогуудай Чингисэй холбоотойе шэнжэлэн үзэхэдэ, Оной Дэлюун гэдэг газар хадаа Чингис хаанай түрэн шотага байжа болоо.

Удаан С.В.Киселев тэрэ элдхэлээ саашан дэлгэрүүлжэ бэшэхэдэ, иигэжэ бэшэһэн байна: «Чингис хаан өөрынгөө түрэн, бага наһаяа үнгэргэһэн Онойиного Шэтын областин урда газары ойро түрэл болохо аша Есүнгэдэ үгэжэ, захируулаһан байна.

115 градус зүүнэй утада, 50 градус хойто үргэндэ байдаг Дээдэ Саһанын хажууда оршодог Дэлюун гэдэг газар тухай урдан ямар шэнжэлэгдүүд хэдэгдэһэн юм гэжэ С.В.Киселев дурдаагүй юм.

Тийгэбшье С.В.Киселевой дэбжүүлһэн энэ нал гансаашье Чингис хаанай түрэн Дэлюун болдог дүүрэггүй, мүн Чингис хаанай урда тээхи Монголой феодалын нэгдэһэн улсай байгуулагдаһаа урид Монгол аймагуудай эзэмдэн шотаглажа байһан газар шотагауд тухай һонирхолтой мэдээсэл үгэнэ.

Дэлюун болдог гэдэг газарай сохон хаана оршодогые мэдэхэ гэжэ Орос уласта анха хэдэжэ оролдоһон хүн болбол эрдэмтэн Банзарай Доржо бэлэй. Мүнөөнэй Шэтын областин урда талада оршодог Их арал гэдэг газарта Чингис хаанай түрэн шотага гэжэ домоглодог Дэлюун болдог гэнэ газар бии гэжэ энэ хүн 1852 оной үедэ Эрхүү хотодо ажануужа байхадаа, һураг дуулаад, Г.Юренскийн шэнжэлэн эрхыень эльгэһэн байха юм.

Банзарай Доржын зааһан ёһоор тэрэ газарыень Г.Юренский шэнжэлэн үзөөд, Их арал тосхонһоо дээшэ 7 модо (8 километр тухай) зайтай газарта 115 градус зүүнэй утада, 50 градус хойто үргэндэ Дэлюун болдог гэдэг газар Оной голы баруун эрьдэ байна гэжэ мэдээсэл юм. Банзарай Доржын заажа үгэһэнэй ёһоор Г.Юренскийн тэндэхи шотагай хүн зоноор заалжа олоһон Дэлюун болдог гэжэ Чингис хаанай түрэн газар мүн гү, али бэшэ гү гэжэ хинажа шалгаха хүн байгаагүй бололой. Энэ

газар тухай Банзарай Доржын, Г.Юренскийн шитэлһэн мэдээүүд XIX зуунай дунда үеһэ эхилэн, һая болотор хэблэгдэһэн монголой түүхэ дотор хэлэгдэдэг Дэлюун болдог гэдэг газарай хаана оршон байһан тухай тодорхой тайлбари болон ерэн юм.

Тэрэ газары 1957 ондо С.В.Киселев дахин заалгажа үзөөд, «Это могло быть родиной Чингис-хана» гэжэ бэшэхэдэнь, эрдэм шэнжэлгын зарим ажалтан хэблэдэ Чингис хаанай түрэн газарай хаана оршодог байһые С.В.Киселев «нээн оложо, тогтоожо тодорхойло» гэжэ бэшэһэн байна.

Чингис хаанай түрэн Дэлюун болдог гэдэг газарай хаана оршодог байһые манай монгол эрдэмтэ сэхээтэнэртэ үеһөө эхилэн, шэнжэлэн ерэн түүхэтэй.

Арбан юһэдүгээр зуун жэлэй дундуур байһан алдарт эрдэмтэ зохёолшо Инжиннаш «Хүхэ судар» гэнэ түүхын романдаа Чингис хаанис Оной голы хүбөөдэ оршодог Тэргүүн болдог уулада түрэн гэдэ бэшэһэн. Тийхэдэ саашан тайлбарилхадаа: «Тэргүүн болдог уулада хадатай хушуун бии. Тэрэниис дахажа, элэн манхан тогтоһон тулань, холоһоо харахада, үхэрэй Дэлюун мэтэ тула Дэлюун болдог гэжэ нэрлэһэн байна. Баһа Оеугийн болдог гэжэ үргэн нэрлэдэг. Энэ газар Халхын дүрбэн аймагай шотага бии» гэнэ юм.

Чингис хаанай түрэн Дэлюун болдогы Б.Н.М.А. Улсын Судар Бэшэгэй Хүрээлэнгэй дарга байһан О.Жамьян 1928 ондо зориута бэнхэлэн ябажа, шудалжа үзэһэн байна. Тийгээд О.Жамьян Чингис хаангай холбоотой бүхэ домог хэлэлсэдэг олон газараар хүрээлэгдэһэн Оной Балж гэжэ хоёр голы хоорондо шэнжэлгэ хэһэн юм. Баян обо гэжэ модотой уулын зүүн тэрэ оршодог Болдагийн Эрэн толгойн урда зүүн хойноһоо баруун урагшаа субаһан гурбан нууры үзэһэн байна. Эдэ гурбанай зүүн баруун хоёрын нилэжэ Чингис хаанай түрэн Дэлюун болдог гэдэг газар болоһон байна гэжэ О.Жамьян үзэһэн юм. Энэ талаар тэрэ иигэжэ бэшэһэн:

«Зүүн нуурын Чингисы түрөөд байхадаа, эхын адуунай дэлюугээр шүлэ гаргажа ууһанһаа Дэлюун нуур гэдэг. Дунда нуурын дунда аралтай, тэг дунда хонхор; хонхортонь жараад жэлэй урда халуун нурма үнэһэн байһан ха. Тэрэниис Чингис хаанай гэрэй нуури гэжэ хэлэдэг гэнэ. Баруун даһатай нууртань Чингис хаанай нялха бэсье угажа болоходонь, Болдог гэжэ нэрэтэй болоһон гэнэ. Зүүн ба баруун хоёр нуурай нэрэ нилээд, Дэлюун болдог болоһон тула энэ газары Дэлюун болдог гэжэ мүн болоо. Мүн Хэрлэн голы эхин урасхалда оршодог Дэлюун үндэр, Болдагийн ам гэдэг газарнууды О.Жамьян ошохо үзээд, Оной Хэрлэн хоёр голдо байгаа эдэ Дэлюун болдогудай алиндань Чингис хаан түрэн бэ гэжэ өөрөө шууд зааж хэлээгүй юм:

«Баһа Хан Хэнтэй уулын баруун урда зүгтэ, Хэрлэн голы баруун бсэдэ, Дэлгэрхан гэжэ уулын үбэртэ Дэлюун үндэр гэжэ бүтүү ой модотой нэгэ хада харааб. Тэрэниис зүүн-урда зүгтэ, Хэрлэн голы зүүн бсэдэ, зүүн-урдаһаа Хэрлэн руу ороһон нэгэ

ехэ амые Болдагай аман гэдэг. Тэрэ Дэлюун болдогто Чингис хаан түрэн гэжэ тэндэхи шотагай хүнүүд хэлэнэ. Энэ хоёр Дэлюун болдогтой алиндань Чингис хаанай түрэнхыень эрдэмтэ мэргэд шэнжэлэн үзэнэ бээ» гэжэ тэмдэглээ түүгсэһэн байна.

Мүн Чингис хаанай түрэн Дэлюун болдогтой хаана оршоһые шэнжэлгэ хэжэ шудалһан хүнэй нэгэн хадаа Х.Пэрлээ болоо.

Х.Пэрлээ 1948 ондо хэблүүлһэн «Монголой «Нюуса тобшын» газар, уһанай нэрэнүүд тухай уридшалһан мэдээ» гэнэ үгүүлээдэ Дэлюун болдог гэжэ нэрэтэй

юрэнхыдөө иимэ байна. Энээн дээрэһэ абажа харахада, Чингис хаанай түрэн шотага Дэлюун болдог гэжэ нэрэтэй газарнууд Оной голы эхин адаг хоёрто тус тустаа олодоо, энээн тухай нэгдэһэн наалтай болоогүйн иимэ байна.

Тиймэ ушарһаа дээрэ дурдагдаһан хоёр Дэлюун болдогууды Монголой судар түүхэ, түүхын газар мэдээүүдтэй зэргэсүүлэн шудалжа үзөөд, сохон алиһинь Чингис хаанай түрэн газар мүн болоно гэжэ наһалаа гаргай.

Банзарай Доржын сурбалжалһан Дэлюун болдог гэдэг газарай оршодог Зүблэлтын Улсай Шэтын областин урда хэһыгые болон Хитадай Дунбэй мужын хойто хэһыгэй шотагыень Чингис хаанай дүү Хасарай хүбүүн Есүнгэ ноён, мүн Чингис хаанай одхон дүү Тэмүгэ Отчигин ноёной үри саданарай харьяата шотага байһан юм.

Рашид-ад-Динэй зохёолдо үгүүлһэн үгүүлээдэ дурдаа: «Есүнгэ, Жон-Хасарай үри саданарай ордон үргөө, эзэмдэһэн газарын Түб Монголой зүүн хойто хэһыгтэ Эргүнэ, Кулэ-наур, Киляр оршомдо Отчигин ноёной хүбүүн Жибугай ордон үргөөгэй ойро оршоно... Есүнгээй алдар нэрэ үргэн ехэ дэлгэрһэн юм».

Есүнгэ ноёной шотагай ойро оршодог Жибугай «эзэмдэһэн шотагай ордон үргөөнь Монголой зүүн хойто талада аласлаһан газар юм, тэрээнһэ саашаа нэгэшы монгол аймаг байгаагүй» болоо.

Есүнгэ ноёной ордон байһан (116 градус зүүнэй утада, 50 градус хойто үргэндэ) Хирхирын (Хархираагай) балгаһан дээрэһэ арбан юһэдүгээр зуунай үедэ олдоһон «Чингисэй шулуун» гэжэ алдаршаһан уйгаржан бэшэгтэ хушөөдэ Есүнгэ 335 алда газарта һурша номоор харбаһан тухай бэшэһэн байдаг бэлэй.

Есүнгэ гэшэ сэрэгэй ехэ шадалтайшы, Чингис хаанай ойро түрэлэйшы хүн байһан болошы, Монголой ёһо заншалай талаһаа харабал, Чингис хаан үндэжэ түрэн ууган шотагаа тэрэндэ захируула ёһогүй баймаар. Ушарын хадаа, монголой ёһодо эсэгэнь аха хүбүүндэ эрхэ тушаалаа үгэжэ, одхон хүбүүндэ гал гуламта, уула шотагаа үгэдэг бэлэй. Чингис хаан гэшэ өөрынгөө түрэн ууган шотагаа (галай хаан, гуамтын эзэн) одхон хүбүүн Тулайдаа үгэһэн гэжэ сурбалжа бэшэгтэ тодорхой зааһан байдаг тула бага наһаяа үнгэргэһэн шотагаа ойрын түрэлэй хүн болохо Есүнгэ ашадаа үгэжэ захируулаһан гэжэ С.Киселевэй бэшэһэниис буруу шэнги байна. Есүнгээй захиржа байһан шотага Чингисэй түрэн газар гэжэ яридаг Дэлюун болдог гэнэ шотага үнэн байбашье, заагагүй тэрэниис мүн гэхэ этигэмжэтэй баримта түүхэдэ үгы байна.

Түүхэдэ алдар суутай хүнэй үйлэ болон амидаралтай холбоотой бодото дээрээ нэгэ газарай байбашье, тэрэнтэй холбоотой бусад газарнууд болон тэрэ хүнэй нэрээр домоглохо ябадал ехэ байдаг гэшэ.

Оной голы хабада байгаа Дэлюун болдог гэдэг нэрэтэй газарнууды бултыень Чингис хаанай түрэн газар гэжэ домоглохоһоо гадна, Хэрлэн голдо байгаа Дэлюун үндэр, Болдагийн ам гэхэ мэтэ газарнуудышы мүн Чингис хаанай түрэн газар гэдэг

газарны дурдаһан байна. Тэдэни нэгэниис Банзарай Доржо, Г.Юренский гэгшэдэй шэнжэлһэн Дэлюун болдог гэшын мүн болохы тайлбари бэшэг соогоо өөрөө дурдаһан байна. Нүгөөдэнь хадаа Оной Балж хоёр голы бэлшэртэ утаашаа 111 градус, үргэньөөрөө 49 градус, гурбадахын Хэрлэн голы ойро утаашаа 109 градус, үргэньөөрөө 49 градус бии гэдэн байна.

Гадна Х. Пэрлээ дээрэ дурдаһан Дэлюун болдог гэдэг газарнуудайнгаа доторһоо Чингис хаанай жэнхэни түрэн газарынь Оной Балж хоёр голы бэлшэртэ байха ёһотой гэжэ шэнжэлэн үзэһэн байна.

Тиймэ ушарһаа Х. Пэрлээ 1958 ондо хэблүүлһэн «Нюуса тобшодо» хэлэгдэдэг газар уһанай нэры хайжа олоһониис гэнэ үгүүлээдэ: «Дэлюун болдог тухай олон домог, таамаглал бии. Ёһотой Дэлюун болдогынь Оной Балж хоёр голы бэлшэртэ хуушан нэрэ хадагалһаар байна. Тэрэ Гурбан нуурай аршаан амаралтын дэргэдэ бии» гэнэ байна.

О.Жамьян, Х.Пэрлээ гэгшэдэй ошохо сурбалжаһан Оной, Балж хоёр голы бэлшэртэ оршодог энэ Дэлюун болдогһоо дээшэ, бүри Хэрлэн голы эхин урасхалда байгаа Дэлюун үндэр, Болдагийн аман гэдэг хоёр газарһаа ондоо Чингис хаантай холбоотой газар байхагүй тула, мүн тэрэшэлэн БНМА Улсын хилэ дотор Оной голдо тиймэ нэрэтэй газар баһа байхагүй тула эрдэмтэ, зохёолшо Инжиннашай үгүүлһэн Халхын шотага Оной голдо байха ёһотой Дэлюун болдог гэдэг газарынь О.Жамьян, Х.Пэрлээ гэгшэдэй шэнжэн олоһон дээрэ нэрлэгдэһэн газар байха ёһотой гэжэ ханагдана.

Чингис хаанай түрэн Дэлюун болдог гэдэг газары Монгол орондо болон гадада орондо шудалһан байдал

байһаниис бидэ дээрэ дурдаа һэмди. Оной голы адатга, Есүнгэ ноёной захиржа байһан газарта байгаа Дэлюун болдог гэшэ хадаа Чингисэй түрэн жэнхэни газартай тои адли нэрэтэйгээр домог түүхэдэ алдаршаһан газар байжа болоо.

Чингис хаанай жэнхэни түрэн Дэлюун болдог хадаа тэрэни үбгэ эсэгэнэрһэ эхилээд, өөрын үе хүрэтэр голло шотаглажа байһан унаган шотагтань байха ёһотой.

Чингис хаанай үбгэ эсэгэнэр Бүртэ чиноһоо (8 дугаар зуун жэл) эхилээд, Бодончар хүрэтэр (10 дугаар зуун жэл) Бурхан Халдун уулын хажуугаар шотаглан байһыень монголой түүхын гол сурбалжа бэшэгүүдтэ хэлэгдэһэн байдаг. Бурхан Халдун уула болбол Оной голы эхиндэ байдаг гэжэ «Монголой нюуса тобшодо» оло дахин дурдагдаһан байдаг. Бурхан Халдун байдаг газарынь гэхэдэ 109 градус утада, 49 градус үргэндэ оршодог. Чингис хаанай дээдэ үеын үбгэ эсэгэ Бодончар Алан гуа эхынгээ наһа бараһанай һүүлээр аханартаа шодборилодоод, түрэл гарал гэжэ тоогдонгүй, эд зөөрин хубаарида хүртэхгүйдөө, аханарһаа таларжа, Оной гол уруудажа, Балжун арада (111 градус утада, 49 градус үргэндэ байдаг) ошоожо, үбэн обоохой барижа, тэрээн соогоо ажауулаһан юм.

«Монголой шоуса тобшодо» хэлэгдэдэг Балжун арал гэдэгы зарим сурбалжа бэшэгтэ Оной арал гэнэ байдаг. Хоёр голы бэлшэр, уулзадха болохо газары монголой хуушан нэрэ томьёо ехээр хадагалһан дагуур, буряад, хамниган хэлэндэ «арал» гэжэ нэрлэдэг тула Балжун арал гү, али Оной арал гэшы Оной Балж хоёр голы бэлшэры хэлэжэ байгаа хэрэг болоо.

Оной Балж хоёр голы бэлшэр болохо энэ газарынь Хэнтэй аймагай Дадал сумын түбгэ оршоожо байгаа Гурбан нуурай хажуудахи газар болоо. Тэндэ Үбэн гэрэй аман гэдэг газар мүнөө хүрэтэр хуушан нэрэ хадагалһаар ерэнэ байна.

Мүн тэндэ Тэнгэлигэй гол гэжэ байдаг. Тэрэ хадаа 111 градус утада, 49 градус үргэндэ байдаг эргын Түнгэлэг горхон лаб мүн болоод, энэ голы уруудан нүүжэ ерэн хэһэг зонине Бодончар эзэлжэ абаад, захиржа эхилһэн байна. Тийгээд Бодончарай ураг удам саашаа Боржигин обогтон боложо, Чингис хаан хүрэтэр жүржэ ерэнэ юм.

Чингис хаан Бодончарай арбадахи үеын ашань бэлэй. Тэрэнтээ хаража үзэхэдэ, Чингис хаанай дээдэ үеын үбгэ эсэгэнэр шотагынь Оной голы эхин урасхалда байһан болоо. Энэ газараар шотаглаха ябадалынь Чингис хаанай түрэн эсэгэ Есүнгэй баатарай үедэшы тэрэл хэбээрэ байһан юм. Жэшээлбэл, Есүнгэй баатар Оной голдо шубуу агнажа абаха зуураа Олхонгууд аймагһаа һамга абаад бусажа ябаһан Сэлэнгэ мурэн шадар шотагай мэргэдэй Их Чилэдү гэдэг хүнтэй уулзажа, тэрэни эмын гуа үзэхэлэнтэй хатан байһы харан үзэжэ, Есүнгэй баатар гэртэ гүйлгэн ерэжэ, аха дүүнэрээ дахуулан бусажа, Их Чилэдүе Оной мурэн өөдэ нампаад, Өүлэн хатание булан абажа, «Оной мурэнэй долгилтор, ой шугын ганхатар ехэ дуугаар уйлуулан», гэртэ абажа ерэнэ байна.

Монголһоо Дондок БАЛЖИНИМАЕВ оршуулба. (Түгэсхэлын хожом гараха).

К 55-летию
Победы

СНАЙПЕР ДОРЖИЕВ

Цырендаша Рипчинович Доржиев ушел добровольцем на фронт в первые же дни войны.

Прибыв с пополнением на Северо-Западный фронт, он был зачислен повозочным транспортной роты 645 стрелкового полка 202 стрелковой дивизии. Он был очень огорчен. С большой неохотой принялся выполнять свои обязанности, потому что он хотел защищать свою Родину на передовых позициях.

В начале ноября 1941 г. в тыл полка приехал вновь назначенный на должность командира полка майор Иван Александрович Лобода. Вместе с командиром полка прибыли начальник штаба полка и заместитель командира полка по политчасти. Принимали их и знакомили с делами в тылах полка заместитель командира полка по тылу майор С.Т.Натрашвили и помощник начальника штаба полка по тылу капитан Матвеев.

После совещания командир полка предложил офицерам организовать соревнование по стрельбе из личного ружья. В качестве мишеней поставили пустые консервные банки и открыли огонь.

Исходный рубеж был недалеко от повозки Доржиева. Цырендаша и предложил выстрелить из своей винтовки по десятикопеечной монете и указал, на какое дерево нужно поставить монету.

Дерево находилось значительно дальше установленных консервных банок. Когда монету укрепили на дереве, ее почти не было видно. С первого выстрела,

произведенного Доржиевым, монета была сбита. Поставили вторую монету, Доржиев сбил с первого выстрела. Тогда командир полка побеседовал с Доржиевым и предложил ему стать снайпером. В штатах полка должности снайпера не было, поэтому повозочный транспортной роты рядовой Доржиев для пользы службы приказом командира полка был переведен в 4 стрелковую роту стрелком.

Цырендаша с малых лет был хорошим охотником, поэтому для освоения снайперского дела ему не потребовалось длительного времени, достаточно было только пристрелять снайперскую винтовку.

На следующий же день он вышел уничтожать фашистов, но Доржиеву разъяснили, что ходить на «охоту» он должен не один и с одного места надо производить только по одному выстрелу. Кроме того, ему был вручен небольшой блокнот, в котором он должен был вести счет уничтоженным фашистам и напротив каждой записи должна быть подпись того «свидетеля», который был с ним.

Так он уничтожил 297 фашистов и самолет ME-109. За боевые заслуги он был награжден медалью «За отвагу» и орденом Ленина. Выучил снайперскому делу 13 стрелков.

В бою 31 декабря 1942 г. Ц.Р.Доржиев был тяжело ранен, и 3 января 1943 г. его сердце перестало биться. Он похоронен в с.Мауилово Новгородской области.

Ольга ЦЫРЕНДАШИЕВА,
юнкор ДТ
Советского района.

МЫ ЗА ЧАЕМ НЕ СКУЧАЕМ

В центральной городской библиотеке имени Исая Калашникова прошли ставшие уже традиционными чайные посиделки «Польем чайку». Вообще это мероприятие проходит два раза в год - весной и осенью. Специально были приглашены пенсионеры, ветераны библиотечного дела. Как только мы вошли в зал, где все это происходило, сразу бросился в глаза большой стол с кулинарными изделиями, а на самой его середине стоял красавец самовар с ароматным чаем. На стенах висели плакаты и стенгазеты.

Перед собравшимися выступили ансамбль ятагистов и ученик бурятского лицея-интерната №1 Лена Дамбаев, который прочитал монолог и басню на бурятском языке «Джультетта». Также в гостях была представительница магазина «Здоровье», рассказавшая о целебных свойствах чая. Оказалось, что известный краевед республики Виктор Александрович Харитонов прекрасно разбирается в сортах чая и знает его историю.

Многое мы узнали на празднике о чайном напитке, когда его пить и как правильно готовить. А после интересной беседы все сели за стол и аппетитно продолжили посиделки.

Динара ДАМБАЕВА,
Алёна ГАТАПОВА,
Аюна ПАДИЕВА,
юнкоры Дома творчества
Советского района.

ШИННИ НЮДӨӨР ШЭРТЭНЭБ ЭНЭ ДЭЛХЭЙ

Наяшаг Бурядагй гүрэнэй университетэй буряад хэлэ бэшгэй кафедрые даагша, хэлэ бэшгэй эрдэмэй кандидат Б.Д.Патаева манай редакцияда ерэхдээ, бидэниие баярлуулан, ехэ һонирхуулан мэдээсэл дуулгаба. Университетэй экономикын ба хүтэлбэрлгын факультетэй албан хэрэгэй харилсаанай үндэһэ табилгын кафедрада оюутаг өөрынгөө зохёонон түсэб проектинүүдээ хамгаалан байна. Тиихэдэ бүлэг оюутаг, ерээдүүдэ манай экономикые хүтэлбэрлэхэ мэргэжэлтэд эдэ түсэбүүдээ буряадаар бэшээд, эрдэмтэ комиссиин урга шалгалта барибя.

Буряадагй гүрэнэй университетэй багшанарай, оюутагадй урга буряад хэлэ мэдэхэ эрилтэ табиһан БГУ-гай ректор, Россин һуралсалай

академиин гэшүүн-корреспондент, педагогикын эрдэмэй доктор, профессор С.В.Калмыковой хэшээл оролдолго үрэ дүүгүүдые үгэжэ эхилээ гээд һанагана. Экономикын орёо асуудалуудаар реферат буряад хэлэн дээрэ оюутагыие бэшэжэ һурһан багшын, БГУ-гай буряад хэлэ бэшгэй факультет хэдхэн жэлэй саана дүүргэһэн О.А.Дареевагай, мүн бусад залуу багшанарай үүргэ хубиша эндэ ехэ юм. Дэмбэрэлтэ ажалайгаа хуингэ байһан залуу багшанарта, эрдэм бэлиттэй шабишартань амжалта хүсөөд, «Буряад үнэнэй» уншагыадые хэдэн түсэбүүдтэй танилсахыень дурагдаһанбади.

Туяна САМБЯЛОВА,
редакциин залуушуулай таһагыие даагша.

ЭГЭЭЛ ШУХАЛА ҺАЛБАРИДА ЮУН ХЭРЭГТЭЙБ?

Түлишын-энергетическэ комплекс хадаа арадай ажахын эгээл шухала һалбари болоно. Нүүрһэ малтан абалгын ба электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрлгын хэмжээнһээ арадай ажахын хамаг һалбаринуудай ажал ябуулга дулдыдана.

Электрын элшэ хүсөөр ажалай топ дээдэ хэмжээнэй оһьһожоруулга хангадаг шэнэ, бүтээсэ сэхтэй машинанууд үйлэдбэрлэгдэнэ.

Нилээд ехэхэн нүүрһэнэй нөөсөнүүдтэй хадаа Буряад орон электрическэ станцинуудые үшөөл барихаар гээд һанагана.

1950 онһоо 1970 он болотор нүүрһэ малтан абалгын ба электроэнерги үйлэдбэрлгын талаар

Буряад Республика Сибирь соо һүүлшын һуурида байгаа. Харин 1960-70-аад онуудаар нүүрһэ ашаглаха талаар ехэ ажал ябуулагдажа эхилһэн юм. Хубилган шэнэдхэлгын урда Буряад Республикын түлишын-энергетическэ комплекс яһала хүгжэжэ байгаа, тэрд һүүлшын 4-5 жэлдэ энергетическэ предпритинуудай финансова байдал ехэ муудаа.

Иимэ бэрхэсээлнүүдэй байгаашье һаа, республикын арадай ажахы хэрэгтэй электрэнергээр ба дулаагаар хангагдаһан эцэдаа.

НҮҮРҮНЭ ҮЙЛЭДБЭРИЛГЭ

Мүнөө Буряад Республикада 11 нүүрһэтэй газар тоологдоно. Тэдэнэй гансал зургааниинь ашаглагана. Эдэ хадаа Гусиноозерск, Олоп-Шэбэр, Дабан-Горхон, Аха, Сонгин ба Хара Хужар. Тиихэдэ Никольское, Эрдэм, Галтай, Ахалин гэхэ мэтэ газарнууд үшөөл дайрагдаагүй байна.

Буряад түлишын - энергетическэ комплексын үндэһэ һууриинь хадаа Түгнын нүүрһэнэй уурхай болоно гээшэ. Тимэһээ энэ уурхай тухай тодорхойгоор хөөрөлдэс. Проектын ёһоор уурхай барилгын түрүүшын ээлжээнэй сэн 262 млн. түхэригтэ һэн (1991 оной сэнгээр). Тэрэһээ 187 түхэригын үйлэдбэрийн барилгада үгтөө. Түгнын нүүрһэнэй уурхайн барилгые «Улан-Удэстранстрой», «Востсибэлектросетьстрой», «Востокбурвод» гэхэ мэтэ трестнүүд ба предпритинууд бүтээнэ.

Түрүүшын нүүрһэн 1988 ондо малтагдаһан байна. 1991 ондо комплексын хүсэн 1,5 млн. тоннодо хүрһэн юм. Һүүлшын жэлүүдтэ жэлэй 500 мянган тонноор малтагдаһан нүүрһэнэй хэмжээн ургажа байгаа.

1996 ондо энэ хэмжээн 300 мянган тонноор ехэ болоо һэн. Энэл онһоо Россин Федерациин бюджет Түгнын уурхайда мүнгэ һомолхоёо болишоһон байна. 1996-1997 онуудта уурхайн барилга «Востсибирь» гэжэ нээмэл акционернэ бүлгэмэй мүнгэн туһаламжаар үргэлжэлүүлэгдээ. 1997 ондо «Востсибирь» 67 млрд. түхэриг барилгада гаргажа үгтөө. Түгнын нүүрһэнэй уурхайн үйлэдбэрлхы хүсэн жэлэй 3,8 млн. тонно нүүрһэн болоод байна.

Түгнын уурхай хадаа дээдэ хэмжээндэ оһьһожоруулагдаһан, хүгжэжэ байһан үйлэдбэри болоно. Уурхайда 10 экскаватор, 20-ёод бульдозер, 8 газар малтадаг станок, 20-ёод «Белаз» гэхэ мэтэ бүтээсэ ехэтэй машинанууд хүдэлнэ. Мүнөө эндэ 1980 хүн хүдэлжэ байна.

Түгнын нүүрһэн - эрхим шанартай шулуун нүүрһэн. «Бурятэнерго» энэ нүүрһые эгээн ехээр хэрэглэдэг, саашадаашье ехээр хэрэглэжэ түсэбтэй гээд доро дурадагдаһан таблица гэршэлнэ.

Жэлүүд	Тимлюйн ТЭЦ Азейскэ нүүрһэн (тонно)	Улаан-Удын ТЭЦ-2 Түгнын нүүрһэн (тонно)	Улаан-Удын ТЭЦ-1 Түгнын нүүрһэн (тонно)
1998 он	60	350	500
1999 он	60	350	750
2000 он	60	400	750
2001 он	60	400	750
2002 он	60	500	750
2003 он	60	500	750
2004 он	60	1000	750
2005 он	60	1000	750

Таблица дээрэ Түгнын нүүрһэ хэрэглэжэ жэлһээ жэлдэ ургажал байха гэжэ харагана. Юундэб гэхэдэ, тэрэ эрхим шанартай шулуун нүүрһэн бшуу.

Жэлүүд	Түгнын нүүрһэн (тонно)	Холбоолжоной нүүрһэн (тонно)
1998 он	1600	600
1999 он	1600	600
2000 он	1600	800
2001 он	2300	800
2002 он	2300	1200
2003 он	3000	1200
2004 он	3700	1600
2005 он	4200	1600

Энэ таблица Түгнын ба Холбоолжоной нүүрһэ хэрэглэһын хэмжэе сасуулан харуулана.

Республикын энергетическэ үйлэдбэринүүдтэ Түгнын нүүрһэ хэрэглэжэ жэлһээ жэлдэ ургажа байна. Тиигэһыие мүнөө сагта баригдажа дууһаагүй Түгнын уурхай проектинэ хүсэһынгөө хахадтаһыие хүрөөдүй байна.

Харин хүгжэнги Холбоолжоной уурхайн нүүрһэ хэрэглэжэ Түгнын нүүрһэндэ орходоо, 3 дахин бага байна.

Мүнөө Буряад Республикын түлишын-энергетическэ комплекс ехэ шахардуу байдагтай.

Байдал һайжаруулахын тула ехэ мүнгэн хэрэгтэй болоно. Тимэһээ ондоо газарнуудһаа, харин ороноудһаа (Монгол, Хитад) мүнгэ гаргажа үгэхэ шадалтай предпритинуудые (инвесторнүүдые) бэдэрхэ хэрэгтэй. Инвесторнүүдые олоо һаа, нэн түрүүн юу хэхэб гэхэдэ:

1) Ойроо хүрэгдөөгүй газарнуудые ашагалгын ажал ябуулаха.

2) Түгнын уурхай барилгые түгэсхэхэ, проектинэ хүсэһынг оруулаха шухала. Тиигээл һаа, түлишын-энергетическэ комплекс һайжарха. Юундэб гэхэдэ, ондоо газарнуудһаа республикада нүүрһэ асархана болиходо, гарзань бага болохо, олзо оршоһы дээршэхэ (шотой).

С.БУДАЕВ,
БГУ-гай экономикын ба хүтэлбэрлгын факультетэй оюутан.

ЗҮРХЭ СЭЛХЭЛЭЙ МҮРНҮҮЛ
ЗҮБШЭХЭ - eHOTON ЗУЙЛНҮҮД

ҮНДЭР УЯЛГА ШЭЛЭНЭН ХАДАА...

Лама болохо хүн багаана ямар нэгэ онсо шэнжэтэй байдаг гэдэг бэшэ аал? Мүнөө лама байхан минии танил хүбүүн багадаа «История КПСС» гэхэн томо хирписэ ном баряад, тархиаа тоншожо байдаг бэлэй гээд түрэлхидын хөөрөө нэн. Теэд хореод жэлэй саана лама болохо хүсэлтэйшүүл юрын зон соо ехэ гайхал түрүүлдэг байгаа бээ. Мүнөө олонхи түрэлхид хүбүүнэйнгээ имэ хүсэлье ехэ найшаадаг, дэмжэдэг болонхой. Тиибэшье дасанда нурадаг хубарагууд журамтай, оюун ухаатай, зондо тухатай хүнүүд болодог гэшэ ааб даа.

сугларжа, нэгэтэ зурагаа буулгахан байна. Тэрэниие уншагдай анхаралда дурадханабди.

Хүбүүдэй хөөрөөр, шанга журамтай хургуулида нурахада, нониншье, харюусалгатайшье. Үглөөнөө үдэшэ болотор, багахан лэ забхарлагтайгаар номоо үздэг. Эдэнэр түбэдэй эмнэлгын ба буддын философин 2 факультетдэ 6 бүлэг боложо хубааран нурана. Тус дээдэ хургуулида 4 жэлэй туршада нураад, «Бакалавр медицина» ба «Бакалавр буддийских наук» гэхэн мэргэжэлүүдээр дипломуудтай боложо гараха. Эндэ гансашье хүбүүд бэшэ, мүн басагад нурадаг юм. Түбэд эмнэлгын дээдэ хургуулида Усть-Ордын округтоо, Тываһаа, Алтайн хизаарһаа, Хальмаг оронһоо ерээжэ, хүбүүд нурана.

Хаа хаанаһаа суглархан хубарагууд дүтэ танил боложо, нотаг бүхэндэй ажабайдал тухай найн мэдэдэг болон. Алтайн хизаарай хубарагууд нотагтаа

буддын шажан дахиад хэргээхэ хүсэлтэйшүүл Агада нурана. Эндэ нурагшадай олонхи саашадаа Монголд, Энэдхэг орондо нуралсааа үргэлжэлүүлхэ юм.

Мүнөө дээрээ тус дээдэ хургуулин хубарагууд юрын лэ оюутад мэтэ номоо үзэнэ, спортивна секциүүдтэ бэээ хорно, концерт нааданда бэлиг шадабарияа харуулна.

Булад Цыремпилов Дагба Найданов хоер нүхэдтэйгөө ерээжэ зун Алханы орой гараха, тэндэ баригдажа байхан дасанда заһабарилгын ажал хэхэ зорилготой. Энээнһээ гадуур Алханы алдарт газар дайдаар эмдэ орохо набша намаа суглуулха юм. Өөрын дурээр шэлээн үндэр уялгаа дүүргэхэ хүсэлтэй нотагтайгаа хүбүүдтэ саашанхи ажабайдалдан амжалта хүсээл даа.

Е.ЦЫБЕНОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Буряад оронһоо ошон хубарагууд Агын дасанай дэргэдэ.

Гэр бүлын альбомһоо.

Тункинская долина... Известна слава этой прекрасной, гордой красавицы. Каскад атласных волос прозрачных рек, весело журчащих, говорящих о чем-то своем, неприступные, величественные, уверенные в своей мощи цепи Саянских вершин, гущи лесов, хранящие таинственные безмолвие и горный воздух. И это далеко не все. И, не удивительно, что эта красавица из своих глубин во множестве выпускает своих детей - одаренных, обласканных этой красотой и дыханием горных гольцов.

... Воскресным ранним утром я отправилась в общежитие медицинского колледжа, чтобы встретиться с одной из дочерей Тункинской долины Натасей Зарбуевой. Заранее предвкушая долгожданную встречу, я мысленно нетерпеливо подгоняла трамвай, который, как назло, «полз» мучительно медленно. Наташа встретила внизу, на входе. Тонкое, овальное лицо отсвечивало нежной белизной. Карие, с желтой крапичкой глаза светились загорным блеском. Горячо поприветствовав друг друга, мы уселись на стульях, выставленных в ряд специально для посетителей. И я начала брать у нее интервью.

Наташа, расскажи, пожалуйста, о себе?

- Родилась в селе Далахай. В семье я самая младшая и единственная дочь, есть еще два брата. В настоящее время учусь в медколледже на 2 курсе. Стихами увлеклась в 18 лет.

- Я знала, что ты пишешь стихи. Какие мотивы побудили тебя взять в руки перо?

- В первую очередь, конечно, красота моей малой родины. Не получаешь спокойно созерцать эту красоту. Говорят, что Тункинская долина - вторая Швейцария. Но, думаю, что наша долина - единственная в своем роде и не может быть второй такой. Ведь каждый уголок земли неповторим и своеобразен по-своему. Можно сказать, что мое божество, моя Муза - это моя первая любовь.

Случайная встреча, случайный взгляд, И звезды в этот вечер для нас одних горят. Одни мы во вселенной вдвоем стоим в ночи Горим огнем нетленным, два пламени свечи. Впервые в этот вечер для нас поет река Как не случайно это: и вечер, и твой взгляд.

Я рада, что тебя повстречала, Я помню, как любила и ждала. Как письма все твои читала, Как тосковала без тебя. Я знаю, для тебя жила я, И для тебя сейчас пишу стихи. И существует лишь одна награда: Твои слова и клятвы мне в любви...

- Выходит, что главная тема твоих стихотворений ее Величество Любовь? - Да, в основном. И связанные с ней одиночество, тоска...

- Например?

- Опять дожди, опять ты уезжаешь.

И снова... я совсем одна... и так далее. Еще строки:

Я печаль, я тоска, я сама пустота, Без тебя увядает моя красота, Так хочу полететь, только нету крыла, Только мерзнет душа без тебя, без тепла...

А вот еще: Так далеко сейчас моя печаль И про погоду, и про снег, Что темной ночью навещают. А я все иду, грущу, надеюсь, Хоть строчку краткую черкни.

Погасли за окном огни. Слезинки по окну текли. А за окном сидела я, Встречая вечер без тебя...

- Что главное в Любви? - Взаимопонимание, доверие, отношения без лжи и обмана.

- Какой по-твоему, должна быть влюбленная девушка?

Каждый человек индивидуален. Но ради истинной, настоящей любви могла бы девушка:

Пойду к тебе, отринув все заслоны Через года, и через холод зим.

К тебе, любимый, через расстояния, Смогу пройти и потоп, и пламя,

И острые комочки жгучих льдов... - Но тем не менее: Пусть в горле комок, и слезы в глазах,

Я знаю одно, что плакать нельзя, Я знаю, нельзя быть несчастной сейчас

Улыбка и смех - вот спасенье для нас. Мне остается только поблагодарить тебя за то, что на свете есть такие люди, которые преклоняют колени перед ее Величеством Любовью.

- Спасибо!

Наталья МАДЬЕВА, студентка V курса ФБФ БГУ.

Фото Гомбо САМБЯЛОВА.

ШҮЛЭГ, ДУУГАА САМАРЯТУУЛАН БАЙГ ЛЭ!

Түнхэнэй аймагай Харбяангууд нотагай дуунда хургуулида буряад фольклорой «Самарьян» гэжэ хүүгэдэй кружок биш юм. Тэрэ кружогой хүтэлбэрилэгшөөр буряад хэлэн болон литературын багша Екатерина Базыровна Зайганова ажаллана. «Самарьян» кружогой байгуулагданаар арба гаран жэл болобо. Энэ хугасаа соо олон хүбүүд, басагад гуурһаа туршана.

Ухибүүд өдөдөө шүлэгүүдые зохионо, урданай арад зоной зохионон дуунуудые, түүхэ домогуудые, онтохон болон ёохорнуудые суглуулжа бэлээн байна.

Хургуулида нурахадашье, дүүргэлэйнгээ хүүлээршье кружогой гэшүүг гуурһаа

орхигдоггүй. Олонхил Буряагай Гүрэнэй университет дүүргэжэ, түрэнэй нотагайнгээ хургуулида багшалаг. Эндэ Майя Ендолова, Жаргал Байминов, Биталий Ошоров, Галина Аюшеева гэгшэдые нэрлэхээр.

Екатерина Базыровна «Самарьян» кружогой гэшүүдээр Харбяангуудай зоной уг усагуурай долоон үеын түүхэ, урданай зэр зэмсэг, тоног суглуулжа, хургуулида музей нээхэн байна.

Танай анхаралда «Самарьян» кружогой эдир ураг зохиолшодой туршалгануудые дурадханабди. Эдир бэлгитэй гурһанууд хурса, шүлэгүүдые самарьян боложо байг лэ!

Зоригто САДАЕВ.

НЮТАГНИ
Дууша хүнэй сэдхэлдэ
Дуун ходоодо эдэлэг!
Дуратай баган Нугая
Дуулан, магтан ябая.
Баян хүнэй сэдхэлдэ
Бадаран байхан нутагтам
Байг лэ ходоодоу наран.
Гаяя ГОМБОЕВА.

ХАРБЯАНГУУД
Уужам найхан
Харбяангуудни
Үргэн талаар баян
Үндэр гоё хадануудни
Угтан байнал нараая.
Харбяангууд түргэн уһамнай
Харьялан гоёор урдана.
Хаанашье ошоод ябахадан,
Харбяангууд голни
ханагдахал.
Виталина МАЛАНОВА.

ШАРМАГ АРШААН
Амгатай, эмтэй
аршаанһаань,
Арбаад хоногто хүртөөб.
Амилааб сээжэ дүүрэн,
Амарааб зүрхэ сэдхэлээрээ.
Зосоомни найн болоо,
Золтой ябанаб мүнөө.
Саяна САГАНОВА.

ЗУНАЙ ҮГЛӨӨГҮҮР
Наран хая гаража,
Наартай шангаар шарана
Үглөөнэй тахья хашхаржа,
Айл бүхэниие нэрээнэ.

Набша сээгүүд задаржа,
найхан үнэроор анхилна.
Дууша шубууд нараая
Дуулан, наадан угтана.
Халуун болохоно урид
Хонишод хонидоо бэлшээнэ.
Малшад малаа суглуулжа,
Бэлшээр тээшэн тууна.
Женя ШОЙДОКОВА.

ТҮҮХЫН ХОЛОНХОО ЭХИТЭЙ
Түрэл минии Харбяангууд
Түүхын холоһоо эхитэй юм.
нойно, онхон яһатан
нубарилдан эндэ ерээ нэн.
Таатай энэ талмайе
Тааруу гэжэ хэлсэжэ,
Тарган газарыень эзэлжэ,
Табан хушуу удхоо нэн.
Хоёр ябанан бэһээнэ
Хорин сэлээн үдэжэ,
Хойто урда хадая
Түшэн түбхинэжэ эхилээ
нэн.
Оксана ЛОПСОНОВА.

ХАБАР
Хатан хабар ерээб,
Хүбэн саһан хайлажа,
Хурдан горход шааяна.
Хүхэ-шара ургынууд
Хүбхэгэр дэлхэйе гоёобо.
Халуун наран шаража,
Хүндэ саһан хүнжэлтэй
Хүйтэн дэлхэйе гэдхэбэ.
Хангай баян
Харбяангуудтам
Хада уула ногоорбо.

Хамаг уужам таламнай
Хүхэрэн ногоороол
хабартаа,
Хүндэтэ манай малшад
Хашараг малаа туугаад,
Үргэн баян бэлшээритэй
Үргэдэйн зуһаланда
мордобо.
Аажам найхан тоонтынгоо
Алдар сольень алдангүй,
Аба эжынгээ хургаалье
Ашанартаа дамжуулхаб
Саша САГАНОВ.

МОЙНОН
Гэрэймнай хойно, сонхо доро
Бамбагар мойһон ургадаг.
Хабартаа сагааран
сэсгэлээд,
Хоншуухан үнэроор
анхилдаг.
Зундаа бидэ олоороо
нүүдэртэнэ орожо
нааданабди.
Урихан дуугаа дуулжа,
Ехэл гоёор амарнабди.
Алтан намарай ерэхэдэ,
Амгатай мойһоо түүнэбди.
Үдхэн варени хэжэ,
Ухибүүд бултандаа
эдихэбди.
Үбэлэй хүйтэндэ
мойһонойнгоо
Боржойгоод байхадань,
хайрланаб,
Барижа, дулаасуулжа
шадахагүйдөө
Досоом урмагүй болонол
даа.
Сырен БАЛДАНОВ.

Слово о спортивном деятеле, управленце

В прошлом году во время турнира памяти Юрия Гомбоева, я со своими воспитанниками заехал в гости к своему другу Анатолию Михайловичу Цаганову.

До сих пор мои ученики находятся под ярким впечатлением спортивного архива Цаганова. В альбомах тысячи фотографий собраны строго по определенной теме.

Спартакиады медиков, учителей, чабанов, малых сел, сельхозспециалистов Джидинского района, регулярно проводимые их главным организатором - председателем районного спорткомитета Анатолием Цагановым. В отдельных альбомах зафиксированы многие другие соревнования и турниры. Помоему ни у кого в республике нет такого подробного и обширного фотоархива, отражающего спортивную, физкультурную, массово-оздоровительную жизнь своих земляков. Историк по образованию, спортивный деятель по призванию Анатолий Цаганов не на словах, а на деле осуществляет в повседневной практике идеи здорового образа жизни населения.

В молодые годы, он в родном Верхнем Ичетуе занимался вольной борьбой. На юношеских турнирах входил в призы районных и республиканских соревнований. Повзрослев, несколько раз становился чемпионом районных сурхарбанов по бурятской борьбе.

Тяжелая болезнь не

позволила ему активно заниматься любимым видом спорта. Зато в лице Анатолия Цаганова его родина - Джидинская долина приобрела великолепного спортивного организатора.

В том же, родном Верхнем Ичетуе и началась его спортивная деятельность. Преподаватель - историк в свободное время тренировал местную детвору. Его первый спортивный учитель Василий Енхоевич Гармаев во всем поддерживал своего ученика. Так совместными усилиями они вывели на спортивную орбиту юных дарований: Юрия Гомбоева, Виктора Абушева, которые не зря обучались в новосибирской школе-интернате. Будучи одним из комсомольских лидеров Джидинского района Анатолий Цаганов помогал преподавателям физкультуры, инструкторам по спорту из колхозов и совхозов, предприятий и организаций проводить на местах физкультурно-массовую работу. Он активно сотрудничал с Николаем Гомбоевым. Они укрепили яркий имидж Джидинских спортсменов.

В годы его правления спортом, а это не много, не мало пятнадцать лет, в Джидинском районе только ленивый не

всем Сибирском регионе. Его хорошо знают в Улан-Удэ, а также спортсмены Саха-Якутии (там работает один из учеников

ЭНТУЗИАСТ

занимался в спортивных секциях, функционировавших тогда во всех больших и малых селах. Он ежегодно организовывал всевозможные отраслевые спартакиады, турниры по самым разным видам спорта, начиная от дворового уровня до международных форумов.

Джидинцы всегда входят в число призеров командного первенства республиканских сурхарбанов.

Доброго, высоко порядочного человека Анатолия Цаганова уважают и стар, и млад. Почти тридцать лет работал в родном Джидинском районе, Анатолий Михайлович завоевал авторитет не только у своих земляков, но и в Бурятии, и во

Анатолия Михайловича Владимир Мононов), Тувы, Красноярского и Хабаровского краев, Читинской и Иркутской областей.

Он налаживал международные связи с румынским спортивным клубом «Николина», болгарским спортклубом «Берас». Часто с Джидинскими борцами выезжал в Китай, Польшу. Цаган-дарга является популярным человеком в спортивных кругах Монголии. Его друг Чойжамц, председатель соседнего Селегинского спорткомитета высоко ценит деловые профессиональные и человеческие качества своего молодого коллеги. Волейбол, футбол, баскетбол, настольный теннис, легкая атлетика, стрельба из лука, шахматы,

борьба - это далеко не полный перечень спортивных увлечений Джидинцев.

В 1986 году республиканский спорткомитет доверил Анатолию Цаганову провести первые республиканские сельские спортивные Игры.

В короткий срок, при участии Анатолия Михайловича, в Петропавловке были построены и отремонтированы спортивный комплекс, стадион, спортивные сооружения и различные спортплощадки в селах и деревнях. Сложнейший спортивный форум сельских спортсменов Бурятии, где встречались представители многих видов спорта, прошел на высочайшем уровне. Так с легкой руки Цаганова и его единомышленников самым популярным спортивным состязанием в сельской местности Бурятии стали летние спортивные Игры. Он оправдал доверие Госкомспорта республики.

Несмотря на огромную профессиональную занятость Анатолий Михайлович регулярно находил время для тренировок. Он сыграл решающую роль в спортивной судьбе юных борцов Джиды, членов сборных команд РСФСР и СССР, мастеров спорта Лубсана Айсыева, Сергея Пашинского, Сергея Федосеева.

Учитывая высокие организаторские способности и авторитет Цаганова у населения в 1992 году глава Джидинского района Михаил Александрович Снасов пригласил Анатолия Михайловича на должность заместителя главы районной администрации. Вот уже более семи лет работает Цаганов на этой должности, решая самые сложные жизненные вопросы, помогает им обрести уверенность в трудное рыночное время.

Валерий СЫДЕЕВ.

Агуу Илалтын 55

жэлэй ойдо

Зоригтой сэрэгшэ

Энэ дайнай хүшэр хүндэ саг арад зоной ханаа сэдхэхэдэ бүхөөр хадуугдаа. Жэл ошохо бүри дайнда хабаадаһан баатар сэрэгшэд үсөөн үлэнэ. Тиймэһээ тэдэнэй дабаһан наһанай зам, бүтээһэн хэрэгүүд үнэтэй сэнтэй гэршэлгэнь боложо үгэнэ.

Раднаев Бальжинима Гылыкович 1927 ондо Сэлэнгын аймагай Енхор тосхондо түрэхэн юм. Долоон наһатайдаа Енхорой эхин хургуули, удаань Сэлэнгэ тосхондой дунда хургуули дүүргээ. 1943 ондо сэрэгтэ абтажа, ротын старшинагаар авиационно полкдо 23520-дохи сэрэгэй частда алба хээ.

Дайнай ветеран Бальжинима Гылыковичэй хөөрөөһөөр, энэ унар хадаа 1945 оной һүүл багаар болоһон юм. Ашаанай арбан хоёр машина дээрэ снарягуудые тээжэ, самолёдуудта абаашажа үгэхэ ёһотой байгаа. Ехэ бүрэлгэн, бороотой, хүйтэн үдэр дайралдажа, харгыдаа хоёр машинань шабарта нуушаба. Нэгэ машинаная шабарнаа гаргатарынь, удаан саг үнгэрөө. Тийгэжэ нүгөөдынь орхихо баатай болобо. Оройхон болоходо, хэрэгтэй газартаа хүрэхэ өрмөсээрнь, командирын старшина Раднаевта һөөргөө бусажа, орхихон машинаная асархынь захирба. Үдэр соо хэдэ эсэһэн байгааһы наа, олоной хэрэгэй түлөө баатаршалга гаргажа, «Шэн зоригтой түлөө» медалээр шагнагдаа һэн.

Үшөө Бальжинима Гылыкович Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын дайнай 2-дохи шатын ордендо, «Японие илаһанай түлөө» ба бусад медальнуудта хүртэһэн. Дайнай һүүлдээр олон жэл соо манай колхозой түрүүлэгшээр ажаллаа.

Сэсэг ГАЛДАНОВА.

Сэлэнгын аймаг.

Мартын 27-до Театрай уласхоорондын үдэр Үнгэргэгдэбэ

«ХЭБЭД НОМХОН ХЭЖЭНГЭ»

Иимэ хайхан нэрэтэй номойнгоо (1996 ондо хэблэгдээ) презентациин үдэшые Х.Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын артист, Буряад Республикын арадай артист, Россин Уран зохёолшодой холбооной гэгшүүн Чингис Цыренович Гурьев Улаан-Үдэ хотын 19-дэхи хургуулида ехэ һонирхолтойгоор тээмэндэ үнгэргэжэ, хурагшадай, багшанарай болон айлшадай халуун анхарал татаба.

Үндэр хэмжээндэ эмхидхэгдэһэн энэ уулзалгада тус хургуулийн директор, «Жэлэй эрхим директор» гэнэн Бүхэроссин, мүн «Дүхэриг» газетымнай конкурсуудай лауреат В.И.Хамуев, буряад хэлэнэй бэлигтэй багша, баһал «Дүхэригэймнай» конкурсун лауреат, «Үнэнэймнай» эдэбхитэй бэлэгшэ Р.Г.Дашисевагай хүсэл оролдолго ехэ байгаа гэжэ тэмдэглэжээр.

Тус хургуулийн багшанарай заадаг үхибүүдын уран гоёор шүлэг, дуунуудаа гүйсэдхэбэ. Тамир Хамаганов, Булат Дамдинов, Жаргалма Дашеева, Дарима Цыденова бэлигээ гэршэлбэ.

Буряад хэлэ, литературын уран гоёор шэмэглэгдэһэн кабинет соо үнгэргэгдэһэн уулзалга дээрэ хайхан үнэрл үгэнүүдээ Хэжэнгын аймагай захиргаанай гулваагай орлогшо С.Ц.Бадмаева, Хэжэнгын ахмад врач В.П.Базарон, Монголой айлшад Цырендолгор, Сэсэг, Шэнэхэнэй (Хитад) Б.Сэрсэгма, түрэл Хөөрхэ нотатнаа ерэхэн нагасань Б.Г.Дугаржапов гэгшэд талаан бэлигтэй артист, поэт, дуунай үгэ зохёогшо Чингис Цыреновичтэ, хани нүхэршын болохо хүгжэмэй

колледжын багша, республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ Саяна Добчиновнада, нэрыень нэрлүүлжэ ябаһан Цырен хубүүндэнэ (энэл хургуулийн хурагша) зориулаа.

Хэжэнгэ тоонтотой, Буряад Республикын габыята артист Тогмит Ташаев, булганда мэдээжэ композитор Владлен Пантасев энэ үдэшые уран дуунуудаараа шэмэглэбэ. Илангаяа энэ кабинеттэй зүүн ханада зураатай хуһануудай

дэргэдэ «Хуһан» гэнэн олоцой дуратай дууниинь (В.Д.Пантасевтай суг бэшэһэн) ехэ гоёор эдэлжэ, мэдэхэ зоп булта дэмжэн дууладдаба.

... Дуулим үдэшөөр нютагтаа Дуугаа дуулан ябахыдаа, Дунхан сагаан хуһаная Дүүхэн шэнгээр тэбэригшэб.

Хүгжэмэй колледжын оюутад буряад монгол арадай инструментүүд дээрэ хүүгэдэй дуунуудынь ехэ зохидоор

дэмжээ. Энэ уулзалгые Россин соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ, Буряад Республикын арадай артист Владимир (Гүнзэг-Норбо) Гунзынов, тийхэдэ тус хургуулийн буряад хэлэнэй багша, баһал хайханар дууладаг Людмила Шарланова гэгшэд шадамар бэрхээр хүтэлбэрилбэ.

Энэ үдэшэ дээрэ энэрхи хайхан эжы, тоонто шотаг, гоё байгааали, Жаран хашарай субарга тухай хайхан шүлэг, дуунуудаа арадай артист, поэт энэ үдэшэ бэлэглэбэ.

Бэлигма ОРБОДОВА. ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Буряад Республикын арадай артист В.Ц.Гунзынов Буряад Республикын арадай артист, поэт Ч.Ц.Гуруевта хадаг сагаан эдэзтэйгээр барюулна; ажалай ветеран Б.Г.Дугаржапов, Ч.Ц.Гуруев, Хэжэнгын аймагай захиргаанай гулваагай орлогшо С.Ц.Бадмаева.

Аркагий БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

шэрдэг бүрихэ, онгосо, тала дархалха, модон хүүргэ бариха, шуһа ханаха, төөшхэ, хурьһэ зөөлэрүүлхэ, газар хахлаха, наһа барагшыне хүдөөлхэ, хүниие тулаха, мал үүсэлхэ, эблэрхэ, ном оршуулаха мэтын үйлэнүүд хорюулгай.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа наа, эрлэгшэй ушарха.

Гарагай 4-дэ шэнын 1 (апрелин 5).

Гарагай 2-то хуушанай 29 (апрелин 3).

Сагааншап туулай, 7 улаан мэнгын, хийдэ һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, Наранда, һарада зальбарха, тэнгэри, лусууд тахиха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, тантрын тарнипуудые уншаха, эм найруулха, түрэлхидэй хоорондо холбоо бэхжүүлхэ, аршаанаар бэеэ ариуудаха, уранай ажал эрхилхэ, буян үйлэдэхэ, хани нүхэдэй аша туһада түшэхэ, гэрэй һуури табиha, дасан (дуган), субарга арамнайлаха, помой үгэлгэ үгэхэ, газашань эд үгэхэ, эд хуриаха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, дайсагшине номгоруулаха, ада шүдхэр, тэдэнэй муу муухай аашыне дараха мэтын үйлэнүүдтэ һагч. Гэбшье хадаг табиha, бэри буулгаха, хурим түрэ хэхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, худалдаа наймаа, андалдаа хэхэ, замда гараха, шэцэ хубсаһа үмдэхэ, хубсаһа эсхэхэ, шулуу шорой хүдэлгэхэ, таигариг үргэхэ, суглаа зарлаха, тээрмэ бүрихэ, балин гаргаха, улай гаргаха, өөхэ, тоһо хайлуулаха, мяха шараха мэтын үйлэнүүдтэ муу.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа наа, хүнэй зайлажа төөрхөхэ.

Гарагай 3-да хуушанай 30 (апрелин 4). Дүйсэн үдэр.

Хара луу, 6 сагаан мэнгын, гада һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, зальбарха, бурхан, сахюуса, лусууд, тэнгэри тахиха, хэшэг уриха, нүгэлөө наманшалха, буян үйлэдэхэ, үйшэ аргалха, нүүхэ, эм найруулаха, юумэ худалдаха, худалдаха абаха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, дайсагшине болон ада шүдхэр дараха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Харин юумэ бузарлаха, хүниие үзэн ядаха, хадаг табиha, бэри буулгаха, хурим түрэ хэхэ, далага абаха,

Гарагай 5-да шэнын 2 (апрелин 6).

Хүхэ мори, 4 ногоон мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, үргэл үргэхэ, зальбарха, лусууд тахиха, эм найруулаха, шуһа ханаха, төөнэхэ, үгэлгэ үгэхэ, хэлэ ама намдааха, арга эб олохо, зарга шийдхэхэ, номнол хэхэ, тэрэниие шагнаха, далага абаха, хубсаһа эсхэхэ, үзэгтэ һураха, бурханай ном уншаха, замда

ушшуулжа, эльбэ дараха, ехэ хүниие бараалхаха, буян үйлэдэхэ, лусуудта үргэл үргэхэ, уһан балин (чавдор), лусуудай балин (лудор) гаргаха, эм залаха, хараал дараха, гал мандал хэхэ, ажалшаниие хүлгэхэ, шэмэг зүүдхэл зүүхэ мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр худаг малтаха, нүүхэ, үрлэ тариха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, лүн, санаар абаха, тушаал эзлэхэ, шуһа ханаха, төөнэхэ, дарсаг

арамнайлаха, далага абаха, наһа утадхалгын ном ушшуулха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Харин эд, мал хүндэ үгэхэ, замда ябаха, бэри буулгаха, хадаг табиha, хурим түрэ хэхэ, хоорондоо хэрэлдэхэ, дайсалдаха, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, хубсаһа эсхэхэ, оёхо, тэрэнэ шэмэглэхэ мэтын үйлэнүүдые тэбшэхээр.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа наа, бэвин юрэнхы тамир һайжарха.

Гарагай 1-дэ шэнын 5 (апрелин 9).

Улаагшан тахья, 1 сагаан мэнгын, хада уулада һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, лусууд, тэнгэри тахиха, лүн абаха, ваджрын, нурьын харюулга хэхэ, эм найруулаха, модо һуулгаха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлүүдые арамнайлаха, номнол хэхэ, замда гараха, ушшуулха, далага абаха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр гэрһээ хэрэглэл гаргажа, хүндэ үгэхэ, шуһа ханаха, төөнэхэ, гэрэй һуури табиha, малгай, хубсаһа эсхэхэ, хоорондоо хэрэлдэхэ, дайсад болохо, суглаа зарлаха, гуйраншадта юумэ харбайха, ехэ хэрэг эхилхэ мэтын үйлэнүүдые тэбшэхэй.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа наа, эд зөөри арьбажаха, мал үдэхэ.

АЖАГЛАЛТА: Хабарай һуу сагаан луу хара 5 хүхэ мэнгэстэй, хада уулада һуудалтай байна. Хүнэй ажалда, амгаралда тугалдуулан харабал, хулгана, бишэн жэлтэнгэ бараг. Харин нохой жэлтэнгэ муушаг нүлөөтэй байжа болохо. Хүнэй бэвин байдалыне харабал, шэнын 1-һээ 12 хүртэлэр урдахи харатайгаа адлирхуу. Зүгөөр шэнын 13-һаа хуушанай 30 болотор үдэрнүүдтэ гэмлүнэй һудал нэбтэрэн гүйжэ, лугшалтань богони, зөөлөн болодог тула эльгэнэй ажал хямаржа үбшэхэ ушар олон болодог. Тиймэхээ эгээ, ундаа зүбөөр тааруулаха, элдэб шанга эм уухые, архи гарһа ехээр хэрэглэхые хорёо наа, ехэл зохиг байха.

Һарын иштэ үрые гаргабал, тарья талхан, будаа хоморхой, олон түмэнэй сэгхэл амгалан бэйшэ байханаа гадна хулгай дээрмэ, гэмтэ ябадал олошорхо шоуртай. Энэ һарын 19-гэ (апрелин 22) бороо ороо наа, хамаг амитагда амгалан болохо. Мун урдахи үдэршын һалхин буужа, бороо ороо наа, тарьян элбэг болохо шоуртай гэжэ.

XVII ЖАРАНАЙ САГААН ТҮМЭР ЛУУ ЖЭЛ

ХАБАРАЙ ДУНДА ШАРАГШАН ТУУЛАЙ, ХАБАРАЙ НҮҮЛ САГААН ЛУУ НАРАНУУД

Буряад литэ	29	30	1	2	3	4	5
Европын литэ	3	4	5	6	7	8	9
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабба Лара понед.	Мягмар Марс вторник	Лагба Меркури среда	Лүрдэ Юпитер четверг	Баасан Солдон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	сагааншап туулай	хара луу	харагшан могой	хүхэ мори	хүхэгшэн хонин	улаан бишэн	улаагшан тахья
Мэнгэ	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан
Һуудал	хиц	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула

Харагшан могой, 5 шара мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр. Ехэ хара үдэр. Иимэ үдэр алибаа һайн хэрэг үйлэдэхэ болохогүй. Илангаяа замда гараха, номнол шагнаха, шэцэ хубсаһа үмдэхэ, оёхо, эсхэхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, бурханда мүргэхэ, үргэл үргэхэ, шэрдэг бүрихэ, модо отолхо, эм найруулха, найрамай уһа тогтоохо, гэрһээ хэрэглэл гаргаха, гүрэм уншуулха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, ноёной ордондо хэрүүл үүсхэхэ, далага абаха, засагаа хэрэглэн, хүниие баһаха, гэрэй һуури табиha, бэеэ угааха, шулуу шорой хүдэлгэхэ, газар малтаха, хурим түрэ хэхэ мэтын үйлэнүүд огто хорюулгай.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа наа, наһан богони болохо.

гараха, дасан (дуган), бурхан арамнайлаха, аргаламжада орохо, хуули тунхаглаха, сүүдэй шийдхэбэри гаргаха, эһээбэри табиha, модо отолхо, агнаха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэ зуура сангарил хураха, маани сахиха, бэри буулгаха, нүүхэ, суглаа зарлаха, шэрдэг бүрихэ, хэрэлдэхэ, дайсалдаха, мори худалдаха, худалдажа абаха, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, мори уридааха, үхибүү хүдэ оруулха, бага хүүгэдые гэрһээ хооло эльгэхэ, хубүүдые сэрэгтэ үдэшэхэ, бэлбээн эхэнэрэй гэртэ орохо, үһээ угааха мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа наа, хэрүүл шууян, тэмсэл болохо.

Гарагай 6-да шэнын 3 (апрелин 7).

Хүхэгшэн хонин, 3 хүхэ мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр. Сахиуса тахиха, гүрэм

үлгэхэ, хүниие аргалжа эхилхэ, дасанай (дуганай) һуури табиha, газар малтаха, абаһанаа бусааха, модо сабшаха, хюрөөдэхэ, тэнгэри тахиха, шулуу шорой хүдэлгэхэ, улай гаргаха мэтын үйлэнүүд сээртэй.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа наа, эд зөөри арьбажаха, мал үдэхэ.

Гарагай 7-до шэнын 4 (апрелин 8).

Улаан бишэн, 2 хара мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, сахюуса, лусууд тахиха, ада шүдхэр зайлуулаха, хараал сараха, абаһанаа бусааха, түмэрөөр уранай зүйл бүтээхэ, модо һуулгаха, үрлэ тариха, дарсаг үлгэхэ, бүжэглэхэ, найрлаха, худалдаа наймаа хэхэ, зохсол бэшэхэ, тарьянай газар һунгажа абаха, дасан (дуган), субарга, бурхан, ном бүтээхэ, тэдэниие

БАЙГАЛ ДАЛАЙ - БОДЕНЗЕЕ, НУУРАЙ ЭРБЕДЭ

Байгша оной эхиндэ, январь һарада, Байгал далай Байгаали хамгаалагшадай Бүхэгерманиин үдэрнүүдэй гол анхаралдые татаба.

Тус хэмжээ абуулгын түсбөөр Бодензее гэжэ алдарту нуурай эрьедэ оршодог Радольфцель хотодо үнгэрэн конференциин һүүлшын үдэр Байгаалиин Бүхэдэлхэйн жаса «Амиды нуурнууд» гэвэн проектээ зоной үзэмжэдэ табиба. Харин Байгал далай «нуурнуудай нүхэсэлэй» эгээл хадуужа абамаар нуурын болоһон байна.

Нёдондо жэлэй май һарада Байгал далай Байгаалиин Бүхэдэлхэйн жасын гэшүүнээр абтаһан юм. Тус жасын спонсорнууд гэбэл, бүхы дэлхэйдэ суурхадаг «Людфганза», «Компак», «Унилевер», «Мерседес-Бенц», «Даймлер-Крайслер» гэвэн фирмэнүүд болоно. Алдарту немец эрдэмтэ биолог, орнитолог, эколог профессор Герхард Тильке жасын хүндтэй президентээр һунгалдаа лэн. Байгаали хамгаалдаг ниитын тус жаса энэ богони хугасаа соо «Амиды нуурнууд» гэвэн проектн хэмжээн соо Монолейк (США, Калифорни), Лагун Ла Нава (Испани) нууринуудта хүнэй үзүүддэг нүлөө тош бага болгохо талаар экологическа акцинуудые ниитын болон гүрэнэй эмхинүүдэй хабаадалгатайгаар, мун уласхоорондын конференцинуудые правительственна бэшэ эмхинүүдэй хабаадалгатайгаар үнгэргөө.

Байгаалиин Бүхэдэлхэйн жасын проектүүдтэ хабаадаха дуратайшуул мүнөө захаһаа олон.

«Байгал далай - байгаалиин онсо шухаг зэндэмэни» гэвэн элдхэллые немец хэлэн дээрэ нэгэ часай туршада Байгалай мэдээсэлэй «Грань» гэвэн түбэй директор, педагогикын эрдэмэй кандидат Н.Ж.Дагбаева хэжэ, конференцидэ хабаадаһан Германиин байгаали хамгаалгын эмхинүүдэй 600-гаад эдэбхитэдэй дунда онсо ехэ һонирхол, суг хамта хүдэлхэ хүсэл һанал үүсхэхэ.

Байгаали хамгаалагшадай үдэрнүүдые Германиин экологическа эгээл томо эмхинүүд болохо НАБУ, БУНД гэдэгүүд эмхидхэнэ байна.

Конференциһээ гадна Бодензее нуур шадар хоёр хуралдаан, байгаалиин, соёлой оршонтой, сүлөө сагые, экологическа нуралсалые эмхидхэлгэтэй танилсаха зорилготой дүрбэн экскурси болоо.

Бодензее шадархи район оршон тойронхи байгаалие зүбөөр, залан шууд хамгаалха талаар Европодохи түб

газарнуудай нэгэн болонхой. Гэбшье манай танилсажа хөөрлэдхэн фермер Михель Лур, БУНД-ын Кель хотын нотагай ангийн хүгэлбэрилэгшэ доктор Шугерли гүрэнэй зүгһөө болоод, мүнөө засагта ороод байһан Германиин Социал-демократическа партиин «ногоонтонхой» партиин зүгһөө байгаали хамгаалха хэрэгтэ хүсэд анхарал хандуулагданагүй, муртэй юумэн бээлүүлэгдэнгүй гэжэ шүүмжэлнэ. Теэд үнэн дээрээ тэндэхи зон энэ талаар дах хэтэрүү эриатэ табина гэжэ һанагдана. Юрэдөө, манай оронтой жэсээлхээр бэшэ юм бэээ даа.

Байгал далай - Байгаалиин бүхэдэлхэйн жасын гэшүүн

Бидэнэй жэжэ, шухала бэшэ гэжэ һанамаар олохон зүйлүүдые анхаралтайгаар хаража үзэхэдэ, тэндэхи зоний экологическа мэдэрэлэй хэр батаһаниинь элээрэдхинэ. Жэшээнь, Бодензее нуурай эрье шадар хара мянган уһанай шубууд тамарла. Ута хүзүүтэй сагаан хун шубууд хүнэй гарһаа хашалгүй эдээлжэ байха юм байна. Баруун Европын тэгэндэхи энэ нуурай уһаниинь сэбэр тунгалаг, эрье дээгүүр бог шорой, үлөөдхэ хаядаһан нюдэндэ огто торолдоногүй. Хаа хаанагүй ажаруудалай хөг суглуулаха амһартанууд табятай. Эдэ бүгэдэ амитад тухай хүнэй али зэргэ анхардагые элитээр харуулна.

Бодензее дүрбэн һалаа нужааг боложо хубаарна. Райхенау арал агрооазис болгодонхой. Хүдөө ажахын продукция үмсэдөө эрхилдэг зон эндэхи зөөлөн уларилда яблочкин, виноградай, грушын горитой ургаса абана. Ороһото ургамалнууд багашагаар ургуулагдадаг аад, тарьяланшуудын түгэс һайнаар эдүүрилэгдэнхэй. Хонин хүргүүд, моришые хаа-яа дайралдана.

Бодензее нуурай гурбан томо аралнуудай нэгэниинь «Майнау» гэвэн байгаалиин парк болгодонхой. 45 гектар талмайтай арал, нэгэ талаһаа, ашаг олзо үгэдэг ажахын объект, нүгөө талаһаа, энэрхы сэдхэлэй, экологическа зориолонуудые шийдхэдэг байгаалиин заповедник болоно. «Майнау Гмбх» АО тусхай менеджмент-системэ нэбтэрүүлхэний түлөө Европын

Холбоонһоо шагналай тэмдэгтэй. Тус эмхи арал дээрэ эрхилгэдэг экологическа ажал абуулгын түлөө түгэс харюусалга өөр дээрээ дааж абанхай. Экотуризмын талаар гансагые Германида бэшэ, харин бүхы Европ соо томо гэжэ тоологдодог тус фирмэдэ 450 хүн хүдэлнэ.

«Майнау» паркын мэдээсэлэй түбтэ хэрэгтэй хамаг мэдээсэлүүдые абажа болохо. «Ногоон телефоний» албан бии. Тийхэдэ Пальмануудай байшан, Эрбээхэйнүүдэй байшан, оранжерей, дендрарий, сээсэрлэй байшан, медиацентр гэхэ мэтэнүүдээр яһаһан хүн гэндэхи нотагай, мун ондоо түбинүүдэйшые ургамал, амитадтай, жэшэнь, дэлхэйн булан хизаар бүхэнэй элдэб үнгын эрбээхэйнүүдтэй танилсаха аргатай. Биледүүдынь тиймэ үнэтэй бэшэ.

Правительственна бэшэ эмхинүүдтэ байгаали хамгаалгын хүдэлмэри эрхилхэ бүхэли участогууд үгтэнхэй. Радольфцель хотын захада оршодог эрье шадарай «Метгнау» гэвэн участогые байгаалиин заповедник гэжэ нэрлэмээр. НАБУ гэвэн эмхин эдэбхитэд эндэхи ямаршые юумэндэ хэрэггүйгөөр гар хүрэхгүй гэжэ оролдодог. Наһаа хүсэжэ унашаһан модонуудышые хүдэлгэдэггүй. Юундэб гэхэдэ, хорхой шумуул, шубуу шонхорой амидардаг байгаалиин оршониие һэндээжэ болохогүй гэжэ зүбөөр тоолоно бшуу. Хэдэн зуугаад түрэлэй шубуудай, тэрэ тоодо үбэдөө Сибирьһээ пийдэжэ ердэг шубуудай дуунууд эндэ соностодог.

Юрэ, иимэрхүү экологическа объектнуудые ехэ инвестицинуудгүйгөөршые байгуулхаар гэвэн һанал түрэнэ. Хэшээл оролдолго болон гүрэнэй туһаламжада түшгэлдэг эдэбхитэдшые хэрэгтэй даа.

Байгалай түлөө Германида һанаагаа зобоно. Бүхы үндэһэнэй телевиденээр харуулагдаһан Клаус Беднарцын «Байгалай балада» гэвэн гурбадахи фильм тухай олон хөөрлэдөөнүүд гарана. Тэрээн соогоо автор өөһэдынгөө героинуудта (гол түлэб Эрхүүтэй талын) дахин бусана. Эды хүндэ байдалтай зониие Беднарц хайрлана.

Теэд Германидахи һайн һаналтай хүнүүдтэ иимэ туйлай баян нуурай эрьедэ бэе махабадтайгаа амиды үлэхэ асуудалые юундэ шийдхэжэ ядашаһан тухай ойлгуулхань тон хүшэр.

Эрдэм ДАГБАЕВ.

**Хайрата эжы, эгшэ
Мэдргма Мижитовна Баяровае**
Түрэн үгээр үнэн зүрхэнөө
амаршалааг,
Гэр бүлэгөө наһанай үнэн хани Танаа,
Налгай зайтай энхэргэн эгшэ Танаа,
Нам заабаритай хугиэн эжы Танаа,
Наһанай түшэг болоһон Танаа

Үнгэтэ дэлхэйдэ түрэн
үгээр үнэн зүрхэнөө
Ажабайдалгатнай алы бүгэдын
аймаршалаа,
Азатай жаргалтай ажаһууһыетнай
найханые хүсэе,
үрээе.

**Самбу, Саяна, Булат, Цыпелма,
Зоригто, Димиг, Лена, Цыренбутиг.**

**Хүндэтэ
Валерий Андреевич!**
Танаа 50 наһанайтай
ойн баяраар үнэн зүрхэнөө
амаршалааг, бүгэдын найн
найханые хүсэһэбди. Гэр
бүлэгөө амгалан тайбан,
элүүр эхэ, ута наһатай,
угаан жаргалтай
ажаһуугым гэжэ
үрэнэбди.

**Габатан,
Дамбатан.**

**БАЛДАНОВА
Валентина
Балдановна**

27 марта 2000 года не стало нашего друга - замечательного человека, главного специалиста службы наград Администрации Президента и Правительства Республики Бурятия Балдановой Валентины Балдановны.

Балданова В.Б. родилась в 1941 году в с. Боржигангай Могойтуйского района Агинского Бурятского автономного округа Читинской области.

После окончания Восточно-Сибирского государственного института культуры болсе 10 лет работала в учреждениях культуры инспектором отдела культуры Улан-Удэнского горисполкома, библиотекарем, заведующей отделом и исполняющей обязанности директора Центральной библиотеки г.Улан-Удэ, вела занятия на библиотечном факультете Восточно-Сибирского государственного института культуры.

С февраля 1975 года работала заведующей протокольной частью аппарата Верховного Совета Бурятской АССР. В 1980 году постановлением Президиума Верховного Совета Бурятской АССР была утверждена на должность инструктора организационного отдела по наградам.

Балданова В.Б. качественно и в срок выполняла все поручения. Принимала непосредственное участие в подготовке наградных материалов для рассмотрения на Комиссии по государственным наградам при Президенте Республики Бурятия.

Валентина Балдановна была человеком ответственным, внимательным и чутким. К ней всегда можно было обратиться и она, внимательно выслушав, грамотно давала советы и консультации не только по вопросам награждения, но и другим.

Балданова В.Б. принимала активное участие в общественной жизни коллектива, неоднократно избиралась председателем профсоюзного комитета аппарата Президиума Верховного Совета Бурятской АССР, также избиралась депутатом Советского районного Совета народных депутатов г.Улан-Удэ. В период работы в Администрации Президента и Правительства Республики Бурятия она не оставалась в стороне от общественной жизни коллектива.

За многолетнюю и добросовестную работу награждалась Почетными грамотами Верховного Совета Бурятской АССР и Республики Бурятия. Была награждена медалью ордена «За заслуги перед Отечеством» II степени.

Валентину Балдановну отличала такая черта, как доброжелательность, отзывчивость, умение выслушать человека. И этот дар она пронесла всю свою жизнь.

Сегодня мы с глубоким прискорбием прощаемся с нашим другом и коллегой. Светлая память о Валентине Балдановне Балдановой навсегда сохранится в наших сердцах.

Группа товарищей.

Хит - парад - 2000

Бурятская
государственная
телерадиокомпания

Продюсерский центр эстрады
«ГРАНТ»

Газета «Буряад үнэн»

«ХИТ - ПАРАД—2000»

гэһэн конкурсыг хабаадаж эхилһэн буряад эстрады дуунуудыг танай анхаралда дахинаа дурадханабди. Дорно үгтэй дуунуудай эрхим табан дуунуудыг шэлэжэ, купон дээрэмнай бэшэжэ, Буряада гүрэнэй радио гү, али үгышье наа «Буряад үнэн» редакциин соёлой болон түүхын таһагта эльгээхыетнай хүлээнэбди. Шэнэ найман дуу нэмэл бэшэбди.

1. «Эртын дуран». Үгэн Ш-Х.Базарсадаевагай, хүгжэмнь Б.Бальжинимаевай. Эрдэнэ Батсүх дуулана.
2. «Би шамдаа ерээб». Үгэн Б-Х.Цырендоржиевагай, хүгжэмнь Б.Батодоржиевагай. Данзан Бальжинимаев дуулана.
3. «Захяа дуун». Үгэн Г.Чимитовэй, хүгжэмнь П.Дамирановай. Жаргал Бадмацэренов дуулана.
4. «Гитара». Үгэн Т.Гомбожановай, хүгжэмнь Ц.Шойжонимаевай. Данзан Бальжинимаев дуулана.
5. «Зохид». Хүгжэмнь А.Борбоевой. Эрдэнэ Батсүх гүйсэдхэнэ.
6. «Инагай хүсэл». Үгэн Г.Дашабыловай, хүгжэмнь Ц.Шойжонимаевай. Эрдэнэ Батсүх гүйсэдхэнэ.
7. «Дуунуудни». Үгэн Т.Гомбожановай, хүгжэмнь Б.Хамаевай. Дымбрыловтэй гэр бүлын ансамбль дуулана.
8. «Улаан-Удын ёхор». Үгэн Г.Чимитовэй, хүгжэмнь Наранбаатарай, дуушад Софья Ахасаранова, Лариса Мункуева.
9. «Гуниг зайлан гарыш». Үгэн А.Бадаевай, хүгжэмнь Наранбаатарай, дуушад Софья Ахасаранова, Лариса Мункуева.
10. «Сэлгээ хүни газар». Үгэн Ш-Х.Базарсадаевагай, хүгжэмнь В.Цыдыповэй. Намгар Ахасаранова дуулана.
11. «Дангинамин». Хүгжэмнь Р.Бурхивай. Ринчин Бурхнев дуулана.
12. «Эжыдэ». Үгэн С.Бадаевай, хүгжэмнь Б.Батодоржиевай. Баир Батодоржиев гүйсэдхэнэ.
13. «Хабарай хүбүүн». Үгэн, хүгжэмнь Г.Шагнаевагай. Инна Шагнаева дуулана.
14. «Хуби заяан». Үгэн Ц.Хүүхүүхэй, хүгжэмнь Б.Батодоржиевай. «Үетэн» ансамбль дуулана.
15. «Түрүүшын дуран». Үгэн, хүгжэмнь Ц.Шойжонимаевай. Дарима Доржиева гүйсэдхэнэ.
16. «Захяа». Үгэн Б-Х.Цыренжановагай, хүгжэмнь Б.Батодоржиевай. Светлана Бунеева дуулана.
17. «Шинним түрэн үдэр». Үгэн Г.Чимитовэй, хүгжэмнь П.Дамирановай. Наталья Дымбрылова дуулана.
18. «Мүнхэ дуран». Үгэн, хүгжэмнь Ц.Шойжонимаевай. Эрдэнэ Батсүх дуулана.
19. «Сагаатай голни». Үгэн Г.Радиаевагай, хүгжэмнь Наранбаатарай, Бадма-Ханда Аюшеева гүйсэдхэнэ.
20. «Хүбүүнэй гуниг дуун» Үгэн А.Бадаевай, хүгжэмнь Б.Батодоржиевай. Баир Батодоржиев дуулана.
21. «Хабарай үдэш эрхэлби». Үгэн, хүгжэмнь Ц.Шойжонимаевай. Андрей Чимитдоржиев гүйсэдхэнэ.
22. «Хүдээлгэн» хүгжэмнь П.Дамирановай. «Үетэн» ансамбль дуулана.
23. «Захяа». Үгэн М.Чойбоновой, хүгжэмнь Ц.Шойжонимаевай. Дарима Дуганова дуулана.
24. «Хэжэнгын хүбүүд, басагадууд». Хүгжэмнь Б.Шойдоковой, үгэн Г.Чимитовэй. Баярма Лайданава дуулана.
25. «Нархата». Үгэн А.Бадаевай, хүгжэмнь А.Санжиевагай. Светлана Бунеева гүйсэдхэнэ.
26. «Найрван наара». Үгэн Г.Чимитовэй, хүгжэмнь Наранбаатарай. Жаргал Бадмацэренов дуулана.
27. «Додо-Худан». Үгэн В.Түгдэмэй, хүгжэмнь Ц.Шойжонимаевай. Хажидма Аюржанаева дуулана.
28. «Хүхын дуунай хүни». Үгэн С.Жамбаловай, хүгжэмнь Э.Жамбаловай. Дуушад Саян, Эржена Жамбаловтан.
29. «Дуналууд». Үгэн С.Жамбаловай, хүгжэмнь Э.Жамбаловай. Саян, Эржена Жамбаловтан дуулана.
30. «Харюугүй дуран». Үгэн Г.Цыдыновагай, хүгжэмнь Ц.Шойжонимаевай. Сэсэг Дашинамжилова дуулана.

31. «Алтанхан дэлхэй дээр гансаханши». Үгэн Г.Чимитовэй, хүгжэмнь Б.Батодоржиевай. Баир Батодоржиев гүйсэдхэнэ.
32. «Дуранай эхин инанхан шамһаа». Үгэн А.Бадаевай, хүгжэмнь Б.Батодоржиевай, Баир, Ариона Батодоржиевтан дуулана.
33. «Буряад басагадай магтаал». Үгэн Г.Чимитовэй, хүгжэмнь Э.Батсүх. Эрдэнэ Батсүх дуулана.
34. «Наһанай зүргэ». Үгэн А.Допоевой, хүгжэмнь Б.Хамыевай. Андрей Чимитдоржиев гүйсэдхэнэ.
35. «Эжы, абын байхада». Үгэн, хүгжэмнь Б.Бальжинимаевай. Доржо Дондоков дуулана.
36. «Улаалзай». Үгэн Ш-Х.Базарсадаевагай, хүгжэмнь Б.Бальжинимаевай. Дуушан Намгар Ахасаранова.
37. «Холын харгыда». Хүгжэмнь Б.Цыренданиевай, үгэн Ц.Дондогойн. Светлана Бунеева гүйсэдхэнэ.
38. «Сагай хэлгээн». Үгэн Б.Юндуновэй, хүгжэмнь А.Санжиевагай. Сэсэг Дашинамжилова дуулана.
39. «Инагай дуун». Үгэн Ш-Х.Базарсадаевагай, хүгжэмнь Б.Бальжинимаевай. Намгар Ахасаранова дуулана.
40. «Тэнгэрин долоон үбгэдүүд». Үгэн Д.Доржиевагай, хүгжэмнь Ц.Шойжонимаевай. Дуушан Бадма-Ханда Аюшеева.
41. «Түрүүшын дуран». Үгэн Б.Шагдаровай, хүгжэмнь Ц.Д.Даббаевагай. Эржена Санжиева дуулана.
42. «Хүүхэн дүүхэй». Үгэн Г.Чимитовэй, хүгжэмнь Наранбаатарай. Дымбрын Цыренов дуулана.
43. «Дуулгыш намдаа». Үгэн Г.Чимитовэй, хүгжэмнь Б.Батодоржиевай. Ариона Батодоржиева гүйсэдхэнэ.
44. «Мүнгэн табат». Үгэн Г.Чимитовэй, хүгжэмнь Наранбаатарай. Намгар Ахасаранова дуулана.
45. «Сэлмэг үдэш». Үгэн Б.Батоевой, хүгжэмнь П.Дамирановай. Наталья Дымбрылова гүйсэдхэнэ.
46. «Худанай Үртөө». Үгэн Д.Доржогутабайн, хүгжэмнь Р.Бурхивай. Эрдэнэ Батсүх дуулана.
47. «Тэбхэр сагаан табин паан». Үгэн М.Чойбоновой, хүгжэмнь А.Андреевай. Жаргал Бадмацэренов дуулана.
48. «Сагаан даан». Үгэн болон хүгжэмнь Э.Бальжировай. Дуушан Доржо Шагдуурон.
49. «Эгэтын-Адаг». Үгэн Г.Чимитовэй, хүгжэмнь А.Андреевай. Жаргал Бадмацэренов дуулана.
50. «Саран хүхын аялгаар». Үгэн, хүгжэмнь Б.Батоевой. Дуушан Эрдэнэ Батсүх гүйсэдхэнэ.
51. «Намжаа үдэш». Үгэн Д.Ринчиновэй, хүгжэмнь Д.Бальжинимаевай. Данзан Бальжинимаев дуулана.
52. «Нагын мэдэрэл». Үгэн Б.Гармажаповай, хүгжэмнь Д.Бальжинимаевай. Доржо Шагдуурон гүйсэдхэнэ.
53. «Үрчин найдал». Үгэн, хүгжэмнь Н.Бандеевагай. Екатерина Бальжинимаева гүйсэдхэнэ.
54. «Танил бэшэ хоёр аад». Үгэн Г.Чимитовэй, хүгжэмнь Д.Бальжинимаевай. Данзан Бальжинимаев дуулана.
55. «Хүдээлб шамайгаа, хүдээлэб». Үгэн Цырегма Сандановагай, хүгжэмнь Амгалан Намсараевай. Лариса Михайлова, Алена Цыбикова гүйсэдхэнэ.
56. «Шн бидэ хоёр». Үгэн Б.Юндуновэй, хүгжэмнь А.Санжиевагай. Лариса Михайлова, Алена Цыбикова дуулана.
57. «Аба эжыдээ». Үгэн Б-Х.Цыренжановагай, хүгжэмнь Б.Батодоржиевай. Хажидма Аюржанаева, Баир Батодоржиев гүйсэдхэнэ.
58. «Жэргэмэл». Үгэн Г.Дашабыловай, хүгжэмнь Э.Цымпиловэй. Эдуард Цымпилов дуулана.

Манай хайрата эгшэ Н.Р.Раднатаровае хүдөөлэлгэдэ үнэн зүрхэнэй туһаламжа үзүүлһэнэй түлөө Бадмаринчиповтэй бүлэ «Буряад үнэн» сопиной хүтэлбэридэ, бүхы коллективтэ, «Арьяа-Баала» нэгдэлдэ, аха, дүүнэр, түрэлхид болон нүхэдтэ гүнзэги баяраа мэдүүлнэ.

Хайрата нүхэр **ХАЛХАРОВ Цыдын Дашинимаевичай** наһа бараһан ушараар БГУ-гай буряад хэлэ бэшэгэй факультедэй багша Л. Ц. Халхаровада багшанарай коллектив, оюутад гүнзэги шаналаа гашуудалаа мэдүүлнэ.

Ассоциация «Алхана» выражает глубокое соболезнование родным и близким по поводу кончины главного специалиста отдела наград Администрации Президента и Правительства Республики Бурятия **БАЛДАНОВОЙ Валентины Балдановны** Вынос 30 марта 2000 года с 12 часов дня по адресу: г.Улан-Удэ, пр. 50-летия Октября, д.3, кв.25.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Ахамад редактор А.Л.АНГАРХАЕВ
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: Б-М.Ж. БАЛДАНОВ (ахамад редакторай орлогшо), Г.Х.ДАШЕЕВА (ахамад редакторай орлогшо), Б.В.ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (харюусалгата секретарь), Б.Ц.СЕМЕНОВ (РФ - гэй Гүрэнэй Дуумэ), Е. К. ХАНХАЛАЕВ (Буряад Республикын Правительство), Ц.Э. ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудыг даагшад: Д.Ш.ХУБИТУЕВ, А.Л.Н.ПЕРГЕНОВ, Т.В.САМБЯЛОВА, С.Д.БУДАЕВ, А.Д.ТАПХАЕВ, А.А.АНГАЕВ (ахамад редакторай орлогшо), Н.Д.НАМСАРАЕВ, В.И.ПИНТАЕВ (хэблээлэй директор).

Редакциин телефонууд: ахамад редакторай - 21-50-96 (факс), приёмнын - 21-54-54, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-68-08, 21-64-36, харюусалгата секретарини - 21-50-52, секретариатай - 21-50-52, таһагууд:экономикын болон политикын - 21-63-86 (даагшан), 21-34-05, соёлой болон түүхын - 21-60-21 (даагшан), залуушуулай, оюутадай ажабайдалай болон олонинтын хүдэлмэрини - 21-54-93 (даагшан), 21-69-58, рекламнын, коммерческэ ажалай болон захилай - 21-62-62, 21-67-81, хэблээлэй - 21-55-97, 21-33-61, оператор-корректорнүүдэй - 21-61-35, фотокорреспондентнүүдэй-21-33-61,компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерини - 21-23-67, кассын - 21-57-63, вахтын - 21-60-91.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нотатай нэрлүүдэй бэшэлгыг хазагайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин Наманжа авторайхитай адли бэшэ байжа магад.

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ хото, Каландаривиллин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.
E-mail: unen @ burnet.ru.

Газетэ хэблээлэй 5 хуудалан хэмжээтэй. Индекс 73877. Хамтын хэбэ 20.600. Хэблээлэ тушаагдалан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэһэн АО-до газетэ 8200 хэблээлэй хэблээлээ. Директорэй телефон: 21-40-45. Б-0165-дахн номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 8288.

Энэ дугиртамтай «Московские новости» мэдээлэй агентсийн материалууд хэрэглэгдээ.